

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMLARI İLE SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ ARASINDAKİ
İLİŞKİDE ANKSİYETE DUYARLILIĞININ VE PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIĞIN ARACI ROLLERİ

ÖZGE DEMİRSU

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2018

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMLARI İLE SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİDE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIĞIN VE KAYGI
DUYARLILIĞININ ARACI ROLLERİ

ÖZGE DEMİRSU

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans
Programı, 2018

Bu tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA) derecesi
için sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2018

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE
SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KAYGI
DUYARLILIĞININ VE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIĞIN ARACI ROLLERİ

ÖZGE DEMİRSU

ONAYLAYANLAR:

Prof. Dr. Feryal Çam Çelikel Işık Üniversitesi
(Tez Danışmanı)

Dr. Öğr. Üyesi Rukiye Hayran Işık Üniversitesi

Do. Dr. Özlem Sertel Berk İstanbul Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 05.06.2018

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KAYGI DUYARLILIĞI İLE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIĞIN ARACI ROLLERİ

Özet

Amaç: Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyucu, reddedici, duygusal sıcak) ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide kaygı duyarlılığı ile psikolojik dayanıklılığın aracı rol üstlenip üstlenmediğini tespit etmektir.

Yöntem: Araştırmamıza, Kocaeli ve İstanbul illerinde yaşayan, özel ve devlet üniversitelerinde lisans düzeyinde eğitim gören 18-33 yaş aralığında bulunan 175'i kadın ve 210'u erkek olmak üzere toplamda 385 kişi katılmıştır. Bütün katılımcılara Sosyodemografik ve Diğer Bilgiler Veri Formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği Çocuk Formu, Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği uygulanmıştır.

Bulgular: Yapılan korelasyon analizi sonucunda, algılanan ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu ve reddedici tutumların, sürekli kaygı ve kaygı duyarlılığı ile anlamlı düzeyde pozitif yönde, psikolojik dayanıklılık ile anlamlı düzeyde negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bunun tersine, algılanan ebeveyn duygusal sıcaklığının sürekli kaygı ve kaygı duyarlılığı ile anlamlı düzeyde negatif yönde, psikolojik dayanıklılık ile anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Yapılan aracı değişken analizi, psikolojik dayanıklılığın algılanan ebeveyn tutumlarından duygusal sıcaklık ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye tam, ebeveynler tarafından algılanan aşırı koruyucu tutum ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiğini ortaya koymuştur. Son olarak kaygı duyarlılığının algılanan aşırı koruyucu ve duygusal sıcak ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkilere kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur.

Sonuç: Bulgularımız uyumsuz ebeveyn tutumlarının, yetişkin bireylerde bilişsel savunmasızlık algısının ortaya çıkmasında ve sürekli kaygı gibi belirli psikopatolojilerin gelişiminde rol oynayacağını öne sürmektedir. Çalışmanın literatüre katkısı, sınırlıkları, gelecek çalışmalara sunulacak öneriler üzerinde de durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Algılanan Ebeveyn Tutumları, Sürekli Kaygı, Psikolojik Dayanıklılık, Kaygı Duyarlılığı

THE MEDIATING ROLES OF RESILIENCE AND ANXIETY SENSITIVITY ON THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED PARENTAL ATTITUDES AND TRAIT ANXIETY

Abstract

Objective: To determine the relation between the perceived parental attitudes (over protective, dismissive, emotional warmth) and trait anxiety levels among university students and whether psychological resilience and anxiety sensitivity play mediating roles in this relationship.

Method: A total of 385 residents (170 females and 210 males) from Kocaeli and Istanbul between the ages of 18 to 33, studying at government or private universities, were recruited for the purpose of this study. All participants were applied a Sociodemographic and Data Form, the Egna Minnen Beträffande Uppfostran-Short Form (S-EMBU), the Anxiety Sensitivity Index-3, the Resilience Scale for Adults and the Spielberger State and Trait Anxiety Scale. The findings of this study point to a correlation between the perceived attitudes of parents, the trait anxiety levels, the anxiety sensitivity and the psychological resilience.

Result: The correlation analysis showed that the over protective and dismissive types of perceived parental attitudes had a significantly positive relationship with trait anxiety, anxiety sensitivity and had a significantly negative correlation with psychological resilience. On the contrary, emotional warmth had a significantly negative correlation with trait anxiety and anxiety sensitivity and had a significantly positive correlation with psychological resilience. The mediator variable analysis showed that psychological resilience fully mediated the relationship between emotional warmth and trait anxiety levels and partially mediated the relationship between over protective attitude and trait anxiety levels. Finally, anxiety sensitivity was found to play a partial mediating role on the relationship between parental attitudes of emotional warmth and trait anxiety levels.

Conclusion: Our findings suggest that maladaptive parental attitudes play a role in developing cognitive vulnerability and certain psychopathologies in adults, such as trait anxiety. The contribution of this study to the literature, its limitations and suggestions for similar studies are also discussed.

Key Words: Perceived Parental Attitudes, Trait Anxiety, Psychological Resilience, Anxiety Sensitivity.

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez süreci boyunca gösterdiği sabır ve destekten dolayı tez danışmanım Prof. Dr. Feryal Çam Çelikel'e çok teşekkür ederim. Yıllar boyunca kendisinin deneyimlerinden, mesleki bilgilerinden yararlanma şansı yakalamış olmak benim için büyük bir şans oldu. Lisans eğitimim boyunca, mesleki bilgi ve deneyimleriyle sadece mesleki temellerimin oluşması değil aynı zamanda psikoloji bilimine ilgi ve merak duymamı sağlayan, İstanbul Üniversitesindeki değerli hocalarım Prof. Dr. Emine Tefrika İkiz, Yrd. Doç. Dr. Bengi Pirim Düşgör, Yrd. Doç. Dr. Ayşe Elif Yavuz Sever, Doç. Dr. Hanife Özlem Sertelberk'e çok teşekkür ederim. Ayrıca lisansüstü eğitimim boyunca mesleki alanda bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım sevgili hocalarım Yrd. Doç. Dr. Vicdan Yücel ve Doç. Dr. Nazlı Balkır'a ve Prof. Dr. Peykan Gökalp'e çok teşekkür ederim. Ayrıca bu araştırmanın geliştirilmesinde katkıda bulunan, Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Yüksekokulu Öğretim Üyesi Dr. Yeşim Körmükçü'ye, Kocaeli Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Öğretim Görevlisi Ergin Kaya'ya çok teşekkür ederim.

Bununla birlikte aldığım eğitim süresince pek çok anlamda bana desteklerini sunan sevgili meslektaşlarım ve dostlarım klinik psikolog Duygu Erten'e ve klinik psikolog Alican Berkman'a çok teşekkür ederim.

Son olarak yaşadığım güçlükler karşısında her zaman benden yana olan, sevgisini göstermekten hiçbir zaman çekinmeyen, hayatım boyunca yaptıkları fedakarlıklarını unutmayacağım biricik annem Nurhan Demirsu'ya ve babam Necat Demirsu'ya teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte gerek tez sürecimde yaşadığım zorluklarda en büyük desteğim olan biricik ablam Işıl Demirsu'ya, ikizim Onur Demirsu'ya, yoğun iş temposunda bana zaman ayırarak bu süreçte yardımını esirgemeyen Cenk Olcaytu'ya gösterdikleri sabır ve cesaretlendirmeleri için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Onay	i
Özet	ii
Abstract	iv
Teşekkür	vi
İçindekiler	vii
Tablolar Listesi	xii
Şekiller Listesi	xiv
Kısaltmalar	xv

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1.Kaygı Kavramına Kuramsal Bakış.....	1
1.2. İki Faktörlü Kaygı Kuramı.....	4
1.2.1. Durumluk Kaygı	5
1.2.2. Sürekli Kaygı	5
1.3. Ebeveynlik	6
1.3.1. İki Faktörlü Kaygı Kuramı.....	6
1.4. Algılanan Ebeveynlik Tutumları	7
1.4.1. Duygusal Sıcaklık	7
1.4.2. Aşırı Koruyuculuk.....	7
1.4.3. Reddedicilik	8

1.5. Kişilik Gelişimi	8
1.6. Psikolojik Dayanıklılık	10
1.6.1. Risk Faktörleri.....	11
1.6.2. Koruyucu Faktörler	11
1.6.3. Olumlu Sonuçlar.....	12
1.7. Psikolojik Dayanıklılığın Kaynakları	12
1.8. Psikolojik Dayanıklılığı Etkileyen Faktörler	13
1.8.1. Benlik Saygısı	13
1.8.2. Öz Yeterlilik.....	14
1.8.3. Sosyal Yeterlilik.....	15
1.8.4. Sosyal Destek.....	15
1.9. Uyumsuz Ebeveyn Tutumlarının Bireylere Etkisi.....	16
1.10. Kaygı Duyarlılığı	17
1.11. Ebeveyn Tutumları İle Kaygı Arasındaki İlişki Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	19
1.12. Ebeveyn Tutumları İle Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişki Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	24
1.13. Ebeveyn Tutumlarının Benlik Saygısı ile İlişisini İnceleyen Araştırmalar.....	25
1.14. Ebeveyn Tutumlarının Özerklik ile İlişimini İnceleyen Araştırmalar.....	26
1.15. Ebeveyn Tutumlarının Öz Yeterlilik ile İlişisini İnceleyen Araştırmalar.....	27
1.16. Ebeveyn Tutumlarının Sosyal Yeterlilik ile İlişisini İnceleyen Araştırmalar.....	28
1.17. Ebeveyn Tutumlarının ile Kaygı Duyarlılığı Arasındaki İlişiyi İnceleyen Araştırmalar.....	28
1.18. Kaygı Duyarlılığı ile Kaygı Arasındaki İlişiyi İnceleyen	

Araştırmalar.....	32
1.19. Psikolojik Dayanıklılık ile Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar	34
1.20. Araştırmanın Amacı	36
1.21.Hipotezler	37
BÖLÜM 2	
YÖNTEM.....	38
2.1. Araştırmanın Yöntemi.....	38
2.2. Uygulanan lekler	39
2.2.1.Sosyodemografik ve Diğer Bilgiler Formu.....	39
2.2.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları leği- Çocuk Formu	39
2.2.3. Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3	39
2.2.4.Spielberger Durumluk ve Sürekli Kaygı leği (STAI)	40
2.2.5.Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık leği	41
2.3. Veri Analizi.....	42
BÖLÜM 3	
BULGULAR.....	44
3.1.Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri	44
3.2. Araştırma leklerinin Güvenirlik Analizi ve Betimleyici İstatistikleri.....	45
3.2.1. Ölçeklerin Güvenirlik Analizleri.....	46
3.2.2. Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri	47
3.3. Farklı Sosyodemografik zellikteki Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu, Anksiyete Duyarlılığı, Sürekli Kaygı ve Psikolojik Dayanıklılık Açısından İncelenmesi	48

3.3.1. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Algılanan Ana- Baba tutumları Açısından İncelenmesi	48
3.3.2. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Anksiyete Duyarlılığı ve Sürekli Düzeyleri Açısından İncelenmesi	50
3.3.3. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Açısından İncelenmesi	52
3.4. Korelasyon Analizleri	54
3.5. Korelasyon Analizleri	65
3.6. Aracı Değişken Analizleri.....	67
3.7. Örneklemde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Sürekli Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Etkisi.....	68
3.8. Örneklemde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Sürekli Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Etkisi	76

BÖLÜM 4

TARTIŞMA	82
-----------------------	-----------

4.1.Sonuç ve Öneriler.....	103
----------------------------	-----

KAYNAKLAR

EKLER

EK A. BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

EK B. SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE DİĞER BİLGİLER VERİ FORMU

EK C. KISALTILMIŞ ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ÖLÇEĞİ- ÇOCUK FORMU

EK D. ANKSİYETE DUYARLILIĞI İNDEKSİ-3

EK E. SPIELBERGER DURUMLUK SÜREKLİ KAYGI ÖLÇEĞİ

EK F. YETİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

ÖZGEÇMİŞ

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1.1. Örneklemin Sosyodemografik ve Diğer Özellikleri	44
Tablo 3.2.1. Ölçeklerin Güvenirlik Analizi.....	46
Tablo 3.2.2. Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri	47
Tablo 3.3.1. Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Algılanan Ana-Baba Tutumları Bakımdan İncelenmesi	49
Tablo 3.3.2. Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Duyarlılığı Ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Bakımından İncelenmesi	51
Tablo 3.3.3. Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Psikolojik Dayanıklılık Bakımından İncelenmesi.....	53
Tablo 3.4. Örneklemin Sosyodemografik Özellikleri ile Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Bulguları.....	64
Tablo 3.5.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Matrisi	65
Tablo 3.7.1. Örneklemede Duygusal Sıcak Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları	68
Tablo 3.7.2. Örneklemede Aşırı Koruyucu Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Bulguları.....	70
Tablo 3.7.3. Örneklemede Duygusal Sıcak Baba Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	72

Tablo 3.7.4. Örnekleme Aşırı Koruyucu Baba Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Bulguları.....	74
Tablo 3.8.1. Örnekleme Duygusal Sıcak Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları.....	76
Tablo 3.8.2. Örnekleme Aşırı Koruyucu Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Bulguları.....	78
Tablo 3.8.3. Örnekleme Aşırı Koruyucu Baba Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Bulguları.....	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Üniversite öğrencilerinin duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikoloji dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları..... 69
- Şekil 2.** Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları..... 71
- Şekil 3.** Üniversite öğrencilerinin duygusal sıcak baba algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları..... 73
- Şekil 4.** Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu baba algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları..... 75
- Şekil 5.** Üniversite öğrencilerinin duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında anksiyete duyarlılığının aracı rolüne ilişkin beta katsayıları 77
- Şekil 6.** Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında anksiyete duyarlılığının aracı rolüne ilişkin beta katsayıları 79
- Şekil 7.** Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu baba algısının sürekli kaygıyı yordamasında anksiyete duyarlılığının aracı rolüne ilişkin beta katsayıları 81

KISALTMALAR

ADİ-3: Anksiyete Duyarlılığı İndeksi 3

KAET-Ç: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu

RSA: Resilience Scale for Adults (Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği)

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

SS: Standart Sapma

STAI: Spielberger Durumluk ve Sürekli Kaygı

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Kaygının tanımı pek çok araştırmacı tarafından çeşitli biçimlerde yapılmıştır. Öner kaygıyı, bireyin tehlikeli olarak değerlendirdiği, dışsal bir risk faktörüne bağlı olarak bireyde oluşan ruhsal bir durum olarak tanımlamıştır (Öner, 1977). Benzer bir şekilde Smith ve Lazarus (1990) kaygının bireylerde, dış faktörlere ilişkin algılanan tehdit sonucunda yaşandığını belirtmektedir. Fiske ve Morling'e (1996) göre, hissedilen bu tehdit yeterlilik, kontrol, benlik saygısı gibi temel güdülere yöneliktir.

Işık'a göre kaygı hoş olmayan, acı veren bir duygu olmasının yanı sıra insanın varoluşu için gereklidir. Kaygı, içsel ve dışsal faktörlere bağlı olarak zararlı sonuçlar yaratabilecek bazı durumlarda ortaya çıkabilir. Bunun yanında kaygı, objektif olarak nötr olan bir olayın kişi tarafından tehlikeli olarak algılanıp yorumlanması sonucunda da yaşanabilir. Kaygı yaşantısı sonucunda kişiler, her an olumsuz bir olayın gerçekleşebileceği düşüncesiyle tetikte olabilir (Işık, 1996)

Kısacası kaygı, kişinin zarar göreceğine ilişkin yaşadığı duygu (Öktem, 1981) ya da stres sonucunda hissedilen üzüntü ve gerginlik (Özgüven, 1994) biçiminde tanımlanabilir. Aynı zamanda yaşanan bu gerilim durumu, bizi harekete geçme, bir iş yapma, etkinlikte bulunma konusunda motive edebilir.

1.1. Kaygı Kavramına Kuramsal Açıdan Bakış

Psikanalitik kuramın gelişiminde kaygı önemli bir yere sahiptir. Başlangıçta kaygıyı temelde fizyolojik bir görüngü olarak ele alan Freud, cinsel engellenmeler yaşayan bireylerde kaygının daha sık ortaya çıktığını gözlemlemiş, bu durumun boşaltılmamış, ketlenmiş libidonun dönüşmesinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Ona göre kaygı, hem nevrotik çatışmanın dışavurumu (belirti) (akt.Gökalp, 2011) hem de bireyi çevreden gelen tehlikelere karşı uyarıp, bireyin bu koşullara adapte olarak hayatta kalmasına katkıda bulunan uyuma yönelik bir işarettir (Gençtan, 1997).

Kişilerarası teoriye göre kaygı, bizzat içimizde değil, kişilerarası alanımızın bir şartı olarak ortaya çıkar. Çocukta kaygı, bakıcıda, duyarlı etkileşimleri değiştiren ve çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamayı önleyen duygusal bir rahatsızlık hissettiğinde başlar. Çocuk bakım veren kişinin duygusal rahatsızlığını anksiyete biçimi olarak algılar ve onu içselleştirir. Böylece çocuk endişeli hale gelir. Bu teoriye göre çocukluk çağında yaşanan kaygılar, yaşam boyunca aynı dinamik süreçler yeniden ortaya çıktığı için kalıcı etkilere sahiptir (Sullivan, 1953).

Mowrer (1960) iki basamaklı öğrenme kuramı ile klasik ve edimsel koşullanma kuramlarını bütünleştirerek kaygı bozukluklarının ortaya çıkışını açıklar. Bu kuruma göre klasik koşullanma korkunun edinilmesinde etkili olurken, edimsel koşullanma (kaçınma davranışları) öğrenilen korkunun pekiştirilmesinde etkili olmaktadır. Kaçınma davranışları kaygının azalmasına yardımcı olurken, bu davranışların her türlü kaygı / korku durumunda devreye girmesi korku ve kaygının sönmesini engellemektedir. Korku ve kaygı bu şekilde devamlılık kazanmaktadır.

Dollard ve Miller (1950) korku terimini kaygı ile eşanlamlı olarak kullanmış, korku veya kaygıyı çatışma durumlarında önleyici tepkiler üretmenin temel motivasyonu olarak görmüşlerdir. Eysenck'in kuramına göre ise kaygının iki farklı boyutu vardır. Birincisi emosyonel tutarsızlık (nevrotizm) boyutu, ikincisi de içe dönüklük/dışa dönüklük boyutudur. Eysenck'e göre nevrotiklik bir bireyin stres altındayken nevrotik parçalanmaya duyarlı olma durumudur (Eysenck, 1957). Ona göre nevrotik düşünceye sahip bireylerin kaygısı diğer bireylere göre yüksek olma eğilimindedir (Eysenck, 1957; Eysenck, 1968). Eysenck aynı zamanda içe dönük bireylerin daha kolay koşullanarak kaygıyı daha çabuk kazanabileceklerini söylemiştir. Bununla birlikte Eysenck, kaygının sosyal öğrenme ile edinilebileceği gibi genetik yatkınlıkla (otonom sinir sisteminin hassaslığı) da ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.

Sosyal öğrenme teorisine göre pek çok insan davranışı, model alınan kişinin gözlenmesi sonucu öğrenilir (Bandura, 1986). Bu teoriye göre olaylara kaygılı biçimde tepki gösteren aile üyelerinden veya farklı kişilerden etkilenen bireyin, benzer örüntülere sahip olaylar karşısında aynı tepkileri göstereceğine inanılır. Bu teoriye göre, kaygı bozukluğu olan insanlar diğer insanlarla temas kurarak endişelenmeyi öğrenmiş olabilir.

Bu noktada, diğ er insanlar sergiledikleri davranışlar veya verdikleri bilgiler aracılığıyla bazı durumların veya nesnelere tehlikeli olduğunu, bu durum ve nesnelere her ne pahasına olursa olsun kaçınılması gerektiğini bildirmiş olabilirler.

Beck kaygıyı tehlikeli bir durumun değ erlenmesini iç eren "koru atağı" olarak tanımlar (Leeming, 2014). Beck, Emery ve Greenberg (2011), ç evreden gelen bilgiye yönelik ilk anda yapılan değ erlendirmeyi *birincil değ erlendirme* olarak adlandırmaktadır. Birincil değ erlendirmede karşılaşılan durumun tehlike boyutu tespit edilmeye ç alışılr. Böyle bir boyutun algılanmasıyla tehlikenin ş iddeti, meydana gelme ihtimali araştırılır. Rachman (2004) kaygılı bireylerin algıladıkları tehdidin yoğunluğunu olduğ undan fazla olarak değ erlendirdiklerini ve bunun da kaçınma davranışına neden olduğ unu belirtmiştir.

İkincil değ erlendirme olarak adlandırılan süreçte ise kişı, olası tehdit durumuyla baş a çıkmak için gerekli kaynaklarını gözden geçirir. Bu süreçte, olabilecek zararları önlemek veya en aza indirmek için kişinin kullanabileceğı iç sel kaynakların yeterliliğı ve ulaşılabilirliğı değ erlendirilmektedir. Bu ikincil ayrıntılı değ erlendirme birincil tehdit değ erlendirmesinin sonucunda gerçekleşir ve kaygı durumlarında iç sel tehdit algısını güçlendirir. Kaygı durumunun yoğunluğu, kişinin tehdit durumunu değ erlendirdiğı birincil süreç ile olası tehdit ile baş a çıkma yeteneğı ve güvenlik durumunu değ erlendirdiğı ikincil süreç arasındaki dengeye bağıdır (Beck, Emery ve Greenberg, 2011).

Kaygının biliş sel modeline göre duygusal rahatsızlık, biliş sel aygıtın aş ırı veya yetersiz iş leyişı sonucunda ortaya çıkan bir bilgi işleme perspektifinden kaynaklanır. Kaygı, bir durumu, kişinin yaşamsal çıkarlarını ve iyilik hallerini tehdit edici olarak yorumlayan bir bilgi işleme sisteminin ürünüdür. Bu durumda, kaygıya sebep olan en önemli faktör, olaylar değil, bu olaylara yüklenen beklentiler ve olaylara getirilen yorumlardır. Beck endiş eli kişilerin, tehlikeli olarak değ erlendirilen durumların güvenli yönlerini algılayamadıklarını, olası zarar veya tehlike ile baş a çıkma yeteneklerini hafife alma eğ iliminde olduklarını belirtmiştir. (Beck ve diğ., 1985,; Beck ve diğ., 2005).

Bilişsel kuram içerisinde kaygının şiddetinde ve sürdürülmesinde savunmasızlık duygusunun önemli olduğu belirtilmiştir. Beck, Emery ve Greenberg (1985) savunmasızlık kavramını, kişinin içsel veya dışsal tehlikelere maruz kaldığında kontrolünün eksik olduğuna ya da kendisini yeterince güvende hissetmediğine yönelik algısı olarak tanımlamıştır. Kaygı durumunda, artan savunmasızlık duygusu neticesinde bireyler tarafsız veya zararsız ipuçlarının kişiye yönelik olası zararlarını ön yargılı ve abartılı bir şekilde değerlendirmeye eğilimlidir.

Beck'e (1976) göre korku ve kaygı, riskli durumlarda bireyin tetikte olmasını sağlayan bir faktördür. Beck ve Greenberg'e (1985) göre tehlike yaratan durum ortaya çıktığında bireyin bu durumu fark etmesi, birbiriyle uyumlu olarak çalışan davranışsal, duygusal, fizyolojik ve bilişsel sistemleri harekete geçirir. Algılanan tehlike gerçeklik boyutu içerdiğinde, bu sistem bireyi bu süreçte kaçması veya savaşması için hazırlar. Bu noktada kaygı programına yönelik ilkel sistem, bireyin hayatta kalmasına yardımcı olmaktadır. Kaygı durumunun oluşmasıyla bir takım belirtiler ortaya çıkmaktadır. Bilişsel belirtiler, bireyin dikkatinin iç ve dış uyaranlara aşırı biçimde odaklanmasını içerir. Duygusal belirtiler huzursuzluk, endişe, sinirli ve gergin hissetme durumlarını içerir. Davranışsal belirtiler kaçma, kaçınma, donma tepkilerinden oluşur. Fizyolojik belirtiler ise otonom sinir sistemindeki uyarılma sürecini içerir (Beck ve ark., 2011).

Ancak bu sisteme yönelik belirtiler ciddi bir hastalık belirtisi olarak yanlış değerlendirildiğinde, panik bozukluğunda olduğu gibi olumsuz bir takım sonuçların doğmasına neden olabilir (Beck ve ark., 1985 ; Clark ve Beck, 1988).

1.2. İki Faktörlü Kaygı Kuramı

Cattell ve Scheier'in araştırması, farklı kaygı kavramları fikrini destekleyen kanıtlar sağlamıştır. Faktör analizi sayesinde sürekli kaygı ve durum kaygısı olmak üzere iki farklı kaygı faktörü ortaya çıkmıştır. Sürekli kaygı faktörüne, "ego zayıflığı", "suçluluk eğilimi" ve "utanç eğilimi" gibi karakteristik değişkenler yüklenmiştir (Cattell ve Scheier, 1961). Cattell ve Scheier (1975) kaygıyı açık-bilinçli durum ve gizli-bilinçdışı durum şeklinde ikiye ayırmıştır. Bu iki tanım durumluk kaygı ve sürekli kaygıya denk düşmektedir. Yapılan çalışmalarla birlikte ilerleyen zamanlarda durumluk kaygı ve sürekli kaygı arasındaki fark daha çok belirginleşmiştir (akt. Baloğlu, 2001).

Spielberger'in (1972) durumluk-sürekli kaygı teorisi, tehlikeli ya da tehditkar olarak algılanan ve değerlendirilen dış ya da iç uyaran koşulları ile başlatılan ve anksiyete reaksiyonlarının ortaya çıkmasıyla sonuçlanan, geçici olarak sıralanmış olaylar dizisini tanımlamaktadır. Bu reaksiyonun yoğunluğu algılanan tehdidin derecesiyle orantılıdır; öte yandan süresi uyarıların sürekliliğine ve bireyin geçmişte böyle uyarılarla baş etme sürecinde edindiği deneyimlere(savunma düzenekleri, başa çıkma becerileri) bağlıdır.

1.2.1. Duruma Bağlı (Durumluk) Kaygı

Spielberger'e göre (1972) durum kaygısı, otonom sinir sisteminin uyarılması ile hoş olmayan, bilinçli olarak algılanan gerilim ve tutukluluk duyguları içeren karmaşık ve eşsiz bir duygusal durum ya da tepki olarak betimlenmiştir.

Öner'e göre durumluk kaygı bireyin, stresli olarak değerlendirdiği, bu değerlendirmeye paralel olarak hissettiği subjektif korkudur. Fizyolojik olarak terleme, titreme, kızarma gibi belirtiler ile birlikte, yaşanan gerilim ve huzursuzluk duyguları da bu duruma eşlik edebilir. Süreklilik göstermeyen bazı durumlara kişinin gösterdiği geçici reaksiyonlar olan durumluk kaygıda, kaygının düzeyi duruma göre değişiklik göstermektedir (Özgüven, 1994). Yaşanan stresin yoğunluğundaki artış durumluk kaygı seviyesinde yükselmeye yol açarken, stresin oluşumunu tetikleyen uyaran ortadan kalktığında kaygı seviyesi de buna paralel olarak düşecektir.

1.2.2. Sürekli Kaygı

Sürekli kaygı, kişilerin sahip olduğu değerlerin tehdit altında olduğunu düşünmesi ya da içinde buldukları durumu stresli olarak değerlendirmesi sonucu oluşan bir kaygı türüdür. Bireyin huzursuzluk, hoşnutsuzluk içinde yaşamasına sebep olan sürekli kaygı, bireyleri birbirinden ayırt eden bir kişilik özelliğidir (Spielberger, 1966). İçsel kaynaklı olan bu kaygı türü, doğrudan çevreden gelen bir tehdit sonucu oluşmamaktadır (Dönmez, 1998; Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000; Üre, 1989).

Öner'e (1998) göre sürekli kaygı, bireyin kaygı duymaya yönelik eğilimini yansıtır. Bir başka deyişle sürekli kaygı, kişinin yaşadığı olayları ve bu olaylar içerisindeki durumunu genelde stresli olarak algılamaya yönelik meyildir. Sürekli kaygı seviyesi yüksek kişilerin daha kolay incindikleri ve daha karamsar oldukları gözlenmiştir.

Sürekli kaygı seviyesi, bireyin tehlike durumlarında yaşayacağı durumluk kaygılarının sıklık ve şiddetini belirler. Buna göre baskı altında sürekli kaygı seviyesi yüksek olan bireylerin, sürekli kaygı seviyesi düşük olanlara göre daha hızlı ve sık bir şekilde durumluk kaygı belirtilerini göstereceği beklenir. Bu beklenti verilerle desteklenmiştir (Le Compte ve Öner, 1976).

Yaşanılan kaygı durumlarına ilişkin yapılan bu ayırım Spielberger'in (1966) İki Faktörlü Kaygı Kuramı ile mümkün olmuştur. Kaygı türlerinin ölçülmesi ise Spielberger ve arkadaşlarının (1970) geliştirdiği Durumluk- Sürekli Kaygı Envanteri ile olanaklı kılınmıştır. Sürekli kaygı yaşayan, klinik psikologlara ve psikiyatlara başvuran hastaların sayısı oldukça fazladır. Bu hastalar yaşadıkları kaygıyı hafifletmede, kaygıyla başa çıkmada güçlükler yaşamaktadır (Eroğlu, 2006).

1.3. Ebeveynlik

Anne-babalık bir ruhsal yatırım sürecidir, yaratılan yapıt ise çocuktur. Anne babalık Philippe Gutton'un (2006) tanımıyla "Anne-babalık deneyimleriyle ortaya çıkan bilinçli ya da bilinçdışı süreçlerin bütünüdür."

1.3.1. Ebeveyn Tutumları

Rahatlatıcı bir evde büyümek ve ebeveynler ile istikrarlı ve güvenli bir ilişki yaşamak, sosyalleşmenin ön koşuludur (Vandeleur, Perrez ve Schoebi, 2007). Parsons (1955), aileyi "kişiliğin oluşturulduğu fabrika" olarak tanımlamıştır. Darling ve Steinberg'e (1993) göre, ebeveynlik stilleri ebeveynlerin çocuğa karşı algılanabilir tutumlarıdır ve bu stiller, ebeveynlerin davranışlarının dile getirildiği duygusal bir iklim yaratmaktadır. Krohne (1988) ebeveynlik stillerini, ebeveynlerin belirli durumlarda çocuğuyla etkileşim kurması yoluyla gösterdiği nispeten istikrarlı davranışlar dizisi olarak tanımlamıştır. Böylece ebeveynlerin belirli bir bağlamda nispeten üniform bir davranış kümesi gösterebileceğini vurgulamıştır.

Yavuzer'e göre ebeveynlik tutumları, anne ve babaların çocuklarının özellikle psikolojik ve sosyal açıdan gelişimsel süreçlerini etkileyecek şekilde belirli kişi, nesne ya da olaylara pozitif ve ya negatif bir şekilde tepki verme eğilimidir (Yavuzer, 1998).

Çocukların psikososyal gelişiminde en önemli faktörlerden biri de ebeveynlerin davranışlarıdır. Bu nedenle, uyumsuz ebeveynlik çocuklarda psikopatolojiye neden olabilir (Perris, 1994).

1.4. Algılanan Ebeveyn Tutumları

1.4.1. Duygusal Sıcaklık

Ebeveyn sıcaklığı çocukların psikososyal gelişiminde önemli bir faktör olarak kabul edilmiştir. Duygusal sıcaklık “ebeveynler ve çocukları arasındaki sevgi bağının niteliği ve ebeveynlerin bu duyguları ifade etmek için kullandıkları fiziksel ve sözel davranışlarla” ilişkilendirilmiştir (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2005). Ebeveyn sıcaklığı, çocuğun duygu ve davranışlarının kabul edilmesi, duygusal sıcaklık gösterilmesi ve sevginin ifade edilmesi ile ilgili ebeveyn davranışlarına atıfta bulunur (Muris ve ark, 2000). Ebeveynlerin sıcaklık ve kontrolünün yüksek olduğu yetkili ebeveynlik, en etkili ebeveynlik türü olarak düşünülmektedir (Baumrind, 1991).

1.4.2. Aşırı Koruyuculuk

Ebeveyn aşırı koruması, çocuğun gelişim evresinin ışığında aşırı olan ebeveyn tarafından sergilenen koruyucu davranışlar olarak tanımlanmıştır. Ebeveynlerin çocukların güvenliğine yönelik endişeli bir şekilde yaklaşma durumu bu ebeveyn boyutu ile ilişkilidir. (Thomasgard, Metz, Edelbrock ve Shonkoff, 1995). Yapılan bir çalışmada, aşırı koruyucu ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili son derece endişe duydukları ve çocuklarının bağımsız hareketlerini önledikleri belirtilmiştir. Ebeveyn korumasının çocuklarda eksiklik veya kabul görmeme duygularını uyandırabileceği düşünülmüştür (Hullmann ve ark., 2010).

Yapılan bir çalışmada ebeveynlerini aşırı koruyucu olarak algılayan bireylerin, ebeveynlerinin bu tutumlarından dolayı kendilerini çocuksu ve özel yaşamları yokmuş gibi hissettikleri tespit edilmiştir (Parker, Tupling ve Brown, 1979). Holmbeck ve meslektaşları (2002) yaptıkları çalışmada, aşırı koruma ve davranışsal otonomi arasında negatif yönde ilişki olduğunu bulgulamıştır (Holmbeck ve ark., 2002). Ayrıca yapılan diğer çalışmalarda ebeveyn aşırı koruması suçlu davranış, kaygı, depresyon ile ilişkilendirilmiştir (Biggam ve Power, 1998; Burbach, Kashani ve Rosenberg, 1989; Hudson ve Rapee, 2005).

1.4.3. Reddedicilik

Ebeveynlerin çocuklara yönelik eleştirel ve yargılayıcı tutumlarına karşılık gelmektedir (Dirik, Yorulmaz, Karancı, 2015). Ebeveyn reddi, genellikle, çocuğu onaylanmama, eleştirme, keyfi suçlama veya cezalandırma gibi davranışları ifade eder (Rapee,1997). Bir başka deyişle ebeveyn reddi, “çocukların ebeveynlerinden ve diğer bakıcılarından yeterince sıcaklık, sevgi, bakım, rahatlık, destek sağlayamamalarından kaynaklanan yoksunluğu ve ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları psikolojik olarak incitici davranışları ifade eder. "(Rohner ve ark., 2005). Muris ve arkadaşlarına (2000) göre ebeveyn reddi, çocuklara yönelik soğukluk, saldırgan ya da yargısal, küçümseyici veya eleştirel davranış biçimlerine işaret eder. Ebeveyn reddine maruz kalan bireylerin ebeveynlerine yönelik dört temel ifadeye sahip oldukları bulgulanmıştır. Bunlar:“Soğuk, düşmanca ve saldırgan, kayıtsız ve ihmalkar, farklılaşmamış reddetme” şeklindedir (Rohner ve ark., 2005). Bunlar arasında, farklılaşmamış ret, insanların ebeveynleri tarafından herhangi bir ihmal veya saldırganca tutum görmemelerine rağmen gerçekten bakılmadıklarını ya da sevmediklerini düşünmeleri sonucunda hissedilen bir durumdur.

Ebeveynlerinin çocuklarını ihmal ettikleri durumlarda, çocuklar reddedildiklerini ve ebeveynleri tarafından sevilmediklerini hissedebilir. Bunun gibi olumsuz duygular, sevgi dolu ailelerdeki çocuklar tarafından da yaşanabilir. Bir çocuğun duygularını daha iyi anlayabilmek için, gerçekliği ne olursa olsun, çocuğun ebeveyn reddi algısı göz önünde bulundurulmalıdır (Rohner ve ark., 2005). Kagan'ın belirttiği gibi, “Ebeveyn reddi, ebeveynler tarafından yapılan belirli bir eylemler dizisi değil, çocuğun sahip olduğu bir inançtır” (1978). Hoeve ve meslektaşları (2009), ebeveyn reddi, düşmanlık ve ihmalin suçlu davranışlarla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre anne ve babanın reddi, çocuklarda semptomatolojinin gelişiminde merkezi bir rol oynasa da, çocuğun algıladığı anne reddi bu süreçte baba reddine göre daha etkilidir (Perris, Jacobson, Lindstorm, Von Knorring, 1980; Yahav, 2006).

1.5. Kişilik Gelişimi

Kimlik, zamana ve mekana göre tutarlılık ve süreklilik gösteren bir öz-yapıdır (Erickson, 1968). Kimlik, kişinin kendini ayrı bir varlık olarak tanıması ve kendi eylemlerinin öznesi olarak hissetmesidir (Fromm, 1955). Sullivan, kişiliği insan yaşamını karakterize eden tekrarlayan kişilerarası durumların nispeten kalıcı şekli

olarak tanımlamıştır (1953). Jung için kişilik gelişiminin bir yönü bireyleşmedir. Bu da kişinin ayrı ve bütün bir kendilik duygusuna sahip olduğu psikolojik bir süreci içerir (Jung, 1959). Bu süreç, kişiliğin çeşitli kısımlarından ve kolektif bilinç dışından farklılaştığı kendini gerçekleştirme sürecidir.

Kısacası kişilik, bireyi diğer bireylerden ayıran, tutarlı bir şekilde gösterilen, bireye has özellikler bütünüdür. Kişilik özellikleri bireyin kendisini ve dış dünyayı algılayış biçimini etkileyerek, belli olaylara ve kişilere benzer tepkilerde bulunmasına neden olabilir. Bununla birlikte sahip olunan duygusal, sosyal ve zihinsel özellikler bireylerde bazı psikopatolojilere yatkınlığın gelişmesine de neden olabilir.

Kişilik gelişiminde, doğuştan gelen özelliklerle, çevresel etmenler etkilidir (Çamlıbel, 2012). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları, bireyin kişilik gelişimini doğrudan etkiler. Pek çok araştırmacı anne ve baba ile kurulan ilişkinin olumlu niteliklere sahip olmasının yetişkin ruh sağlığında önemli ölçüde etkili olduğunu belirtmiştir (Türker, 2012; Kesebir, Kavzaoğlu, Üstündağ, 2011). Adler'e göre anne, kişilik gelişiminde en önemli unsurdur (Adler, 1964). Anneyle kurulan temas, çocuğun sosyal ilişkilerine en büyük katkıyı yapmaktadır. Anne çocuğun yaşayacağı en derin ve en hakiki sevgiyi ve dostluğu sağlayarak sosyal duyguları teşvik eder. Böylece çocuğun diğer insanlarla etkileşimde işbirlikçi bir tutum sergileme, güven ve dostluk duygularını gösterebilme gibi bir takım beceriler elde etmesi sağlanır.

Ebeveyn tutumlarından demokratik tutum, ebeveynin tutarlı, kararlı ve güven verici olduğu durumları kapsar. Bu tutumlara sahip olan ebeveynler belirli sınırların korunması koşuluyla çocukların bazı davranışları yapmalarına izin vererek çocuklarda sorumluluk duygusunun gelişmesini sağlar. Otoriter tutumda ebeveynler çocukların gelişim düzeyi ve kişiliklerini dikkate almadan kendilerine uygun gördüğü gibi davranmalarını ister ve çocukları sıklıkla cezalandırırlar. Otoriter tutumun çocuklarda özerklik gelişimini engellediği, özellikle erkek çocuklarında saldırganca davranışların düzeyini arttırdığı ve benlik saygısını görece düşürdüğü görülmektedir (Sezer, 2010). Koruyucu tutumda, anne babalar çocukları gereğinden fazla korur ve denetlerler. Çocukla ilgili pek çok konuya gereğinden fazla dahil olan ebeveynler, çocukların bağımsızlık kazanmalarına ve kendilerine güvenmeyi öğrenmelerine engel olurlar.

Freud'un psikoseksüel kuramına göre, üst benlik, içselleştirilmiş ahlaki değerleri, yasakları ve ebeveynlerin oluşturduğu standartları içerir. Ebeveynleri tarafından katı, cezalandırıcı tutumları bireylerin ruhsal işleyişlerini etkileyerek, üst benliğin benliğe yönelik katı duruşunu belirleyecek ve içsel çatışmanın yaşanmasına ve kaygının oluşumuna neden olacaktır. Bununla birlikte ihmalkar tutumlar, bireylerde değersizlik duygularının gelişimine neden olarak, benliğin narsistik ihtiyaçlarının yeterince karşılanmasına engel oluşturacak ve böylece bireylerin narsistik ihtiyaçlara sapsanmalarına neden olacaktır. Bir başka varsayıma göre, bu yoksunluk duygusunun ortaya çıkardığı öfke ile birey dış dünyaya yönelik saldırganca tutumlar sergileyebilir. Diğer bir varsayıma göre, öfke duygusunun içe döndürülmesi ile benliğe yapılan saldırılar iç ruhsal çatışmaların oluşmasına neden olabilir. Ruhsal çatışmalar sonucunda benliğin savunma düzeneklerinin yetersiz kalması kaygının gelişmesine neden olabilir. Bununla birlikte aşırı koruyucu tutum, çocuğa dış dünyanın tehlikeli olduğu ya da kendisinin yetersiz olduğu algısını oluşturabilir. Bu durumda paranoid düşünceler oluşabileceği gibi yetersizlik duygusu narsistik zedelenmeye yol açabilir.

Freud'un bu kuramına göre yetişkin kişiliğinin temelleri 0-6 yaş arasında şekillenir. Erickson, Freud'un aksine kişilik gelişiminin hayat boyu sürdürdüğünü ifade etmiştir. Erickson, bununla birlikte bireyin kişiliğinin diğer insanlarla kurduğu ilişkilerle geliştiğini öne sürmüştür, anne-baba, öğretmenler ve arkadaşların çocuğun psikososyal gelişimi için gerekli figürler olduğunu belirtmiştir (Fleming, 2012).

1.6. Psikolojik Dayanıklılık

Kobasa (1979) araştırmasında elde ettiği sonuçlardan yola çıkarak psikolojik dayanıklılığı, stresli yaşam olaylarıyla karşılaşıldığında bireyin direnç göstermesini sağlayan bir kişilik özelliği olarak tanımlamıştır.

Bir başka tanıma göre dayanıklılık, bireylerin değişim, zorluk durumlarının üstesinden başarı ile gelebilmelerini sağlayan psikolojik kapasitedir. Bu kapasite zamanla değişebilir, bireysel ve çevresel unsurların etkisiyle geliştirilebilir (Stewart, Reid ve Mangham, 1997).

Dayanıklılık risk ve koruyucu faktörlerinin etkileşiminden oluşmaktadır. Olumsuz, stresli yaşantılar, zararlı çevresel faktörler gibi riskler, kişinin zarar görmesini artırırken

koruyucu faktörler ailesel, toplumsal ve çevresel kaynaklı riske karşı destek görevindedir (Altundağ, 2013).

1.6.1. Risk Faktörleri

Risk, olumsuz yaşam şartlarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Kaplan'a (1999) göre, psikolojik dayanıklılık olumlu sonuçları içerirken; risk, her türlü olumsuz sonuçları kapsamaktadır (Tümlü, 2012).

Risk faktörleri; kişi, aile ve toplum çerçevesinde değerlendirildiğinde üç gruptan oluşmaktadır. Bireysel risk faktörleri; zeka düzeyinin düşük olması, kaygılı olma, sağlık problemlerine sahip olma, özgüvenin düşük olması, benlik saygısının düşük olması, başa çıkma mekanizmalarının yetersiz olması, kişinin kendini kontrol etme becerisinin yetersiz olması, kendini ifade etmede zorlanması gibi durumlardır. Ailede olabilecek risk faktörleri; ailevi hastalıklar, aile içi şiddet, boşanan ebeveynler, ebeveynlerden birinin vefat etmesi, ebeveyn ve çocuk arasında sağlıklı ilişkilerin kurulamaması, sert ya da tutarsız disiplin anlayışı, kardeşlerin arasında bozuk ilişkilerin olması, aile içi şiddet, ihmal ve istismarı içerir (akt. Tümlü, 2012). Toplumsal risk faktörleri ise; düşük sosyoekonomik düzey, evin, okulun ya da diğer hizmet alanlarının yokluğu, topluma mal olmuş olumlu rol modellerin eksikliği, madde kullanımı, göç ve işsizlik gibi bir takım sorunların içinde olmak gibi çeşitli unsurları içerir (akt. Tümlü, 2012).

1.6.2. Koruyucu Faktörler

Masten'e (1994) göre koruyucu faktörler zor koşulların ortaya çıkardığı olumsuz etkileri azaltan veya yok eden, sağlıklı uyumu sağlayan ve bireyin yeterliliklerini geliştiren durum olarak ifade edilmiştir. Psikolojik dayanıklılığın koruyucu faktörleri üç kategori altında toplanmıştır (Haase 2004). Bunlar: Aile uyumu ve desteği, kişisel, yapısal özellikler ve dışsal destek sistemleridir (sosyal çevre, iş arkadaşları vb.) .

Bireysel özellikler; öz güven, zeka, akademik beceriler, problem çözme becerileri, geleceğe dair umutlu ve iyimser bakış açısı gibi özelliklerdir. Bununla birlikte, ebeveynin iyi niteliklere sahip olması, ebeveynle kurulan sağlıklı iletişim ve sıcak bir bağın olması aile ile ilgili koruyucu faktörlerdir. Bireyin iyi bir sosyal çevreye sahip olması, iyi okullarda öğrenim görmesi, aile dışındaki kişilerle pozitif ilişkiler içinde olması sahip olduğu aile dışındaki koruyucu faktörlerdir (Gül, 2016).

Psikolojik dayanıklılığı artıran destekleyici dış faktörler ise, kişilerin zorluklarla etkili baş edebilmesine destek olan arkadaşlar, öğretmenler ve diğer kişileri içerebilmektedir (Brooks 1994, Garmezy 1993, Werner 1993). Ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olması, uyumlu arkadaş çevresinin bulunması, sosyoekonomik avantajların var olması, güvenlik ihtiyacının karşılanması da bu süreçte önemli faktörlerdendir (Zafer, 2016).

1.6.3. Olumlu Sonuçlar

Risk faktörleriyle baş edebilmenin sonucunda kişide oluşan yeterliliklerdir. Bunlar, gelişim aşamalarına ilişkin görevleri yerine getirme, akademik başarıya ve pozitif sosyal ilişkilere sahip olma, suça yönelik davranışlardan uzak durma, okul ve iş hayatında işlevselliği sürdürme, sosyal yardım projelerine katılma, arkadaş ilişkilerinde onaylanma, kurallara uyma, psikopatolojiye sahip olmama, yaşam doyumu gibi olumlu sonuçlar olabilir (Tümlü, Recepoğlu, 2013).

Azarian, Farokhzadian ve Habibi (2016) yaptıkları araştırma sonucunda psikolojik dayanıklılık ile depresyon, kaygı ve öfke arasında negatif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Hanton, Neil ve Evans (2013) psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan bireylerin daha az kaygı yaşadıklarını ve kendine güven duygularının daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

1.7. Psikolojik Dayanıklılığın Kaynakları

Kişisel faktörlerden kişilik özellikleri (açıklık, dışa dönük ve kabul edilebilirlik), iç kontrol odağı, ustalık, öz-yeterlik, benlik saygısı, bilişsel değerlendirme (olumlu yorum) ve iyimserliğin hepsi açıkça esnekliğe katkıda bulunmaktadır. Önceki araştırmacıların bulgularına göre zihinsel işlevsellik, bilişsel esneklik, sosyal bağlanma, olumlu benlik kavramları, duygusal düzenleme, olumlu duygular, maneviyat, aktif baş etme, iyimserlik, umut, güçlülük ve uyarlanabilirlik dayanıklılık ile ilişkilidir (Herrman, Stewart, Diaz-Granados, Berger, Jackson, Yuen, 2011).

Canlılığın biyolojik ve genetik faktörlerine ilişkin yapılan son araştırmalardan elde edilen bulgular, erken dönemde katı bir ortamın beyin yapısı, fonksiyon ve nörobiyolojik sistemlerin gelişimini etkileyebileceğini göstermektedir. Böyle bir durumun sonucunda, beyin büyüklüğü, sinir ağları, reseptörlerin duyarlılığı, nörotransmitterlerin sentezi ve geri alınmasında değişiklikler olabilir. Beyindeki bu

fiziki değişiklikler, gelecekteki psikopatolojiye karşı savunmasızlığı daha da şiddetlendirebilir veya azaltabilir. Beyindeki değişiklikler ve diğer biyolojik süreçler, olumsuz duyguları ılımlı hale getirme kapasitesini ve dolayısıyla olumsuzluklara karşı dayanıklılığı etkileyebilir.

Bebeklik ve çocukluk döneminde destekleyici, hassas erken dönemde bakıcıların tutumu esnekliği artırabilir ve tehlikeli ortamların etkilerini azaltabilir. Biyolojik süreçlere göre, vücut strese maruz kaldığında beynin hipotalamus bölgesi, beynin altında yer alan hipofiz bezi ve böbrek üstü bezlerinden oluşan hipotalamik-pitüiter-adrenal eksen (HPA eksen) aktive olur. Burada oluşan hormonal değişimler kortizol hormonunun salınmasına neden olur. Kortizol hormonu böbrek üstü bezlerinden salgılanan stres hormonudur. Stresi tetikleyen stresör ortadan kalktığında negatif geri bildirim döngüsü ile HPA eksenini inhibe eder ve kortizol salınımı azalır.

Çocukluk ve ergenlik çağındaki stresli olaylara maruz kalmanın HPA ekseninde sürekli olarak kalıcı değişiklikler yarattığı ve bu durumun kaygı bozukluklarına karşı savunmasızlığı artırdığı bulgulanmıştır (Herrman, Stewart, Diaz-Granados, Berger, Jackson ve Yuen, 2011).

Mikro çevreci düzeyde, aile ve akranlarla olan ilişkiler de dahil olmak üzere sosyal destek, esneklik ile ilişkilendirilir. Anneye güvenli bağlanma, aile istikrarı, iyi ebeveynlik becerileri, maternal depresyon ve madde kötüye kullanımının bulunmaması, çocuklarda psikolojik iyilik hali ve daha az davranış sorunları ile ilişkilendirilir.

Toplumsal destek, pozitif akranlardan, destekleyici öğretmenlerden ve diğer yetişkinlerden ve aileden gelebilir. Makro sistemik düzeyde iyi okullar, toplum hizmetleri, spor ve sanatsal fırsatlar, kültürel faktörler, manevilik ve din, şiddete maruz kalmanın yaşanmaması gibi toplumsal faktörler esnekliğe katkıda bulunur (Herrman, Stewart, Diaz-Granados, Berger, Jackson, Yuen, 2011).

1.8. Psikolojik Dayanıklılığı Etkileyen Faktörler

1.8.1. Benlik Saygısı

Benlik saygısı, esnekliğin gelişmesinde önemli olduğu ortaya çıkan kişilik özelliklerinden biridir. İnsanların kendilerini ne derece anlamlı ve değerli gördükleri ile ilişkilidir. Benlik saygısı yüksek bireyler kendi kararlarını takip etmek için yaptıkları tepki ve sonuçlara güvenirlir. Aynı zamanda arkadaşlıklar kurmada daha

az zorluk çekerler. Böyle bireylerin kişisel sorunlarla meşgul olmamaları fikirlerini tam ve samimi bir şekilde sunmalarını sağlar (Maccoby, 1980). Riskli durumlarda psikolojik açıdan dayanıklı çocukları diğer kişiler ile ayıran kişilik özellikleri arasında problemleri aktif bir şekilde çözmeye çalışma, yaşadıkları acının ortasında dahi deneyimlerine ilişkin iyimser bir bakış açısına sahip olma, hayatın anlamlı olduğuna yönelik olumlu bir vizyonu sürdürebilme, uyanık ve özerk olma, yeni deneyimler aramaya yönelik eğilim ve proaktif bir bakış açısına sahip olma gibi etmenler yer alır (Rak ve Patterson, 1996).

Kauai'de (Werner, 1993) yapılan çalışmada esnek çocukların bebeklik ve çocukluk dönemlerinde sürekli olarak aktif, sevecen, iyi huylu oldukları ve stresle kolay başa çıktıkları belirtilmiştir. Okul öncesi çağa ulaştıklarında, bu çocuklar, özerkliği, gerektiğinde yardım isteme becerisi ile birleştiren bir başa çıkma örüntüsü geliştirmişlerdir. Bu özellikler aynı zamanda sonraki yıllarda dayanıklılığı öngörmektedir. Bu araştırmada esnek çocukların ilköğretim döneminde öğretmenlerini iletişim ve pratik problem çözme becerileriyle etkiledikleri bulunmuştur. Bu çocuklar entelektüel olarak çok yetenekli olmamasına rağmen, sahip oldukları yetenekleri etkin bir şekilde kullanmışlardır. Genellikle bu çocukların bir arkadaşıyla paylaştıkları özel bir ilgi veya hobisi vardır.

Yapılan boylamsal bir çalışmaya göre dirençli çocuklar diğer çocuklara göre, sonraki yaşamlarında daha yüksek düzeyde entelektüel yetkinlik sergilemiştir. Bu çocuklarda, okul başarısızlığı ve zihinsel sağlık sorunlarının gelişme riski daha düşük bulunmuştur (Werner ve Smith, 1982).

1.8.2. Öz Yeterlilik

Bir kişinin atıf tarzı, yaşam olaylarına nasıl tepki verdiğini etkiler (Rutter, 1981). Öz-yeterlilik, sonucun başarılı olacağına ve bireyin görevi başarmak için çaba göstereceğine inanmasını içerdiğinden, yalnızca bireyin bir görevi başlatma isteğini değil aynı zamanda bireyin olumsuz engeller ve stresli durumlar karşısında bu çabayı sürdürebilmesini içerir.

Dayanıklı bir çocuk kendi hayatına hakim olduğuna yönelik bir duyguya sahiptir ve bir hatasına sinirlense bile, hâlâ yaptığı hataları ile bir durumu öğrenebileceğini düşünür (Sullivan, 2001).

1.8.3. Sosyal Yeterlilik

Başarılı sosyal adaptasyon için çocukların gereksinim duyduğu sosyal, duygusal, bilişsel beceri ve davranışlar (Welsh ve Bierman, 1998) esneklik ile ilişkilendirilmiştir. Sosyal yeterliliğin gelişimi için önemli beceriler; pozitif akran etkileşimleri, yüksek sosyal duyarlılık, zeka, empati ve mizah duygusunu içerir (Winfield, 1994). Bununla birlikte, benmerkezci, dürtüsel veya negatif sosyal davranışları engelleme, karmaşık sosyal durumları okuma (Welsh ve Bierman, 1998), duygular üzerinde kontrolü sağlamak ve olumlu olmak gibi durumlar da bu beceriler içerisinde yer alır (Winfield, 1994).

Rak ve Patterson (1996), sağlıklı çocukların yoksulluk, aile uyuşmazlığı, şiddet ve istismar, madde kötüye kullanımı, sayısız kardeşler, ebeveyn zihinsel hastalıkları veya asgari eğitim seviyesinde ebeveynlere sahip olmaktan dolayı risk altında olabileceğini belirtmiştir. Tüm bu durumlar ebeveynlerin çocuklarda benlik saygısı ve özenliliğinin geliştirilmesi için çok önemli olan sevgiyi sağlayamamalarına, dolayısıyla bakım verme sürecinin bozulması neden olabilir.

1.8.4. Sosyal Destek

Criss, Petit, Bates, Dodge ve Lapp (2002) ergenler üzerinde yaptıkları çalışmalarda, pozitif akran ilişkilerinin, risk altındaki çocuklar için koruyucu faktör görevi görebildiğini bulgulamıştır. Bazı çalışmalardan hareketle bu durumun kızlar için daha doğru olduğu düşünülmektedir. Çünkü kızların arkadaşlıkları, erkek arkadaşlıklarıyla karşılaştırıldığında daha fazla şefkat, geçerlilik ve destek ile karakterize olma eğilimindedir (Criss ve diğerleri, 2002). Aynı zamanda kızların ilişkileri ortak faaliyet ve rekabet üzerine kurulmuş olup, bu tarz ilişkilerin yetişkinliğe kadar devam ettiği görülmektedir (Robinson, 1995).

Gauze, Bukowski, Aquan-Assee ve Sippola (1996) ailelerinde destek, yakınlık, teşvik ve sevgiyi alamayan ergenlerin çoğunlukla akran ilişkileri yoluyla bu ihtiyaçlarını karşıladıklarını bulmuşlardır. Bazı araştırmacılara göre gençler ailelerine bağlı olduklarında ve ebeveynler çocuklarının hayatına bazı durumlarda müdahale ettiklerinde gençler bazı risklerden korunur (Blum ve Rinehart, 1997). Gençlerin bazı

risk faktörlerinden korunmaları psikolojik dayanıklılık düzeylerini olumlu yönde etkileyebilir.

Bir ergenin psikolojik ve sosyal düzenlemesinin büyük bir kısmı çocukluk ve ergenlik döneminde aile ilişkilerinin kalitesini yansıtır. Kronik olarak rahatsız olan ailelerde büyüyen ergenlerin ciddi sosyal ve duygusal problem geliştirme olasılıkları yükselebilir. Bu durum gençlerin stresle başa çıkma, duyguları düzenleme, besleyici ilişkiler kurma veya güven duygusu, benlik saygısı, kimlik oluşturma becerilerini olumsuz yönde etkileyebilir (Jaffe, 1998, Thurman ve Widestrom, 1990).

Wyman ve arkadaşları (1999), esnek çocukların ebeveynlerinin daha uygun gelişim beklentileri olduğunu, çocukların ihtiyaçlarına empati yaptıklarını ve bakım verme davranışlarının tutarlılık gösterdiğini bulmuştur. Dayanıklı çocukların ebeveynlerinin, çocuklarıyla ilişkilerinde aktif katılım gösterdikleri, daha güvenilir disiplin uygulamaları kullandıkları ve çocuklarının geleceği için daha olumlu beklentiler bildirdikleri bulgulanmıştır (Wyman ve ark., 1999). Cowen ve Work (1988) sıcak, destekleyici bir aile ortamının kişisel ilgi ve olumlu akran ilişkileri kadar önemli olduğunu bulmuştur.

1.9. Uyumsuz Ebeveyn Tutumlarının Bireylere Etkisi

Benlik şemaları, bireyin kendisine yönelik algı ve değerlendirmelerini, buna yönelik hafızasında oluşturduğu kavramları içerir. Benlik şemaları ve ben kavramı kişiliğin oluşmasında etkilidir (Beck, 2008: 53, 54; Aydın, 1996: 42). Kişiler kendileriyle ilgili olumlu olduğu kadar olumsuz şemalara da sahip olabilirler (Fiske, Taylor, 1991).

Bu erken dönem uyumsuz şemalar; anı, duygu, biliş ve bedensel duyumlardan oluşan, bir kişinin kendini ve başkalarıyla olan ilişkilerine yönelik, çocukluk ya da ergenlik boyunca gelişen, büyük ölçüde işlevsiz olan genel yaygın tema ya da örüntülerdir (Kömürcü, Pekak, 2016). Yetişkin örneklem üzerinde yapılan pek çok çalışmada, erken dönem uyumsuz şemalarla ebeveynin olumsuz davranışları arasında bir ilişki bulunmuştur (Wright, Crawford, Del Castillo, 2009; Terri, Messman-Moore, Coates , 2007).

Yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, kopukluk, diğerlerine yönelimsizlik, aşırı tetikte olma ve ketlenme şema alanları ile annelere yönelik duygusal yakınlıktaki eksiklik arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur (Thimm, 2010). Bir başka çalışmanın sonucuna göre, babalarını duygusal açıdan sıcak bulan

bireylerin, duygusal yoksunluk, kusurluluk ve yüksek standartlar gibi şema alanlarından diğer bireylere göre daha düşük puanlar aldığı, babalarını reddedici bulan bireylerin ise duygusal yoksunluk, terk edilme ve kusurluluk şema alanlarına ilişkin puanlarının diğer bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Jones, Leung ve Harris, 2006). Harris ve Curtin (2002) yaptıkları çalışmada, kusurluluk, yetersiz öz-denetim, bağımlılık ve zarar ya da hastalık karşısında incinebilirlik şemalarının ebeveynlerin bakım işlemlerinde algılanan eksiklik ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte bağımlılık şeması dışında bu şemaların, aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarıyla da ilişkili olduğunu bulmuştur.

1.10. Kaygı Duyarlılığı

Reiss'in (1991) beklenti teorisine göre, çeşitli korkuların gelişimini, sürekliliğini ve ciddiyetini şekillendiren üç temel korku vardır. Bunlar, başkaları tarafından olumsuz değerlendirme korkusu, yaralanma veya ölüm korkusu ve kaygı duyarlılığıdır. Kaygı duyarlılığı, bireylerde semptomların zararlı somatik, sosyal veya psikolojik sonuçlara sahip olduğu inancından dolayı vücut hissiyatlarından korkma eğilimine işaret eder (Reiss ve McNally, 1985).

Kaygı duyarlılığı “korkmaktan korkmak” ya da “kaygıdan korkmak” şeklinde tanımlanmış bireye özgü bilişsel bir yapıdır. Bu tanım panik bozuklukta katastrofize ederek yanlış yorumlama ile beklenti modelinin bütünleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Starcevic ve Berle 2006). Bazı araştırmacılar tarafından kaygı duyarlılığı, korku yanıtında artışa sebep olan bir faktör olarak düşünülmüştür (Reiss, 1991; Reiss ve McNally, 1985). Bu yapı kaygı bozukluklarının geliştirilmesi ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Taylor, 1999).

Yüksek kaygı duyarlılığına sahip bireyler bir stres etmenine tepki olarak endişe duyduklarında, muhtemelen kalp krizi veya zihinsel hastalık gibi zararlı sonuçlar doğurabilecek anksiyete hakkında da endişelenirler. Bu durumda yaşam stresörlerinin endişeye yol açtığı kısır bir döngü gelişir ve birey yaşadığı kaygı durumunun yanında, ek bir kaygı üretir. Bu nedenle, kaygı duyarlılığı düzeyinin yüksek olmasının, kaygı bozukluğu geliştirme riskini arttırdığı düşünülmektedir (Reiss, 1991).

Günümüzde kaygı duyarlılığı kavramı, üst düzey faktör (yani genel anksiyete duyarlılığı) ve üç adet alt düzey faktörden oluşan hiyerarşik çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmıştır. Bu yapılar şunlardır: Fiziksel duyuların korkusu (fiziksel

kaygılar), genel olarak gözlenebilir semptomların korkusu (sosyal endişeler) ve bilişsel kontrol kaybı (bilişsel kaygılar) korkusu. Bu kavramsallaştırma, kaygı duyarlılığının anksiyete psikopatolojisi ile olan bağına ortaya koymak açısından önemlidir. Örneğin, genel olarak kaygı duyarlılığı, pek çok kaygı probleminde benzeri bir savunmasızlık faktörü olabileceği gibi, kaygı duyarlılığının alt düzey boyutları belirli kaygı belirtileri türleriyle özel olarak ilgilidir. Örneğin, fiziksel endişe boyutları, panik atak ve panik bozukluğuyla güçlü bir şekilde ilişkilidir (Deacon Abramowitz, 2006; Rodriguez, Bruce, Pagano, Spencer ve Keller, 2004; Zinbarg, Barlow ve Brown, 1997).

Sosyal kaygılar, negatif değerlendirme ve sosyal fobinin teşhisi konusundaki korkuyla ilişkilidir (Deacon ve Abramowitz, 2006; Rector ve ark., 2007; Zinbarg ve Barlow, 1996). Bununla birlikte, yapılan çalışmaların bulguları bilişsel anksiyete duyarlılığını yaygın anksiyete bozukluğuyla ilişkilendirmiştir (Rector ve ark., 2007; Rodriguez ve ark. 2004).

Sürekli kaygı, kişilerde yaygın anksiyete belirtileri yaşamaya yönelik bir eğilim olarak değerlendirilmektedir. Kişilerde edindikleri kaygı deneyimlerinden kaynaklanan, geleceğe yönelik “genel bir anksiyete” hali vardır ve anksiyete belirtilerinden korkulmamaktadır. Öte yandan kaygı duyarlılığı, kişinin kaygı belirtilerine ilişkin düşüncelerinden kaynaklanan, “kaygı belirtilerinin kendisine korkuyla tepki verme” eğilimidir (Taylor ve ark., 1996). Her iki kavramı ölçmek için geliştirilen testlerle yapılan çalışmalarda bu kavramların faktöriyel yapılarının birbirlerinden farklı olduğu, ancak aralarında orta düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Sandin ve ark. 2001, Taylor ve Cox 1998).

Yapılan araştırmalar sonucunda insanların sürekli kaygı düzeyleri yüksek iken kaygı duyarlılığı düzeylerinin düşük olabileceği ya da bu durumun tersi olarak kaygı duyarlılığı düzeyi yüksek bireylerin sürekli kaygı düzeylerinin düşük olabileceği ifade edilmiştir (Cox ve ark. 1991).

Öğrenme teorisine göre davranışın etiyojisinde ve sürdürülmesinde etkili olan klasik şartlanma, araçsal öğrenme ve vekaleten şartlanma gibi üç temel öğrenme mekanizması, kaygı duyarlılığının gelişiminde de rol oynayabilir.

Bu teoriye göre klasik koşullandırma ile baş dönmesi veya kalp çarpıntısı gibi bedensel uyarılma belirtileri, birden beklenmedik bir panik atak gibi içten içe korkutucu olaylarla eşleştirilirse, bir kişi gelecekte bedensel uyarılma belirtilerinin oluşumundan korkmayı öğrenecektir (Watt,1998).

Bazı araştırmacılar, kaygı duyarlılığının gelişiminin tek açıklamasının klasik koşullanma olduğu veya kaygı duyarlılığının sadece panik atakların ikincil bir sonucu olduğu dūřüncesine karşı çıkmıştır (Goldstein, Chambless, 1978). Bununla birlikte, Donnell ve McNally (1990), 425 üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışmada, yüksek düzeyde kaygı duyarlılığına sahip öğrencilerin üçte ikisinin panik atak yaşamadıklarını bulmuştur.

Enstrümental öğrenme, aynı zamanda operant koşulanması olarak da anılır; bireylerin davranışı istediği şeyleri elde etmede (yani pozitif pekiştireç) ya da istemediği bir şeyi ortadan kaldırmada (yani negatif pekiştireç) bir araçtır. Pekiştirme, davranışın ileride ortaya çıkma olasılığını artırır. Buna karşılığ, cezalar (caydırıcı sonuçlar) bir davranışın gelecekte tekrar oluşma ihtimalini azaltır. Çocuğun endişe semptomlarına ilişkin şikayet veya göstergeleri bir şekilde ödüllendirilirse (ör. negatif pekiştireç) okula gidememe veya özel ilgi görme (ör. pozitif olma) gibi araçsal öğrenme, kaygı duyarlılığının gelişimine katkıda bulunabilir. Öte yandan bir çocuğun kaygı şikayetleri ebeveyn onaylamaması veya cezalandırılması ile karşılanırsa, belirtiler gelecekte bastırılacak ve teorik olarak kaygı duyarlılığı düzeylerini düşürmeye katkıda bulunacaktır.

Gözlemsel öğrenme, diğerlerini izleyerek öğrenmeyi ifade eder. Burada öğrenme, model alınan bireyin davranışının sonuçları gözlenmesiyle gerçekteşir. Model alınan bir ebeveynin, çocuğun varlığında kendi endişelerine bağlı olarak semptomlara yönelik tepkilerinden korkması veya bu semptomların çocuğa zarar verdiği konusundaki sözlü ifadeleri kaygı duyarlılığının gelişimini açıklayabilir. Donnell ve McNally (1990) bu olasılıkla uyumlu olarak panik yaşantısının öğrenci örneği arasında artmış kaygı duyarlılığı düzeyleri ile ilişkili olduğunu ve yüksek düzeyde kaygı duyarlılığına sahip çocukların korku yanıtları sergileyen ebeveyn modellerine maruz kalmasının bir sonucu olarak gelişebileceğini düşündüğünü bulmuşlardır.

1.11. Ebeveyn Tutumları İle Kaygı Arasındaki İlişki Üzerine Yapılan Araştırmalar

Literatür incelendiğinde, ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan yeterli düzeyde çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, bazı ebeveyn özellikleri, kaygı bozuklukları (örn., Arrindell, Emmelkamp, Monsma ve Brillman, 1983; Parker, 1979) dahil çeşitli psikopatoloji

biçimleriyle ilişkilendirilmiştir. Yapılan çalışmalara göre birçok yetişkin kaygı bozukluğu, çocukluk ya da ergenlik döneminde ortaya çıkmaktadır (Kendler, Neale, Kessler, Heath ve Eaves, 1992; Ost, 1987). Bu sonuçlar doğrultusunda kaygının kökenini, çocukluk yıllarından aldığı söylenebilir.

Wood ve arkadaşlarına göre (2003) kontrol ya da ebeveyn aşırı koruma olarak adlandırılan ebeveyn tutumu, çocuk aktivitelerinin ve rutinlerinin aşırı düzenlenmesi ya da çocuklara nasıl düşünüleceği ya da hissettirileceği ile ilgili talimatların verilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Özerklik tanıyan ebeveynlik, ebeveyn kontrolünün karşı tarafı olarak görülmektedir. Kısacası, ebeveyn aşırı koruma, ebeveynlerin çocuğu için belirlediği sınırları ve ebeveynlerin çocuğun bazı etkinlikleri bağımsız olarak üstlenebilme yeteneğine müdahale etme derecesini belirtir.

Çalışmalar, ebeveynlerde aşırı koruyucu tutumun yetişkinlerde endişeyle ilişkili olduğunu göstermiştir (Manfredi ve ark., 2011). Araştırmalar, ebeveynlerde aşırı koruyucu tutumun çocukların keşif deneyimlerini ve eylem odaklı başa çıkma stratejilerinin öğrenilmesini engelleyerek kaygı ve endişenin gelişiminde etkili olduğunu göstermiştir (Cheron ve ark., 2009; Nolen-Hoeksema ve ark., 1995). Bazı araştırmacılara göre ebeveynlerin aşırı koruyucu bir tutum sergilemesi ve çocukları korkuya neden olan olaydan kaçınması için teşvik etmeleri, çocukların anksiyete ile baş etme konusunda ustalaşmasına çok az fırsat verir ya da hiç fırsat vermez (Gerlsma, Emmelkamp ve Arrindell, 1990; Vasey ve Ollendick, 2000).

Ana babalar endişeli davranışları ve yetersiz düzenleyici stratejileri, kaçınma davranışlarını istemeyerek modelleyebilir. Bunun sonucunda ebeveynler daha fazla kontrol sergileyip daha az özerklik sağlayarak çocuklara "dünyan tehlikelidir" işaretini gönderebilir ve sonuçta bu durum çocukta endişeye yol açar. (Bogels ve ark., 2010; Raikes ve Thompson, 2008). Anksiyetenin çocukların sosyal ve gelişimsel kapasiteleri üzerindeki etkilerinden endişe eden ebeveynlerin koruyucu tutumuna eleştirel tutum, sıcaklık ve destek eksikliği de eşlik edebilir (Gerlsma, 1990). Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, kaygılı gençlerin ailelerinin davranışlarında daha çelişkili, çocuklarına daha az bağlı olduğu, zayıf problem çözme ve iletişim becerilerine sahip oldukları bulgulanmıştır. Bununla birlikte kaygılı gençlerin belirsiz durumları daha tehditkar olarak yorumladığı, bu durumlarda kaçınma davranışlarını benimsedikleri ve ebeveynlerinin de bu tür

davranışları pekiştirdikleri tespit edilmiştir (Barrett, Rapee ve ark. 1996; Chorpita ve ark.,1996).

McLeod, Wood ve Weisz (2007) ebeveynlerin çocuklara tanıdıkları düşük özerklik seviyelerinin yüksek düzeyde çocuk kaygısı ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Siqueland ve arkadaşlarının (1996) yaptığı çalışmalar sonucunda, kaygı bozukluğu olan çocuklar diğer çocuklara göre ebeveynleri tarafından daha az psikolojik özerkliklerinin teşvik edildiğini ve daha az kabul gördüklerini belirtmişlerdir.

Meites, Ingram ve Siegle (2011) tarafından yürütülen çalışmaya bir dizi afektif semptomatoloji bildiren lisans öğrencileri katılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, annenin düşük ilgi düzeyi kendilik hakkında olumsuz inançlar, diğerleriyle olumsuz etkileşimler ve yorgunluk ile ilişkilendirilirken, anne ve babanın düşük ilgi düzeyi genelleşmiş korkuyla ilişkilendirilmiştir. Annenin aşırı koruyucu tutumunun, kaygının fiziksel belirtileri ve ölme korkusu ile, babanın aşırı koruyucu tutumunun ise benlik ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Vasey ve Dadds (2001) kaygı üzerinde özellikle aşırı korumacı ana babalığın etkisini vurgulamış; algılanan aşırı korumacı ana baba tutum boyutlarının çocuğu güvende hissettirmedeğini; hatta aksine olası tehlikelere karşı savunmasız olduklarını düşünmelerine ve tetikte olmalarına neden olduğunu bildirmiştir.

Ayrıca, yapılan bir başka çalışmada kaygı düzeyi yüksek olan yetişkinlerin ana babalarını daha korumacı ve kontrolcü algıladıkları bulgulanmıştır (Gerlsma, Emmelkamp ve Arrindell, 1990). Bunlara ek olarak, Ballash ve arkadaşları (2006) ebeveyn kontrolünün ve aşırı koruyucu tutumun kaygı gelişimine neden olduğunu bildirmiştir. Reitmann ve Asseff (2010), Gallagher ile Cartwright-Hatton (2008)'in çalışmalarında algılanan ana baba tutum boyutlarından kontrol ve korumanın yüksek olmasının yetişkinlikte ortaya çıkan kaygıyla ilişkili olduğunu bildirilmiştir. Ebeveyn kontrolü, çocuklarda sağlıklı özerklik gelişimini engelleyebilir ve çocukların durumlar üzerinde yetersiz kontrol sağlamalarına neden olabilir. Bu durum çocukların savunmasız bir durumda kalmalarına yol açarak, kaygı bozukluğu geliştirmelerine neden olabilir (Chorpita ve Barlow, 1998).

Kısacası bilişsel teori modelleri, aşırı korumanın bir çocuğun tehlike algısını artırdığını (Hudson ve Rapee, 2001) durum veya tehdit üzerindeki algılanan kontrolü azalttığını (Chorpita ve Barlow, 1998) ve bir çocuğun yeni durumları keşfetmesini,

tehlike ve ya beklenmedik zorluklarla baş etmesi sağlayan becerilerini geliştirmesini kısıtladığını ileri sürmüştür (Barlow, 2004).

Ebeveyn reddinin, çocuklara olumlu sonuçların (yani, ebeveyn sıcaklığı ve onayı) nadir olduğunu ve kişinin eylemlerine bağlı olmadığını ve bu belirsizliğin çocukların kendi kendine yeterlilik sağlama girişimlerini önleyebileceğini (Varela ve ark., 2013) ve kaygıya yol açacağını öğrettiği teorileşmiştir (Bögels ve Brechman-Toussaint, 2006; Rapee, 1997). Benzer şekilde, ebeveynlerin çocuklarının olumsuz duygulanımlarını reddetmesinin ya da geri çekilmesinin çocukların duygusal yönetim becerilerinin gelişmesine engel olabileceği, artan kaygı duyarlılığına yol açabileceği ve dolayısıyla kaygıların artmasına neden olabileceği ileri sürülmüştür (Wood ve ark., 2003). Bir başka çalışmada ebeveyn reddinin, çocukların duygu düzenleme becerilerini kaygıya duyarlılığını artırarak zayıflattığı varsayılmıştır (Gottman ve ark., 1997).

Gorman, Kent, Sullivan ve Coplan (2000) farklı ebeveyn davranışlarının kaygıya bağlı güçlükleri etkilediğini tespit etmişlerdir. Gorman ve arkadaşlarına göre ebeveynler, çocukluk döneminde yapılan bazı etkinliklerin olumlu taraflarını göz ardı edip meydana gelebilecek zararlı sonuçlar üzerine odaklanarak ya da eleştirel tutumlar sergileyip, negatif geri bildirimlerde bulunarak çocukluk kaygısını artırabilmektedirler. Sargın ve Ök (1990) olumsuz tutumlar sergileyen ailelerin, yaş aralığı 13-16 olan çocuklarının kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu gözlemlemişlerdir.

Birçok çalışma, yetişkinleri, klinik olarak kaygı bozukluğu teşhisi alanlar ve böyle bir teşhis almayanlar arasında ebeveynleri tarafından algıladıkları tutumlar açısından karşılaştırmıştır (Bruch ve Heimberg, 1994; Alnaes ve Torgersen, 1990; Arbel ve Stravinsky, 1991; Leon ve Leon, 1990; Parker, 1981). Küçük istisnalar dışında, bu çalışmalar, klinik olarak endişeli olan kişilerin, ana babalarını, klinik dışı kişilere kıyasla daha fazla reddedici ve kontrol edici olarak algıladıklarını göstermiştir. Benzer şekilde yapılan başka çalışmalarda, ebeveynlerin reddetme ve eleştiri düzeylerinin yüksek olması, gençlerin kaygı düzeylerinin yükselmesi ile ilişkili bulunmuştur. (Dumas ve Lafreniere, Serketich, 1995; Hibbs, Hamburger, Kruesi, Lenane 1993; Leib ve diğerleri, 2000). Rapee (1997) yaptığı araştırmalar sonucunda kaygı ve depresyonun ortaya çıkışında algılanan ebeveynlik reddinin ve algılanan ebeveyn kontrolünün etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada ebeveynlerin reddedici tutumları, kültürel arka plandan bağımsız olarak

yüksek kaygıyla ve Malay katılımcıları için istisna olmak üzere tüm kültürel gruplar için aşırı koruma ve endişeli yetiştirme şekilleri ile ilişkili bulunmuştur (Mosavi, Low, Hashim, 2016).

Rohner, Khaleque ve Cournoyer (2011), algılanan ebeveyn sıcaklığını, çocukların ebeveynlerinden deneyimleyecekleri sevgi, bakım, rahatlık, anlayış, destek olarak tanımlamıştır. Duyguları eleştirmek ya da küçültmek yerine duygusal sıcaklık gösteren ve çocuğun olumsuz duygularını kabul eden ebeveynlerin, bu tutumlarının çocukların kaygı yaşantısına karşı savunmasızlıklarını azalttığı düşünülmüştür (Wood ve ark. 2003).

Yapılan bir çalışmada ebeveynlerin uyguladıkları baskı ve kontrol düzeyinin ergenlerdeki kaygı düzeyini pozitif yönde yordadığı, algılanan ebeveyn sıcaklığının ise kaygı düzeyini negatif yönde yordadığı bulunmuştur (Wolfadt, Hempel, Miles, 2003). Yapılan çalışmalara göre, ebeveynlerle pozitif ilişkinin, psikolojik kaynakları (örneğin, benlik saygısı) artıran ve bu nedenle ergenlerin stresli olaylarla başa çıkmasını sağlayan bir sosyal destek biçimi sunduğu görülmüştür (Cohen ve Wills 1985; Baumrind, 1991).

Yapılan bir başka çalışmada ise elde edilen bulgular, hem kadın hem de erkeklerde algılanan annesel kontrol ve babasal kabul ile öğrenci kaygısı arasında güçlü ilişkiler olduğunu göstermiştir (Reitman, Asseff, 2010). Whaley ve arkadaşları (1999), annenin sıcaklığını araştırırken, endişeli olmayan çocukların annelerinin, kaygılı çocukların annelerine göre etkileşimleri sırasında daha fazla sıcaklık gösterdiklerini, daha az katastrofik olduklarını ve daha çok özerklik tanıdıklarını bulgulamıştır. Gruner ve arkadaşları (1999) anne baba reddediciliğin tipik okul çocuklarında kaygı belirtilerinin en güçlü belirleyicisi olduğunu bulmuş, ancak ebeveyn sıcaklığı için böyle bir ilişki bulmamıştır. Başka bir çalışmada ebeveyn sıcaklığı ebeveyn reddinden daha güçlü bir belirleyici olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada babasal sıcaklığın, ebeveyn kaygılı yetiştirme stili ile ilişkisi üzerinden çocukluk kaygısı ile dolaylı bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur (Muris, Merckelbah, 1998).

Bununla birlikte bazı klinik dışı nüfusla yapılan araştırmalar karışık bulgular üretmiştir. Örneğin, Gruner ve arkadaşları (1999), ebeveynlerin reddinin ve endişeli yetiştirmenin çocuklarda kaygı semptomlarının gelişmesine neden olduğunu bulgulamışlar, ancak ebeveyn sıcaklığı için böyle bir ilişki bulamamışlardır. Öte yandan, Muris ve Merckelbach (1998) tarafından yapılan çalışmada ebeveyn

sıcaklığı ile endişeli tutumun birlikte gösterilmesinin çocuklarda kaygıya yol açtığı bulgulanmıştır. Yapılan bir başka çalışmada da Cerezo ve D'Ocon (1995) davranış bozukluğu çeken ve endişeli olan çocukların ebeveynlerinin diğer ebeveynlerden daha tutarsız olduğunu göstermiştir.

Günümüze kadar yapılan çalışmalar gençlerin kaygısı içinde aile ve ebeveynlik davranışının önemli bir rolü olduğunu desteklemektedir. Duygusal ilgi ve sıcaklığın sağlandığı, özerkliğin desteklendiği, aşırı kontrol ve eleştiriden kaçınılan aile ortamlarının ruhsal işleyişleri sağlıklı bireylerin yetişmesinde önemli bir yere sahip olduğu yapılan araştırmalarca desteklenmiştir (Berg-Nielsen, Vikan, ve Dahl, 2002). Bunun tersine, ebeveynlerin çocuklarına karşı reddedici, aşırı koruyucu ve ihmalkar tutumları içeren ebeveyn ile çocuk arasındaki bağın bozulmasına neden olan tutumların hem depresyon hem de kaygı yaşantısına yatkınlığın oluşmasında etkili olduğu bulunmuştur (Blatt ve Homann 1992; Grotmol ve diğerleri 2010; Lima ve arkadaşları, 2010).

Bazı yazarlar, yazılan öz raporlar üzerinden ergenlerin algıladığı ebeveynlik biçimi ile ebeveynlerinin belirttiği ebeveynlik biçimleri arasında tutarsızlıklar olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, Smetana (1995), ergenlerin ebeveynlerini, gerçeğe göre daha izin verici ve daha otoriter bulduklarını tespit etmiştir. Bununla birlikte, ebeveynler kendilerini olduklarından daha otoriter olarak görmüşlerdir (Wolfadt, Hempel, Miles, 2003).

Bu sonuçlardan hareketle araştırmamıza ebeveynlerin sergiledikleri gerçek tutumlar dahil edilmemiş, bunun yerine bireylerin sürekli kaygı düzeyleri ile ebeveynlerinin sergiledikleri tutumların algılanan boyutları arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır.

1.12. Ebeveyn Tutumları ile Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişki Üzerine Yapılan Araştırmalar

Sağlamlık kavramı, Latince “resilience”, “sağlam” kökünden türemiştir ve bir maddenin esnek ve elastik olması, kolayca eski haline geri dönebilmesi anlamına gelmektedir. Yaklaşık elli yıllık esneklik ile ilgili araştırmalar bu alana çeşitli perspektifler getirmişlerdir (Dugan ve Coles, 1989; Taylor ve Wang, 2000; Thomsen, 2002; Unger, 2005). Esneklik üzerine geniş bir araştırmaya rağmen, bilim adamları arasında esnekliğin tek bir tanımı üzerinde çok az anlaşma sağlanabilmiştir. Bununla

birlikte, akademisyenler, esneklik yapısını çok yönlü olarak tanımlamıştır (Carle ve Chassin, 2004).

Son araştırmalar, ebeveynlik stillerinin ergenlerin zihinsel sağlığı üzerindeki etkilerini doğrulamıştır (Fletcher, Steinberg ve Sellers, 1999). Yapılan çalışmanın sonucuna göre, ebeveynlerin sağladıkları duygusal ve davranışsal destek ile çocuklarının zaman zaman maruz kaldıkları tehditkar ve stresli koşullara olumlu şekilde uyum göstermelerini kolaylaştırdıkları bulgulanmıştır (Werner,1989). Werner ve Smith (1982) çocuklarını kabul, şefkat, kontrol ve destekle olumlu bir şekilde ele alan annelerin çocuklarının bu deneyimleri yaşamayan çocuklarla karşılaştırıldığında daha yüksek düzeyde psikolojik dayanıklılığa sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Ritter'in çalışmasının sonuçlarına göre (2005), otoriter ve izin verici ebeveynlik stillerinin düşük esneklik düzeyi ile güvenilir bir ebeveynlik stiline yüksek esneklik düzeyiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Aileler aynı zamanda psikolojik dayanıklılık açısından bir risk faktörü olabilir. Kronik rahatsızlığı olan ailelerde büyüyen ergenler, stresle baş edebilme kabiliyetlerini etkileyen ciddi sosyal ve duygusal sorunlar geliştirebilirler (Jaffe, 1998). Yapılan araştırmanın sonuçları, kabul-katılım ebeveynlik tarzı ile esneklik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Korunmanın gelişimi ile ilişkili sıcak, destekleyici ve çocuk merkezli ebeveynlik tarzı, olumsuz yaşam olaylarını ve krizi aşma kabiliyetini artırabilecek koruyucu bir faktör olarak görülebilir.(Zekari, Jowkar, Razmjoe, 2010).

1.13. Ebeveyn Tutumlarının Benlik Saygısı İle İlişisini İnceleyen Araştırmalar

Yüksekkaya (1995), üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiş, araştırma sonucunda, benlik saygısı ile boş zamanları değerlendirme arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Tiryaki (1997), üniversite öğrencilerinin karar verme davranışları ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre, kendine saygı düzeyi düşük olan öğrencilerin, yüksek olan öğrencilere oranla daha iç tepkisel ve kararsızlık stillerini kullandıkları, kendine saygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin ise mantıklı karar verme stillerini kullandıklarını belirtmiştir.

Bu doğrultuda geleceğe yönelik planlar oluşturmanın, verilen belli kararlar doğrultusunda etkin zaman yönetimi becerilerine sahip olmanın benlik saygısı ile

doğru orantılı olduğu düşünölmüştür. Dolayısıyla benlik saygısı psikolojik dayanıklılık düzeyini etkileyen faktörlerden biri olarak çalışmamızda yer almıştır.

Ebeveynlerin ergen çocuklarına yönelik davranışı, bu çocuklarda refah, kişisel yeterlilik ve benlik kavramlarının birçok boyutunu etkilemektedir (Aquilino ve Supple, 2001). Engels, Finkenauer, Meeus ve Dekovic (2001) ebeveyn bağlanma düzeyinin benlik saygısı duyguları ile anlamlı derecede ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Güçlü ebeveyn bağları olan ergenlerde, kurulan bu ilişkinin sıkıntı ve aşırı duyarlılık duygularını hafiflettiği göz önüne alındığında (Koon, 1997) kısmen de olsa, benlik saygılarının daha yüksek, depresyon seviyelerinin daha düşük düzeylerde olduğu bulgulanmıştır.

Buri, Loruselle, Misikanis ve Mueller (1988) ebeveynlik tarzının ve ebeveyn otoritesinin değişen düzeylerinin ergenlerin benlik saygısını olumlu veya olumsuz etkilediğini bulmuştur. Güvenilir ebeveynleri olanların % 89'unun yüksek benlik saygısına sahip olurken, ebeveynleri otoriter olan katılımcıların % 84'ünün düşük benlik saygısına sahip olduğu bulgulanmıştır (Buri ve ark., 1988). Jaffe'ye (1998) göre, aşırı korumacı veya ihmal eden ebeveyn tutumları, cezalandırma disiplinin kullanımı ve şartlı kabul tümüyle olumsuz benlik saygısı ile ilişkilendirilmiştir. Strage (1998) güvenilir bir ebeveynlik tarzının sıklıkla kendine güvenin gelişimi ve olumlu bir benlik duygusu ile ilişkili olduğunu ve ergenlerin evlerinden ayrıldıktan sonra da bu ilişkinin etkisinin devam ettiğini belirtmiştir. Yapılan bir çalışmada destekleyici çocuk yetiştirme, ebeveyn sevgisi ve sağlıklı aile ilişkileri, ergenlik çağında pozitif benlik saygısını öngörmüştür. (Jaffe, 1998). Aslında neredeyse tüm çalışmalar, kullanılan ölçütlere, katılımcıların yaşına veya grubun kültürüne bakılmaksızın ebeveynlik stili ve benlik saygısı arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermiştir (Furnham ve Cheng, 2000) . Olumlu benlik saygısının gelişimi ile ilişkili diğer ebeveynlik uygulamaları, olumlu bakma, ergenlerin duygularını doğrulama, başarıya değer verme ve koşulsuz kabul gibi durumları içermektedir (Jaffe, 1998).

1.14. Ebeveyn Tutumlarının Özerklik İle İlişisini İnceleyen Araştırmalar

Batı toplumlarında bireyselleşme veya özerklik kazanmak ergenlerde önemli bir psikolojik gelişim basamağı olarak sayılmakta olup sayısız çalışma ebeveyn stillerinin özerkliği engelleyebileceğini veya ergenlerin bu hareketini teşvik edebileceğini vurgulamıştır (Aquilino ve Supple, 2001).

Steinberg'e göre özerklik birbiriyle ilişkili üç boyuttan oluşur: Duygusal özerklik, davranışsal özerklik ya da bağımsız karar verme kabiliyetidir. Bu kabiliyet, neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair ilkeler setinin kurulmuş olmasına bağlıdır (akt. Pardeck ve Pardeck, 1990).

Allen, Hauser, Bell ve O'Connor (1994) göre aile içi etkileşimlerde özerklikle ilişkili davranışlar sergilenmesi ego gelişimi ve benlik saygısı ile ilişkilidir. Ergenlerin farklılıklarını ortaya çıkarmalarına imkan sağlanması, bağımsızlıklarından fedakarlık yapmadan özerklik kurabilmelerinin sağlanması ergenlerde ruhsal açıdan koruyucu bir işlev görür.

Werner ve Smith (1982) yaptıkları çalışma sonucunda, olumlu maternal etkileşimlerin, ana baba arasında güvenli bir bağlanma hissi ile sonuçlandığını ve çocuğun kendi dünyasını keşfetmeye başlarken bağımsız ve güvende hissetmesini sağladığını bulmuşlardır. Bir diğer çalışmada bu tarz etkileşimlerin ergenlik çağında güçlü bir özerklik ve bireyleşme hissi geliştirdiği bulgulanmıştır (Jaffe, 1999). Bir başka çalışmanın sonucunda ebeveynleri ile sıcak, destekleyici bir ilişki bağlamında özerklik geliştiren ergenlerin kimlik, rol alma becerisi, ego gelişimi ve kendi kararları için sorumluluk alabilme yetenekleri üzerinde daha yüksek puan aldığı bulgulanmıştır (Aquilino ve Supple, 2001).

1.15. Ebeveyn Tutumlarının Öz Yeterlik İle İlişisini İnceleyen Araştırmalar

Öz yeterlik, sonuçların üretilmesi için gerekli olan davranışın başarıyla uygulanabileceğine dair inanç (Bandura, 1977) olarak tanımlanabilir. Bandura'nın (2001) belirttiği gibi aile yapıları, insanların davranışsal isteklerini, etkinlik duygularını, kişisel standartlarını, duygulanım hallerini büyük ölçüde etkiler. Aşırı koruyucu olan ebeveynler, çocuklarının yeteneklerinin gelişmesini sınırlarken, daha güvenilir ebeveynler çocuklarının gelişen yeteneklerini kabul etmek ve teşvik etmek için hızlıdır (Bandura, 1997).

Ebeveyn sıcaklığı ve tutarlılığı aynı zamanda ergenlerin iç kontrol algısına sahip olmalarıyla ilişkili bulunmuştur; oysa tutarsız ya da gevşek disiplin dış kontrol algısı ile anlamlı derecede ilişkilidir (Morton ve Mann, 1998). İç kontrol odağı ve ebeveyn koruması, sevgi ve onay arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Flammer, 1995). İzin verici ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların diğerlerine göre kendine hakim olma, kendi kendine yetme ya da olgunluk düzeyleri açısından daha düşük düzeyde oldukları bulunmuştur (Neal, 2000).

1.16. Ebeveyn Tutumlarının Sosyal Yeterlilik İle İlişisini İnceleyen Araştırmalar

Strage (1998) otoriter, dırdır eden veya ağ gibi saran ailelere sahip bireylerin gelecekle ilgili genel bir endişeye ve düşük kendini düzenleme becerisine sahip olduklarını bulgulamıştır. Sosyal yeterlilik, akran ve grup üyeliğinin artan önemi olan bu gelişim döneminde ergenlerin başkalarıyla etkili bir şekilde iletişim kurmalarını, başkalarının hayati becerilerini anlayıp göz önünde bulundurmalarını sağlayan bilişsel, duygusal ve ilişki becerilerinin başarılı bir şekilde edinilmesini içerir (Englund, Levy, Hyson, ve Sroufe, 2000).

Cezalandırıcı ebeveynlikle ilişkili ebeveyn sıcaklığının yokluğu, sosyal beceri eksikliğini ve düşük benlik saygısını öngörmüştür (Jaffe, 1999). Bu tür bireyler çoğunlukla hoşnutsuz olma, geri çekilme ve güvensiz olma eğilimi gösterir. Aynı zamanda sosyal beceri eksikliğine sahip olan bu kişiler, kişisel ilişkilerinde ya akran baskısına karşı meydan okur ya da duyarlı hale gelirler (Darling, 1999).

Destekleyici ebeveyn davranışlarını sevgi, övgü, beraberlik olarak tanımlayan Aquilino ve Supple (2001), bu davranışların, benlik saygısı, özerklik ve akademik başarıya dahil olmak üzere sosyal yeterliliğin unsurlarını olumlu şekilde öngördüğünü bulmuştur. Aynı zamanda yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, hoşgörülü ailelerden gelen gençlerin otoriter ailelerden gelenlere göre sosyal yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu, otoriter ailelerden gelenlerin ise itaat etme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte hoşgörülü ailelerden gelenler daha az riskli davranışlar göstermişlerdir (Lamborn ve ark., 1991).

Bağırarak, tehdit etmek ya da fiziksel kınama yoluyla yanıt vermeyi içeren düşmanca ebeveynlik davranışının, ergenlerin ebeveynleriyle sosyalleşmesi ve bağlanması için yıkıcı olduğu bulunmuştur (Melby ve Conger, 1996).

1.17. Ebeveyn Tutumu ve Kaygı Duyarlılığı Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

McNally'ye (1989) göre kaygı duyarlılığı, endişe ile ilişkili duyumlara korku ile yanıt verme şeklindeki belirli bir eğilimdir. Bu noktada kaygı duyarlılığı, bu

semptomların istenmeyen sonuçlara sahip olduğuna dair inançlara dayanan kaygı semptomlarının korkularına atıfta bulunmaktadır.

Kaygı duyarlılığı, kaygı belirtilerine yönelik bir korku olup bireysel farklılıklara özgü bir değişkendir. Yapılan çalışmalar sonucunda anksiyete belirtilerinin istenmeyen somatik veya sosyal sonuçlara sahip olduğuna dair kişinin inancından kaynaklandığı söylenir (Peterson ve Heilbronner, 1987; Reiss, Peterson, Gursky ve McNally, 1986).

Ebeveynler ve ergenler arasındaki etkileşimlerin niteliğinin ve kalitesinin gençlerin refahına katkıda bulunabileceği yaygın olarak kabul edilmektedir (Bandura, 1997). Kaygı bozuklukları, çeşitli uyumsuz bilişsel stiller ile ilişkilendirilmiştir (Andrews ve ark. 2003). Örneğin, kaygı, potansiyel olarak tehdit eden uyaranlara artan dikkat etme ve nötr uyaranları tehditkar olarak yorumlama (Chorpita ve Barlow, 1998; Dağ, 1999; Ertürk, 1994; Geçtan, 2003; Çifter, 1985; Özusta, 1993; Ulutaş, 1999) ve kaygı ile ilgili semptomlardan korkma ve kaçınma eğilimi ile ilişkilendirilmiştir. (Reiss, 1991; Reiss ve McNally, 1985). Kısacası kaygı duyarlılığı, semptomların zararlı fiziksel, psikolojik ve ya sosyal sonuçlara sahip olduğuna dair inançtan kaynaklanan içsel kaygı belirtilerinden korkulmasıdır.

Endişe duyarlılığı, çeşitli korku ve kaygı bozukluğu geliştirme riski oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır (Taylor, 1999). Yapılan literatür çalışmasında kaygı duyarlılığı ile ebeveynlik stilleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Algılanan ebeveynlik stilleri ile çocukların psikolojik işlevleri arasında bir ilişki olduğuna dair açık kanıt bulunmaktadır. Örneğin, Mannuzza ve arkadaşları (2002) algılanan ebeveynlik baskısının sürekli kaygı ile kaygı duyarlılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulgulamıştır.

Bunun tersine, ebeveyn sıcaklığı aktif baş etmeyle pozitif yönde ve kaygı ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Çocukların ebeveynlerini daha şefkatli algıladıklarında daha az endişeli hale geldikleri bulunmuştur (Landis ve Stone, 1952; Erozkın, 2012). Çocuğun sıkıntılı durumlarda ya da fiziksel açıdan tehlike algıladığı durumlarda sürekli bir şekilde gösterilen ebeveyn müdahalesi, çocuğun kaygı ile ilişkili fiziksel belirtileri zararlı olarak yorumlama ihtimalini artırabilir. Dolayısıyla bunlar korkulan ve kaçınılması gereken duygular ve durumlar haline gelebilir. (Manassis ve Bradley, 1994; Ök, 1990; Sargın, 1990).

Otoriter anne baba çocuğa karşı sert ceza, fiziksel yaptırım, kınama ve yasaklayıcı müdahaleler kullanma eğilimindedir (Kulaksızoğlu, 2003; Kulaksızoğlu 2005; Küçük, 1987). Otoriter ebeveynlerin çocuklarının endişeli, öfkeli ve agresif olarak nitelendirildikleri bununla birlikte düşük benlik saygısına sahip oldukları bulunmuştur. (Baumrind, 1966; Baumrind 1967; Baumrind 1971; Maccoby ve Martin, 1983). Bu bulgular, olumsuz ebeveynlik stillerinin aslında anksiyete belirtileri için bir risk faktörü olarak rol oynayabileceğini göstermektedir.

Kaygı duyarlılığı başlangıçta Reiss ve McNally (1985) tarafından kaygı ile ilişkili duyuların korkusu olarak tanımlanmıştır. Kaygı duyarlılığının ebeveynlerden kısmen miras alınabileceğine dair bazı kanıtlar bile vardır (Stein, Jang ve Livesley, 1999). Bununla birlikte, genellikle kaygı duyarlılığının büyük oranda erken dönem yaşantılarından edilen tecrübelerle geliştiği düşünülmektedir. Örneğin çocuğun, annesi ve babasını bazı duyulara hastalık korkusu ile aşırı tepki gösterdiğini görmesi bazı normal vücut duygularının (endişe ile bağlantılı olanlar gibi) tehlikeli ve tehditkar olduğuna inanmaya başlamasına sebep olabilir (Watt, Stewart ve Cox, 1998).

Erözkan'ın (2012) yaptığı çalışma, kaygı duyarlılığının kökeni ve ebeveynlik stilleri ile önerilen ilişkisi üzerine kurulu bilgiye ek olarak, otoriter ve aşırı korumacı ebeveynlik stillerinin kaygı duyarlılığı için özellikle önemli faktörler olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaygı duyarlılığı yüksek kişiler kaygıdaki fiziksel duyuların çok kötü sonuçları olabileceğini düşünürler. Bu tip kişiler kalp çarpıntılarının kalp durmasına, kişinin kendisinin veya dış dünyanın gerçek dışı olduğu yünündeki geçici bir duygunun aklını yitirme ya da kontrol kaybına, titremenin alay konusu olma ya da reddedilmeye neden olabileceğinden endişe ederler. Bazı kişiler bu tür endişeleri gözlemsel öğrenme (örneğin, ebeveynlerinin stresin neden olduğu bir göğüs ağrısı ile birden alarma geçtiklerini fark ederek) ya da yanlış bilgilenme yoluyla (örneğin, çocuğa zorlanma yaratan bir takım geçici duygularının aklını yitirmenin habercisi olduğunun söylenmesiyle) edinebilirler (Mannuzza ve ark., 2002).

Scher ve Stein (2003) çalışmalarında, "tehdit edici ebeveyn davranışlarının", toplumsal olarak gözlemlenebilir kaygı belirtilerini, "düşmanca ve reddedici tutumların" ise bilişsel kontrol kaybına ilişkin korkuyu özgül olarak yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca çocukların, ebeveynlerinin alkol ve madde kullanımı ya da öfkeleri nedeniyle "kontROLSÜZ davranışlarına maruz kalmaları" da yüksek

kaygı duyarlılığı ile ilişkili bulunmuştur (Watt, Stewart ve Cox, 1998). Aynı zamanda bu çalışmanın sonuçlarına göre, kaygı duyarlılığının gelişiminde ebeveynlerin çocuklarının kaygı ve hastalık semptomlarına yanıt olarak gösterdikleri hasta rol davranışlarını daha çok desteklediği bulunmuştur. Bununla birlikte, bu ebeveynlerde kendi kaygı belirtilerine yanıt olarak gösterdikleri ebeveyn hasta rolü davranışının ve kontrolsüz davranışların daha sık olduğu bulgulanmıştır (Watt, Stewart, Cox, 1998).

Turkat (1982) yaptığı çalışmada, erişkin diyabetik hastalarında hastanede yatış sıklığı ve hastalığa bağlı çalışma eksikliğinin çocuklukta ebeveynlerinin kendileri hasta iken diğer aktivitelerini iptal etme, özel ilgi ve destek sağlama dereceleri ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Ehler (1993) yaptığı araştırmanın sonucunda tüm kaygı gruplarında, ebeveyn ve kişisel kaygı belirtileriyle ilişkili daha fazla çocukluk dönemi araçsal öğrenme deneyimleri bildirildiğini bulgulanmıştır. Whitehead ve arkadaşlarının (1986) yaptığı 351 hemşire ve kız öğrenci içeren retrospektif bir çalışmada, hasta rolü davranışı için ödüllendirilen ya da annelerinin kendi annelerinin adet döneminde sıkıntı çekmelerini model alan kız çocuklarının, daha fazla adet belirtileri rapor ettiği, bu rahatsızlıklarına daha fazla tıbbi yardım istedikleri ve adet belirtileri nedeniyle iş ve ya okul hayatlarında daha fazla devamsızlık gösterdikleri bulgulanmıştır.

Watt (1998) yaptığı çalışmanın sonucunda, geriye dönük olarak bildirilen bazı çocukluk öğrenme deneyimlerinin, genç yetişkinlikte yüksek düzeyde kaygı duyarlılığı ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda yüksek kaygı duyarlılığına sahip öğrenciler 18 yaşından önce orta ve düşük düzeyde kaygı duyarlılığına sahip öğrencilerinden daha fazla kaygı ve soğuk algınlığı semptomları göstermişlerdir. Ayrıca bu bireyler bedensel semptomlarla ilgili hasta-rol davranışını benimsemek için ebeveynlerin daha fazla cesaretlendirdiklerini belirtmişlerdir.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bu bulgular, kaygı duyarlılığının özellikle anksiyete belirtilerine yönelik korkudan ziyade genel olarak bedensel duyumlardan korkmaktan kaynaklanabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, hem çocuklukta kaygı belirtileri ile ilgili kişisel olarak yaşanan öğrenme deneyimleri hem de ebeveyn kaygı belirtileri ile ilgili öğrenme deneyimleri, bir çocuğun yüksek kaygı duyarlılığı geliştirebilmesine neden olabilir. Yüksek kaygı duyarlılığı geliştiren çocuklar, ileriki yaşamlarında bedensel duyumlara yönelik verdikleri bu yanıtların pekişmesiyle benzer örüntüler sergileyebilirler.

1.18. Kaygı Duyarlılığı ve Kaygı Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

Reiss ve McNally (1985) göre bir uyarıyı tehditkar olarak yorumlamaya yönelik bilişsel yatkınlığı kaygı duyarlılığı olarak adlandırmaktadır. Bazı araştırmacılar, kaygı duyarlılığı yapısının sürekli kaygıdan farklı olmadığını düşünmektedir (Lilienfeld, Turner ve Jacob, 1996).

Reiss'e (1987) göre kaygı duyarlılığı, sürekli kaygıdan kavramsal olarak farklı bir yapıdır. Kaygı duyarlılığı, uyarılma belirtilerine korkulu bir şekilde cevap verme eğilimini ifade ederken, sürekli kaygı genel olarak stres kaynaklarına endişeyle cevap verme eğilimini göstermektedir. Kaygı duyarlılığında yaşanan korkunun sebebi, uyarılma belirtilerinin zararlı psikolojik, somatik ve ya sosyal sonuçlar doğurabileceği inancıdır. Sürekli kaygılı bireyler, tehdit edici uyaranlara aşırı korkuyla tepki verirlerse de, tanım olarak, bunları tehdit edici bulmadıkça kaygı belirtilerine korkunç biçimde yanıt vermezler. Başka bir deyişle, endişe semptomları, eşlik eden yüksek kaygı duyarlılığına sahip olmayan sürekli kaygılı kişilerde daha fazla korku uyandırmamaktadır.

Kaygı duyarlılığı hem hiyerarşik hem de çok boyutlu olup, daha yüksek bir düzeyde yer alan faktörden (yani genel anksiyete duyarlılığı) ve fiziksel, bilişsel ve sosyal kaygı belirtilerine yönelik korkularla ilişkili daha düşük düzeyde yer alan boyutlardan oluşur. (Zinbarg, Mohlman ve Hong, 1999).

Kaygı duyarlılığındaki bireysel farklılıkların, uyarılmanın potansiyel olarak zararlı sonuçlarla ilgili olduğu inancının kazanılmasına yol açan çeşitli deneyimlerden ortaya çıktığı varsayılmıştır. Bu gibi deneyimler arasında, başkalarının bu tür duyumlardan korktuklarını ifade etmeleri, bazı duyumların zararlı olduğu hakkında yanlış bilgi almaları, sevdikleri kişinin kalp krizi geçirmesi gibi katastrofik bir olaya tanık olmaları gibi şeyler de olabilir. Dolayısıyla kaygı duyarlılığı endişe duymaya yönelik bir eğilim oluşturur.

Kaygı duyarlılığı ve sürekli anksiyete, genellikle anksiyete bozukluklarının gelişimi için savunmasızlık faktörü olarak görülür (örn., Eysenck, 1992). Yapılan çalışmalar sonucunda, yetişkin ve çocuk nüfusu için kaygı duyarlılığının ve sürekli kaygının birbiriyle ilişkili olduğu ve kaygı duyarlılığının anksiyete bozuklukları için bir risk faktörü olduğu bulunmuştur (Taylor, Koch ve Crockett, 1991; Silverman ve ark., 1991).

Kaygı duyarlılığının anksiyete için bir risk faktörü olduğu konusunda biriken kanıtlar vardır. Yapılan çalışmalar sonucunda, panik bozukluk ve diğer anksiyete bozukluklarına sahip bireylerin kaygı duyarlılığı düzeylerinin yüksek olduğu (Taylor ve ark., 1992) ve panik bozukluğu semptomatolojisinin remisyon döneminde kaygı duyarlılığı düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir (Telch ve ark., 1993). Panik atakların gelişmesinden önce de kaygı duyarlılığı yüksek seviyelerde olabilir. Örneğin, Donnell ve McNally (1990) kendiliğinden panik geçmişi olmayan çok sayıda üniversite öğrencisinin anksiyete duyarlılığının en yaygın ölçütü olan Anksiyete Duyarlılığı İndeksi'nde yüksek puan aldıklarını bulmuşlardır.

Klinik olmayan örnekleri değerlendiren birçok ileriye dönük araştırmanın sonuçlarına göre de kaygı duyarlılığı, anksiyete patolojisinin gelişimi için bir risk faktörü olarak rol oynamaktadır. Mailer ve Reiss (1992), Anksiyete Duyarlılığı İndeksi ile değerlendirilen klinik olmayan bir kolej öğrencisi örneği kullanılarak üç yıllık bir takip çalışması yürütmüştür. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, Anksiyete Duyarlılığı İndeksi skorları takip periyodundaki panik atak sıklığını ve şiddetini öngörmüştür. Schmidt ve arkadaşları (1997) kaygı duyarlılığının, askeri temel eğitim sırasında panik atak ve anksiyete belirtilerinin gelişimini öngördüğünü bulmuştur. Bir araştırmanın sonucuna göre panik öyküsü ne olursa olsun yüksek düzeyde kaygı duyarlılığına sahip bireylerin düşük düzeyde kaygı duyarlılığına sahip bireylerden anksiyete ve hiperventilasyona yanıt olarak daha fazla fiziksel duyum bildirdikleri bulgulanmıştır (Donnell ve McNally, 1989).

Kaygı duyarlılığının temel bileşenleri üzerinde yapılan analizlere göre, kamuya açık bir alanda gözlemlenebilir kaygı belirtilerine ve bedensel duyumlara verilen korku tepkileri kaygı ile ilgili ölçümler ile ilişkiliyken, depresyon ölçümleri ile ilişkili bulunmamıştır. Bunun tersine, bilişsel kontrol kaybı korkusu depresyon ile ilişkiliyken, kaygı ölçümleri ile ilişkili bulunmamıştır (Schmidt, Lerew, ve Joiner, 1998).

Yapılan bir başka araştırmanın sonucuna göre kaygı duyarlılığının, anksiyete düzeyi ile olan ilişkisinin depresyon düzeyi ile olan ilişkisinden daha güçlü olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte kaygı duyarlılığının fiziksel endişelerle ilgili alt boyutuna göre psikolojik endişelerle ilgili alt boyutunun anksiyete düzeyi ile olan ilişkisinin daha güçlü olduğu bulgulanmıştır (McWilliams, Cox, 2001).

1.19. Psikolojik Dayanıklılık ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

Dayanıklılık genellikle, psikopatolojiye karşı bir direnç ima eder (Ingram ve Price, 2001). Richardson'a göre (2002) dayanıklılık basit toparlanmanın ötesinde, homeostatik bozulma dönemleri sonrasında pozitif büyüme veya bu sürece yönelik adaptasyon olarak tanımlanabilir. Bir başka tanıma göre dayanıklılık, stres ve travma karşısında pozitif uyarlamayı ve hatta büyümeyi yakalayan dinamik bir kavramdır (Bonanno, 2004; Luthar ve Cicchetti, 2000). Literatürde incelendiğinde bu alanda sınırlı sayıda çalışmaların bulunduğu tespit edilmiştir.

Ritter (1985) ve Werner ile Smith (1982) gibi araştırmacılar, risk altındaki popülasyonlarla ilgili uzunlamasına çalışmalar yaparak düşük psikolojik dayanıklılığın psikopatolojinin gelişimine karşı savunmasız bırakan bir faktör olduğunu tespit ettiler. Bu çalışmalarla araştırmacılar, birçok bireyin olumsuz şartlara rağmen bu şartlarla etkili bir şekilde başa çıkarak, bu sürece iyi bir şekilde adapte olduklarını saptadılar. Bununla birlikte bazı araştırmaların sonuçları, dezavantaj, travma ve olumsuzluklara maruz kalan çocuklar ve ergenler arasında dayanıklılığın nispeten yaygın olduğunu göstermiştir (Masten, 2001).

Sağlamlık faktörü ile kişilik ve travmatik veya stresli olaylara yönelik adaptasyon süreci arasındaki ilişkileri incelemek üzere çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmaların sonucunda yüksek dayanıklılığın nevroitiklik, olumsuz etkilenme ile negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Eschleman, Bowling, ve Alarcon, 2010). Buna ek olarak, yapılan bir başka çalışmada dirençli bireylerin nevroitik bireylere göre strese karşı daha olumlu bir şekilde uyum sağladıkları bulgulanmıştır (Campbell-Skills, Choan, Stein, 2005).

Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, kendini geliştirme gibi özelliğın direnç ve uyum kavramları ile ilişkili olduğu ve pozitif duygusallık ile (Gupta ve Bonanno, 2010) düşük depresyon, daha az endişe ve düşük nevroitiklik kavramlarının ilişkili olduğu bulgulanmıştır (Taylor ve Brown, 1988; Taylor, Lerner, Sherman, Sage, ve McDowell, 2003). Bu noktada bazı kişilik ve psikolojik refah faktörleri, travma karşısında direnç kazandıran faktörler içerisinde sayılabilir.

Bununla birlikte, pozitif duyguların kişilerin stresli deneyimlerden fizyolojik olarak ve öznel olarak pozitif yönde toparlanmalarına yardımcı olduğu gösterilmiştir.

Fredrickson (2001) pozitif duyguların stres altındaki bireylerin yararlanabileceği "düşünce repertuarlarını" genişlettiği için esnekliğe katkıda bulunduğunu söylemektedir.

Rutter'e göre (1985) olumlu bir duygunun sonucu olarak daha esnek düşünme ve daha geniş davranışsal seçeneklere sahip olmak, geri çevrilen kişilerin kişisel kaynaklarını artırabilir. Dahası, geri çevrilmiş bireylerin güçlü sosyal destek ağları kurma eğilimi, stresli durumlarda bu önemli koruyucu faktöre erişmelerine izin verebilir (Rutter, 1985).

Benlik saygısı ile ilişkili bireysel kişilik özelliklerini araştıran araştırmalar, sürekli kaygı (olumsuz duygu) ile psikolojik dayanıklılık (pozitif duygu, Bonanno, 2004) üzerine yoğunlaşmıştır. Bu spesifik özellikler sırasıyla olumsuz ve olumlu duygularla ilişkilendirilmiştir (Carle ve Chassin, 2004; Gray, 1987; Tugade ve Fredrickson 2004) Yapılan bir başka çalışma stresli durumlara olumsuz yanıt verme eğilimi ile benlik saygısının düşük seviyeleri arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur (Moreland ve Sweeney, 1984; Smith ve Petty, 1995). Gray'e göre (1987) stresli olaylara olumsuz cevap verme eğilimi, tehdit ve cezaya yönelik hassasiyetle ilişkili olan sürekli kaygı düzeyinin yükselmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Tugade ve Fredrickson (2004) yakın zamanda, esnekliğin yüksek olduğu bireylerin, olumsuz deneyimlerden "geri sıçramak" için olumlu duygular kullanmaya büyük olasılıkla sahip olduklarını bildirmiştir. Carle ve Chassin (2004), esnekliğin olumlu duyguların artırılmasıyla ilişkili olduğuna dair benzer bulguları rapor etmişlerdir. Bu noktada direnç, pozitif duyguların kullanımı ile ilişkilendirilmiştir. Birey olumsuz bir deneyimle başarılı bir şekilde baş edebildikçe, pozitif duyguları kullanma eğilimini artırır. Bu durum bireylerde benlik saygısının gelişimini teşvik edebilir (Bonanno, 2004).

Benzer olarak bir diğer araştırmanın sonucunda, ruh halleri pozitif olduğunda bireylerin genel olarak kendilerini daha iyi hissettikleri bulunmuştur. Bunun sonucunda esnekliğin olumlu etkilenmeyi teşvik etmede ve dolayısıyla benlik saygısını artırmada önemli bir faktör olabileceği inancı desteklenmiştir (Kambouropoulos, Benetti, 2006).

Çocuklukta yüksek ihmal yaşayan, düşük dayanıklılığa sahip bireylerde mevcut psikiyatrik semptomların daha yüksek düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Bununla birlikte çocuklukta düşük ihmal yaşayan, yüksek dirençli bireylerin ve yüksek ihmal yaşayan, yüksek dirençli bireylerin psikiyatrik belirti düzeylerinin daha

düşük olduğu tespit edilmiştir (Campbell-Skills, Choan, Stein, 2005). Bu bulgu Bonanno'nun (2004), esnekliğin sadece iyileşme değil, olumsuzluklardan güçlenerek ve büyüyerek çıkma düşüncesi ile tutarlıdır.

Sonuç olarak esneklik, belirli kişilik özellikleri ve başa çıkma stilleri ile birlikte bulunur ve olumsuz durumların duygusal sağlık üzerindeki etkisini azaltır.

1.20. Araştırmanın Amacı

Süreklilik kazanan anksiyete, bireylerin mesleki ve aile yaşantısını, kişiler arası ilişkilerini dolayısıyla yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktadan hareketle sürekli kaygı düzeyini etkileyen bazı etmenlerin tespit edilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Olumsuz ebeveyn tutumlarına maruz kalan çocukların ileriki yaşamlarında kaygı düzeylerinin diğer bireylere oranla yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmesi hedeflenmiştir. İncelenen diğer faktörler, bu ilişkide psikolojik dayanıklılığın ve kaygı duyarlılığının nasıl bir rol oynadığıdır.

Kaygı duyarlılığının kaygının gelişiminde risk faktörü olduğu, psikolojik dayanıklılığın ise stresli durumlarda yaşanan kaygıya yönelik koruyucu bir rol üstlendiği göz önüne alınarak, bu değişkenler aracı değişken olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmadan hareketle, işlevsiz ebeveynlik biçimlerine yönelik uygun müdahalelerin yapılmasıyla yaşamın geneline yayılan ve psikolojik açıdan olumsuz olan pek çok olasılığın önüne geçilebileceği düşünülmüştür. Sürekli kaygı düzeyini etkileyen bireysel farklılıkların tespit edilmesi ile bireysel farklılıkların göz önüne alınmasının tedavi sürecini kolaylaştıracağı düşünülmüştür.

Literatür incelendiğinde, sürekli kaygı düzeyi ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişki ile ilgili çalışmalar bulunmakta, ancak bu ilişkide ele alınan aracı değişkenler benzer çalışmalardan farklılık göstermektedir. Araştırmalar, kaygı duyarlılığının anksiyete bozuklukları ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu saptamak amacıyla yapılmıştır. Anksiyete bozukluğu olarak ele alınan bozukluklar; sosyal kaygı, yetişkin ayrılma anksiyetesi, panik bozukluk gibi durumları kapsar. Literatürde bireylerdeki kaygı duyarlılığı ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen yeterli çalışma bulunmamaktadır. Psikolojik dayanıklılık üzerine yapılan çalışmalarda bu değişkenin depresyon ve anksiyete semptomları, erken dönem uyumsuz şemalar ve algılanan sosyal destek, kişilik özellikleri gibi faktörlerle nasıl

bir ilişki içinde olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Literatürde bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi ele alan yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte, literatürde bireylerdeki kaygı duyarlılığı ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki inceleyen bazı çalışmalar yer almaktadır. Bu araştırmalarda örneklemeler genelde ergen ve çocuk yaş gruplarından seçilmektedir. Bu alanda yetişkinler üzerine yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamızın bu alanda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1.21. Hipotezler

1. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarından reddedici ve aşırı koruyucu tutumlar ile sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki vardır.
2. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarından duygusal sıcaklık ile sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönde ilişki vardır.
3. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarından reddedici ve aşırı koruyucu tutumlar ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında negatif yönde ilişki vardır.
4. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarından duygusal sıcaklık ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki vardır.
5. Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönde ilişki vardır.
6. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarından reddedici ve aşırı koruyucu tutumlar ile kaygı duyarlılığı düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki vardır.
7. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarından duygusal sıcaklık tutumları ile kaygı duyarlılığı düzeyleri arasında negatif yönde ilişki vardır.
8. Üniversite öğrencilerinin kaygı duyarlılığı düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki vardır.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye’de lisans eğitimi gören üniversite öğrencileri bu çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Yükseköğretim Kurulu’nun üniversite bazındaki öğrenci sayılarına yönelik verilere ulaşılarak yapılan hesaplamalar doğrultusunda araştırmanın örnekleme 385 katılımcı olarak belirlenmiştir. Örneklem seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmaya 5’i özel ve 3’ü devlet üniversitesi olmak üzere toplam 8 üniversitede lisans eğitimi gören erişkin yaştaki üniversite öğrencileri katılmıştır. Araştırmaya katılan bireyler, bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu imzalayarak araştırma sürecine dahil olmuşlardır. Katılımcılara çalışmanın amaçları göz önünde bulundurularak tarafımızca hazırlanan yaş, cinsiyet, anne ve babanın eğitim seviyesi, medeni durum, gelir durumu, yaşadığı yer, kimler tarafından büyütüldükleri, anne ve babanın sağ olup olmadığı, geçmişte ya da şimdi psikiyatrik bir hastalık geçirip geçirilmediği gibi verileri içeren Sosyodemografik ve Diğer Bilgiler Veri Formu uygulanmıştır. Ardından sırasıyla Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları- Çocuk Formu (KAET-Ç), Spielberger Sürekli Kaygı Envanteri (STAI), Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3 (ADİ-3) ve Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (RSA) uygulanmıştır. Araştırmaya ebeveynlerinden biri ya da her ikisi hayatta olmayan, anne ve babaları dışında farklı bakım verenler tarafından büyütülen, DSM-5 tanı kriterlerine göre herhangi bir psikiyatrik tanı konmuş olan, herhangi bir psikiyatrik bozukluğa bağlı ilaç kullanımı olan öğrenciler dahil edilmemiştir.

2.2. Uygulanan Ölçekler

1) Sosyodemografik ve Diğer Bilgiler Veri Formu

Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, anne ve babalarının eğitim seviyeleri, medeni durumları, gelir durumları, yaşadığı yerleri, kimler tarafından büyütüldükleri, anne ve babalarının sağ olup olmadığı, geçmişte ya da şimdi psikiyatrik bir hastalık geçirip geçirmediği sorulmuştur.

2) Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (KAET-Ç)

Yetişkinlerin çocukken anne babalarının kendilerine yönelik davranış biçimlerine ilişkin algılarını değerlendirmektedir. 23 maddeden oluşmaktadır ve 81 maddenin kısaltılmış halidir (Perris, Jacobson, Lindstrom, Von Knorring,1980). KAET-Ç reddetme, duygusal sıcaklık, aşırı koruma olmak üzere üç alt ölçek içerir. Ögeler 4 puanlı likert ölçeğinde anne ve babalar için ayrı ayrı skorlanmıştır (Arrindell ve ark., 1999). Ebeveyn tutumlarının anne ve baba için ayrı olarak 4'lü derecelendirme ile (1=hayır, hiçbir zaman, 4=evet, her zaman) sorgulandığı bir ölçektir. Ölçek Karancı ve diğerleri (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Hem anne hem de baba tutumları için duygusal sıcaklık boyutunda 2, 6, 9, 12, 14, 19 ve 23 olmak üzere 7 madde, aşırı koruyuculuk alt boyutunda 3, 5, 8, 10, 11, 17,18, 20 ve 22 olmak üzere 9 madde ve reddedicilik alt boyutunda 1, 4, 7, 13, 15, 16 ve 21 olmak üzere 7 madde yer almaktadır. Ölçekte yer alan maddelerden sadece 17. madde özgün çalışmada olduğu gibi tersten kodlanarak (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) puanlamaya dahil edilmektedir.

Yapılan çalışmada aynı üç boyut ortaya çıkmıştır. Anne reddi, duygusal sıcaklık ve aşırı koruma için alfa katsayıları sırasıyla 0.80, 0.76 ve 0.76'dır. Baba reddi, duygusal sıcaklık ve aşırı koruma için alfa katsayıları sırasıyla 0.82, 0.79, 0.79'dur (Karancı, Dirik, Yorulmaz ve ark., 2006).

3) Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3 (ADİ-3)

Anksiyete duyarlılığını çok boyutlu olarak ölçen Anksiyete Duyarlılığı İndeksi gözden geçirilmiş formundan bazı maddeler seçilerek yeni bir form elde edilmiş ve bu form Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3 (ADİ-3) olarak adlandırılmıştır. Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3, anksiyete duyarlılığının daha etkin bir biçimde çok

boyutlu olarak değerlendirilebilmesi amacıyla Taylor ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Taylor, 2007).

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Mantar (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Anksiyete Duyarlılığı İndeksi ile yüksek düzeyde korelasyon gösterdiği saptanmıştır ($r=0.85$). Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3 'ün yüksek bir iç tutarlılık gösterdiği ($\alpha= 0.93$) ve test tekrar test güvenirliğinin oldukça iyi olduğu saptanmıştır.

ADİ-3'ün iç tutarlığı Cronbach Alfa güvenirlik analizi tekniği ile hesaplanmıştır. Toplam 449 denekten elde edilen verilerle ADİ-3 ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0.93 olarak saptanmıştır. Ölçeğin maddeleri arası iç tutarlığı yüksektir. Alt faktörler için Cronbach alfa katsayısı ise fiziksel belirtiler için 0.89; bilişsel belirtiler için 0.88; sosyal belirtiler için 0.82 olarak bulunmuştur.

ADİ-3 fiziksel, sosyal (toplumsal) ve bilişsel alt boyut olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, her alt boyutta 6 madde bulunan toplam 18 maddeden oluşmaktadır. 18 maddeden 5 tanesi orjinal ADİ'de bulunan maddeleri içermektedir. Ölçek beşli Likert tipi ölçüm sağlamakta ve '0' çok az anlamına gelirken '4' çok fazla anlamına gelmektedir. Öleğkten alınabilecek en düşük puan 0 iken en yüksek puan ise 72 dir. Katılımcılardan; her bir maddede yer alan ifadelerle ilgili şimdiye kadar ki deneyimlerini dikkate alarak ya da o madde ile ilgili deneyimi yoksa o durumu yaşaması halinde nasıl hissedebileceğini düşünerek ilgili ifade ile ne ölçüde hem fikir olduğunu belirtmesi istenmektedir.

4) Spielberger Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI)

Bu araştırmada veriler, Spielberger, Gorsuch ve Lushene (1970) tarafından geliştirilen, orijinalinde yapılan iç tutarlığına ait katsayılar 0.86 ile 0.95 arasındadır. Durumluk-Sürekli Kaygı ölçeğinin Türkiye'deki geçerlik ve güvenirliği ise Öner ve Le Comte tarafından yapılmıştır (1983). Ölçek Durumluk Kaygı Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeği olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Yapılan çalışmada sadece Sürekli Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Sürekli Kaygı Ölçeği'nde maddelerin ifade ettiği duygu, düşünce ya da davranışları sıklık derecesine göre (1) "hemen hemen hiçbir zaman", (2) "bazen", (3) "çok zaman" ve (4) "hemen hemen her zaman" seçeneklerinden birini seçerek yanıtlanır. (Le Compte ve Öner, 1998; Aydemir ve Köroğlu, 2000). Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen toplam puanın değeri 20 ile

80 arasında değişmektedir. Puanın yüksek olması sürekli kaygı düzeyinin yüksekliğini gösterir (Öner ve Le Compte, 1998).

Envanterin güvenilirliğine bakıldığında; test tekrar test ve Kunder-Richardson güvenirlik oranları sürekli kaygı alt ölçeği değerlendirildiğinde 0.73-0.86 ve 0.86-0.92 olarak belirlenmiştir (Öner ve Le compte, 1988).

Öner ve Le Compte tarafından Türkiye'ye uyarlama test tekrar test güvenirlik oranları, Sürekli Kaygı Alt Ölçeği için 0.71-0.86 olup yeterli kabul edilmiştir. Envanterin Kunder- Richardson güvenirliği 0.83 ile 0.87 arasında olduğu bulunmuştur. Türkçeleştirilmiş maddelerin güvenilir olduğu madde güvenirliği korelasyonlarının Sürekli Kaygı Alt ölçeği için 0.34- 0.72 arasında olması nedeniyle kabul edilmiştir (Tunç ve Kutanis, 2013).

5) Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (RSA)

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Friborg ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen ve Basım ve Çetin (2011) tarafından güvenirliliği ve geçerliliği incelenen, Türkçe'ye uyarlaması yapılmış olan bir ölçektir. Friborg ve diğerlerinin (2005) yaptıkları çalışmada 'kişisel güç' boyutu 'kendilik algısı' ve 'gelecek algısı' biçiminde ikiye ayrılmış ve toplam altı boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçekte, 'yapısal stil' (3, 9, 15, 21) ve 'gelecek algısı' (2, 8, 14, 20) dörder madde; 'aile uyumu' (5, 11, 17, 23, 26, 32), 'kendilik algısı' 44 (1, 7, 13, 19, 28, 31) ve 'sosyal yeterlilik' (4, 10, 16, 22, 25, 29) altışar madde ve 'sosyal kaynaklar' (6, 12, 18, 24, 27, 30, 33) ise yedi madde ile ölçülmektedir (Basım ve Çetin, 2011).

Şematik biçimde yapılan değerlendirmede psikolojik dayanıklılığın yüksek ve ya düşük ölçülmesinde puanlama şekli serbest bırakılmıştır ve ölçeğin faktör yükleri 0.41 ile 0.70 arasında değişmiş ve toplam%54'lük varyans açıklanmıştır. Alt boyutların Cronbach Alfa katsayıları ise öğrenci örnekleme için 0.66 ile 0.81 arasında, çalışan örnekleme için 0.68 ile 0.79 arasında değişmektedir. Ayrıca ölçeğin toplam Cronbach Alfa katsayısı hem öğrenci hem de çalışan örnekleme için 0.86 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin güvenirliği için hesaplanan Cronbach Alfa değerleri; 'Kendilik Algısı' için 0.76, 'Gelecek Algısı' için 0.75, 'Sosyal Yeterlilik' için 0.84, 'Aile Uyumu' için 0.89, 'Sosyal Kaynaklar' için 0.80 ve 'Yapısal Stil' için 0.76 olarak hesaplanmıştır. Basım ve Çetin (2011) tarafından ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık

katsayılarının 0.66 ile 0.81 arasında ve test-tekrar test güvenilirliklerinin ise 0.68 ile 0.81 arasında değiştiği bulunmuştur. Katılımcıların ölçekten alabilecekleri toplam puan 165'tir. Buna göre puanları yüksek olan katılımcıların psikolojik dayanıklılıkları yüksek, puanları düşük olan katılımcıların psikolojik dayanıklılıklarının düşük olduğu kabul edilmiştir (Basım ve Çetin, 2011:5).

2.3. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS v.21 Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı ile istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli anksiyete arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracı etkisi ve anksiyete duyarlılığının aracı etkisini belirlemek amacıyla Barron ve Kenny'nin (1986) adımları ile basit regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Baron ve Kenny'nin (1986) adımlarına göre aracı değişken analizi için regresyon analizine girecek bağımsız değişkenler olan duygusal sıcak anne, aşırı koruyucu anne, reddedici anne, duygusal sıcak baba, aşırı koruyucu baba, reddedici baba; bağımlı değişken olan sürekli kaygı ve aracı değişken olan anksiyete duyarlılığı ve psikolojik dayanıklılık değişkenleri Skewness-Kurtosis değerleri incelendiğinde, reddedici anne ve reddedici baba değişkenleri dışında kalanların -1 ve +1 arasında değiştiği gözlenmiştir. Tabachnick and Fidell'in (2013) -1.5 ve +1.5 aralığındaki Skewness-Kurtosis değerlerinin normal dağılımı yansıttığını bildirmesi nedeniyle reddedici anne ve reddedici baba değişkenleri dışında kalanların normal dağılım sergilediği kabul edilmiştir. Cook mesafelerine bakıldığında 1'i aşan bir değere rastlanmamış ve bu nedenle de veri setinden hiçbir değer uç değer olarak analizlerden çıkartılmamıştır.

Aracı değişken analizine girecek değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olup olmadığının incelenmesi amacıyla yürütülen korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının $r = -0.167$ ve $r = 0.570$ arasında değiştiği tespit edilmiştir. Diğer yandan duygusal sıcak baba ile anksiyete duyarlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaması nedeniyle duygusal sıcak baba ve sürekli kaygı arasındaki ilişkide anksiyete duyarlılığının aracı etkisi için analiz yürütülmemiştir. Ayrıca Pallant'a (2007) göre VIF değerlerinin 10'un üstünde, tolerans değerlerinin 0.10'un altında olması durumunda çoklu bağlantı problemi olması söz konusu olduğundan, bağımlı değişken sürekli kaygı açısından bağımsız

değişkenlere ait Tolerans ve VIF değerleri incelenmiş (Tolerans; VIF) değerleri duygusal sıcak anne için (0.351; 2.851), aşrı koruyucu anne için (0.395; 2.532), duygusal sıcak baba için (0.339; 2.952), aşrı koruyucu baba için (0.413; 2.422), anksiyete duyarlılığı için (0.720; 1.389), psikolojik dayanıklılık için (0.688; 1.454) bulunmuştur.

Regresyon analizi uygulamasında gözlemlerin bağımsız olduğu yani, zaman içinde hata terimleri arasında ilişki bulunmadığı varsayımının test edilmesi amacıyla regresyon modeli açısından yürütülen Durbin-Watson testi sonucunda elde edilen değer 1.831 olup 1.5 - 2.5 arasında olduğundan gözlemlerin bağımsız olduğu, zaman içinde hata terimleri arasında ilişki bulunmadığı varsayımı doğrulanmıştır.

BÖLÜM 3 BULGULAR

3.1. Örneklemin Sosyodemografik ve Diğer Özellikleri

Araştırmaya 175'i kadın (% 45) ve 210'u erkek (%55) olmak üzere toplam 385 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 20.64±2.151 yıl ve yaş aralığı 17-33'tür.

Tablo 3.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik ve Diğer Özellikleri

	Ortalama±SS	
Yaş	20.64±2.15	
Anne eğitim yılı	8.88±4.736	
Baba eğitim yılı	10.69±4.649	
	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	175	45
Erkek	210	55
Anne Eğitim Durumu		
Lise altı	207	54
Lise ve üzeri	178	46
Baba Eğitim Durumu		
Lise altı	148	38
Lise ve üzeri	237	62
Medeni Durumu		
Halen evli olan	9	2
Halen evli olmayan	376	98
Gelir Düzeyi		
Düşük	61	16
Orta ve Üzeri	324	84
Kimlerle Yaşadığı		
Aile yanında	173	45
Aile yanında değil	212	55
Geçmişte psikiyatrik ilaç kullanımı		
Olan	35	9
Olmayan	350	91

3.2. Ölçeklerin Güvenirlik Analizi ve Betimleyici İstatistikleri

Ölçekte kullanılan maddelerin tamamına ve faktörler bazında güvenilirlik analizi yöntemlerinden olan Cronbach's Alfa yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ölçekte yer alan soruların homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediği araştırılır. Ölçekte yer alan soruların varyanslarının genel varyansa oranı ile bulunur. 0 ile 1 arasında değer alır. 0.60 ile 0.80 arası oldukça güvenilir, 0.80 ile 1.00 arası yüksek güvenilirliktedir. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerin korelasyonları 0.20'nin altında olmamasına dikkat edilir. Bu değer altında yer alan maddeler güvenilirlik analizinde yer almaz. Bu şekilde RSA, KAET-Ç, ADİ-3 'ün alt faktörleri ve STAI için güvenilirlik analizi uygulandığımızda elde edilen sonuçlar Tablo 4.2.1'de gösterilmektedir.

3.2.1. Ölçeklerin Güvenirlik Analizi

	Cronbach's Alfa	Madde Sayısı
KAET-Ç ¹		
A-Duygusal Sıcaklık	0.76	7
A-Aşırı Koruyuculuk	0.76	9
A- Reddedicilik	0.80	7
B-Duygusal Sıcaklık	0.79	7
B-Aşırı Koruyuculuk	0.79	9
B-Reddedicilik	0.82	7
ADİ-3 ²		
Fiziksel	0.89	6
Bilişsel	0.88	6
Sosyal	0.82	6
STAI ³		
	0.874	20
RSA ⁴		
Kendilik Algısı	0.76	6
Gelecek Algısı	0.75	4
Sosyal Yeterlilik	0.84	6
Aile Uyumu	0.89	6
Sosyal Kaynaklar	0.80	7
Yapısal Stil	0.76	4

¹Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Çocuk Formu(KAET-Ç), ²Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3 (ADİ-3), ³Spielberger Sürekli Kaygı Envanteri (STAI), , ⁴Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (RSA)

3.2.2. Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri

	Ortalama ± SS	Puan aralığı
KAET-Ç ¹		
A-Duygusal Sıcaklık	21.08±3.96	7–28
A-Aşırı Koruyuculuk	19.95±4.79	10–36
A-Reddedicilik	9.37±2.76	7–28
B-Duygusal Sıcaklık	19.89±4.38	7–28
B-Aşırı Koruyuculuk	18.77±4.74	9–36
B-Reddedicilik	9.40±2.95	7–28
ADİ_3 ²	21.89±13.52	0–68
Fiziksel Anksiyete Duyarlılığı	7.03±5.08	0–23
Bilişsel Anksiyete Duyarlılığı	7.17±5.29	0–24
Sosyal Anksiyete Duyarlılığı	7.69±5.12	0–24
STAI ³	42.94 ± 9.337	22–77
RSA ⁴	128.79±17.55	78–165
Kendilik Algısı	23.50±4.66	6–30
Gelecek Algısı	15.53±4.05	4–45
Yapısal Stil	14.20±3.46	4–20
Sosyal Yeterlilik	23.49±4.57	6–30
Aile Uyumu	22.97±4.48	6-30
Sosyal Kaynaklar	29.11±4.64	14-35

¹Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Çocuk Formu,² Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3,³ Spielberger Sürekli Kaygı Envanteri,⁴ Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Tüm örnekleme (n=385) uygulanan ölçeklerin betimleyici istatistikleri Tablo 4.2.2’de sunulmaktadır.

3.3. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Algılanan Ebeveyn Tutumu, Anksiyete Dutarlılığı, Sürekli Kaygı ve Psikolojik Dayanıklılık Açısından İncelenmesi

3.3.1. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Algılanan Anne-Baba Tutumları Bakımından İncelenmesi

Tablo 3.3.1’de farklı sosyodemografik özellikteki katılımcıların KAET-Ç’den aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları sunulmuştur.

Kadın katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne ortalama puanları erkek katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlemlenmektedir ($t=2.038$, $p=0.042$).

Erkek katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba ortalama puanları kadın katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($t=-3.040$, $p=0.05$).

Katılımcılardan anneleri eğitim durumu lise ve üstü düzeyde olanların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne ortalama puanları, eğitim durumu lise altı düzeyde olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=-2.768$, $p=0.006$).

Katılımcılardan anneleri eğitim durumu lise ve üst düzeyde olanların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba ortalama puanları, eğitim durumu lise altı düzeyde olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=-2.354$, $p=0.019$).

Katılımcılardan anneleri eğitim durumu lise altı düzeyde olanların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba ortama puanlarının, eğitim durumu lise ve üstü düzeyde olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t=2.416$, $p=0.016$).

Katılımcılardan aile yanında yaşayanların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne ortalamaları, aile yanında yaşamayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=2.440$, $p=0.015$).

Tablo 3.3.1. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Algılanan Anne-Baba Tutumları Bakımından İncelenmesi

	¹ A-Duygusal Sıcaklık		¹ A-Aşırı Koruyuculuk		¹ A-Reddedicilik	
	Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS	
Cinsiyet						
Kadın (n=175)	21.53±3.918	t=2.038	19.72±5.081	t=-0.855	9.07±2.314	t=-1.968
Erkek (n=210)	20.71±3.959	p=0.0042*	20.14±4.521	p=0.393	9.61±3.064	p=0.050
Anne Eğitim						
Lise altı (n=207)	20.57±4.064	t=-2.768	20.34±4.617	t=1.719	9.54±2.710	t=1.322
Lise ve üstü (n=178)	21.68±3.751	p=0.006*	19.50±4.942	p=.086	9.17±2.807	p=0.187
Baba Eğitim						
Lise altı (n=148)	20.97±3.865	t=-0.431	19.63±4.354	t=-1.045	9.08±2.314	t=-1.719
Lise ve üstü (n=237)	21.15±4.019	p=0.667	20.15±5.029	p=0.297	9.55±2.993	p=0.087
Birlikte yaşam						
Aile yanı (n=173)	21.62±3.981	t=2.440	19.46±4.828	t=-1.815	9.07±2.970	t=-1.931
Aile yanı değil (n=212)	20.64±3.890	p=0.015*	20.35±4.718	p=0.070	9.61±2.554	p=0.054
	² B-Duygusal Sıcaklık		² B-Aşırı Koruyuculuk		² B-Reddedicilik	
	Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS	
Cinsiyet						
Kadın (n=175)	20.35±4.635	t=1.898	18.71±4.971	t=-0.196	8.91±2.426	t=-3.040
Erkek (n=210)	19.50±4.133	p=0.058	18.81±4.554	p=.0845	9.80±3.281	p=0.003*
Anne Eğitim						
Lise altı (n=207)	19.40±4.514	t=-2.354	19.30±4.622	t=2.416	9.52±2.954	t=0.856
Lise ve üstü (n=178)	20.45±4.167	p=0.019*	18.14±4.816	p=0.016*	9.26±2.954	p=0.393
Baba Eğitim						
Lise altı (n=148)	19.67±4.433	t=-0.767	18.61±4.390	t=-0.517	9.24±2.620	t=-0.419
Lise ve üstü (n=237)	20.02±4.355	p=0.444	18.86±4.956	p=0.606	9.49±3.144	p=0.399
Birlikte yaşam						
Aile yanı (n=173)	20.17±4.504	t=1.164	18.53±4.798	t=-0.898	9.31±3.304	t=-0.511
Aile yanı değil (n=212)	19.65±4.278	p=0.245	18.96±4.698	p=0.370	9.47±2.638	p=0.609

¹Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu: Anne Formu, ²Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği-Çocuk Formu: Baba Formu *p< 0.05: istatistiksel olarak anlamlı

3.3.2. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Anksiyete Duyarlılığı ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Açısından İncelenmesi

Tablo 4.3.2’de farklı sosyodemografik özellikteki katılımcıların ADİ-3 ve STAI’dan aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları sunulmuştur.

Erkek katılımcıların ADİ-3 ortalama puanları, kadın katılımcılara oranla anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($t=-2.083$, $p=0.038$).

Erkek katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı ortalama puanları, kadın katılımcılara oranla anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($t=-3.226$, $p=0.001$).

Kadın katılımcıların STAI-Sürekli ortalama puanları, erkek katılımcılara oranla anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($t=2.275$, $p=0.023$).

Katılımcılardan aile yanında yaşamayanların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı ortalama puanları, aile yanında yaşayanlara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=-3.548$, $p=0.000$).

Katılımcılardan aile yanında yaşamayanların ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı ortalama puanları, aile yanında yaşayanlara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=-3.141$, $p=0.002$).

Katılımcılardan aile yanında yaşamayanların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı ortalama puanları, aile yanında yaşayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=-3.530$, $p=0.000$).

Tablo 3.3.2. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Anksiyete Duyarlılığı ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Bakımından İncelenmesi

	¹ ADİ-3 Total		¹ ADİ- 3 Fiziksel Anksiyete Duyarlılığı		¹ ADİ- 3 Bilişsel Anksiyete Duyarlılığı		¹ ADİ- 3 Sosyal Anksiyete Duyarlılığı		STAI-Sürekli	
	Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS	
Cinsiyet										
Kadın (n=175)	20.33±13.182	t=-2.083	6.94±5.140	t=0.293	6.60±5.248	t=-1.941	6.78±4.841	t=-3.226	44.12±9.653	t=2.275
Erkek (n=210)	23.20±13.682	p=0.03*	7.10±5.035	p=0.70	7.65±5.294	p=0.053	8.45±5.230	p=0.001*	41.96±8.971	p=0.02*
Anne Eğitim										
Lise altı (n=207)	21.96±13.082	t=0.103	6.97±4.920	t=0.229	7.09±5.084	t=-0.337	7.90±5.034	t=0.847	42.88±9.600	t=0.138
Lise ve üstü (n=178)	21.81±14.039	p=0.918	7.09±5.267	p=0.89	7.27±5.537	p=0.736	7.46±5.218	p=0.397	43.01±9.049	p=0.80
Baba Eğitim										
Lise altı (n=148)	21.01±12.740	t=-1.007	6.80±4.886	t=0.698	6.73±4.932	t=-1.328	7.49±4.948	t=-0.627	41.89±9.249	t=-1.757
Lise ve üstü (n=237)	22.44±13.976	p=0.315	7.17±5.197	p=0.46	7.45±5.498	p=0.185	7.82±5.228	p=0.531	43.60±9.351	p=0.080
Birlikte yaşam										
Aile yanı (n=173)	19.23±12.811	t=-3.548	6.15±4.574	t=3.141	6.13±5.205	t=-3.530	6.94±5.025	t=-2.622	42.24±9.332	t=1.325
Aile yanı değil (n=212)	24.07±13.714	p=0.00*	7.74±5.359	p=0.00*	8.02±5.223	p=0.00*	8.31±5.124	p=0.00*	43.51±9.325	p=0.16

¹Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3, ²STAI-Sürekli *p< 0.05: istatistiksel olarak anlamlı

3.3.3. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Açısından İncelenmesi

Tablo 4.3.3'de farklı sosyodemografik özellikteki katılımcıların RSA'dan aldıkları ortalama puanlar, standart sapmalar ve bağımsız örneklem t testi bulguları sunulmuştur.

Kadın katılımcıların RSA ortalama puanları, erkeklere oranla anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur ($t=2.995$, $p=0.003$).

Kadın katılımcıların RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik ortalama puanları, erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=2.961$, $p=0.003$).

Kadın katılımcıların RSA alt boyutlarından aile uyumu ortalama puanları, erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=2.194$, $p=0.029$).

Kadın katılımcıların RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar ortalama puanları, erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=4.961$, $p=0.000$).

Katılımcılardan annelerinin eğitim durumu lise altı düzeyde olanların RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar ortalama puanları, annelerinin eğitim düzeyi lise ve üstü olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($t=4.026$, $p=0.05$).

Tablo 3.3.3. Farklı Sosyodemografik Özellikteki Katılımcıların Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Bakımından İncelenmesi

	¹ RSA		¹ Kendilik Algısı		¹ Gelecek Algısı		¹ Yapısal Stil	
Cinsiyet	Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS	
Kadın (n=175)	131.70±16.641	t=2.995	23.26±4.982	t=-0.929	15.94±3.959	t=1.819	14.39±3.531	t=1.006
Erkek (n=210)	126.37±17.956	p=0.003*	23.70±4.370	p=0.354	15.19±4.109	p=0.070	14.04±3.400	p=0.315
Anne Eğitim								
Lise altı (n=207)	129.57±18.181	t=.932	23.57±4.893	t=0.346	15.69±4.323	t=0.826	14.39±3.536	t=1.170
Lise ve üstü (n=178)	127.89±16.792	p=0.352	23.41±4.380	p=0.730	15.35±3.719	p=0.409	13.98±3.366	p=0.243
Baba Eğitim								
Lise altı (n=148)	129.49±18.812	t=.613	23.72±4.792	t=0.746	15.94±4.548	t=1.559	14.41±3.710	t=0.951
Lise ve üstü (n=237)	128.36±16.740	p=0.540	23.36±4.576	p=0.456	15.28±3.699	p=0.120	14.07±3.295	p=9.342
Birlikte yaşam								
Aile yanı (n=173)	129.89±17.281	t=1.109	23.75±4.777	t=0.962	15.67±4.379	t=0.603	14.28±3.648	t=0.396
Aile yanı değil (n=212)	127.90±17.757	p=0.268	23.29±4.559	p=0.337	15.42±3.774	p=0.547	14.14±3.307	p=0.692
	¹ Sosyal Yeterlilik		¹ Aile Uyumu		¹ Sosyal Kaynaklar			
Cinsiyet	Ortalama±SS		Ortalama±SS		Ortalama±SS			
Kadın (n=175)	24.23±4.456	t=2.961	23.51±4.642	t=2.194	30.35±4.165	t=4.961		
Erkek (n=210)	22.86±4.588	p=0.003*	22.51±4.289	p=0.029*	28.07±4.771	p=0.000*		
Anne Eğitim								
Lise altı (n=207)	23.14±4.825	t=-1.580	23.17±4.767	t=0.947	29.59±4.654	t=2.235		
Lise ve üstü (n=178)	23.88±4.243	p=0.115	22.74±4.110	p=0.344	28.54±4.576	p=0.026*		
Baba Eğitim								
Lise altı (n=148)	23.16±4.748	t=-1.120	23.02±4.714	t=0.178	29.24±4.835	t=0.434		
Lise ve üstü (n=237)	23.69±4.460	p=0.263	22.94±4.329	p=0.859	29.03±4.526	p=0.665		
Birlikte yaşam								
Aile yanı (n=173)	23.51±4.483	t=0.089	23.06±4.603	t=0.375	29.62±4.549	t=1.962		
Aile yanı değil (n=212)	23.47±4.657	p=0.929	22.89±4.377	p=0.708	28.69±4.686	p=0.050		

¹Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği(RSA) *p< 0.05: istatistiksel olarak anlamlı

3.4. Korelasyon Analizleri

Tablo 4.7’de örneklemin sosyodemografik özellikleri ile ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki Pearson korelasyon analizi bulguları sunulmuştur.

Katılımcıların yaşları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.144$, $p=0.005$). Katılımcıların yaşları arttıkça kendilik algıları artmaktadır.

Katılımcıların anne eğitim yılı ile KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.186$, $p=0.000$). Katılımcıların anne eğitim yılları arttıkça algılanan anne duygusal sıcaklığı artmaktadır.

Katılımcıların anne eğitim yılı ile KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.137$, $p=0.007$). Katılımcıların anne eğitim yılları arttıkça algılanan baba duygusal sıcaklığı artmaktadır.

Katılımcıların anne eğitim yılı ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.137$, $p=0.007$). Katılımcıların anne eğitim yılları arttıkça sosyal yeterlilikleri artmaktadır.

Katılımcıların baba eğitim yılı ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.101$, $p=0.049$). Katılımcıların baba eğitim yılları arttıkça sosyal yeterlilikleri artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.210$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne duygusal sıcaklığı arttıkça bilişsel anksiyete duyarlılıkları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.146$, $p=0.004$). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne duygusal sıcaklığı arttıkça sosyal anksiyete duyarlılıkları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.218$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne duygusal sıcaklığı arttıkça kendilik algıları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.237$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne duygusal sıcaklığı arttıkça gelecek algıları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.236$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne duygusal sıcaklığı arttıkça sosyal yeterlilikleri artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.461$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne duygusal sıcaklığı arttıkça aile uyumları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne ile RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.258$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne duygusal sıcaklığı arttıkça sosyal kaynakları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.217$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça fiziksel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç aşırı koruyucu anne puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.255$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça bilişsel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.215$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça sosyal anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.193$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.191$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile RSA alt boyutlarından yapısal stil puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.101$, $p=0.049$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça yapısal stilleri azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.131$, $p=0.010$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.200$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne aşırı koruyuculuğu arttıkça aile uyumları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile ADİ-3 toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.367$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile ADİ-3 fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.249$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça fiziksel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.378$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça bilişsel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.332$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça sosyal anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile STAI-Sürekli puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.361$,

p=0.000). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile RSA toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.300$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça psikolojik dayanıklılıkları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.282$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.204$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.125$, $p=0.014$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.351$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça aile uyumları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici anne puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.163$, $p=0.001$). Katılımcıların algıladıkları anne reddediciliği arttıkça sosyal kaynakları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.148$, $p=0.004$). Katılımcıların algıladıkları baba duygusal sıcaklığı arttıkça bilişsel anksiyete duyarlılıkları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.202$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba duygusal sıcaklığı arttıkça kendilik algıları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.228$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba duygusal sıcaklığı arttıkça gelecek algıları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile RSA alt boyutlarından yapısal stil puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.120$, $p=0.018$). Katılımcıların algıladıkları baba duygusal sıcaklığı arttıkça yapısal stilleri artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.214$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba duygusal sıcaklığı arttıkça sosyal yeterlilikleri artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.518$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba duygusal sıcaklığı arttıkça aile uyumları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.190$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba aşırı koruyuculuğu arttıkça fiziksel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.281$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba aşırı koruyuculuğu arttıkça bilişsel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile ADİ-3 sosyal anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.236$, $p=.000$). Katılımcıların algıladıkları baba aşırı koruyuculuğu arttıkça sosyal anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.191$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba aşırı koruyuculuğu arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki

bulunmuştur ($r=-0.177$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba aşırı koruyuculuğu arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.122$, $p=0.016$). Katılımcıların algıladıkları baba aşırı koruyuculuğu arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.156$, $p=0.002$). Katılımcıların algıladıkları baba aşırı koruyuculuğu arttıkça aile uyumu azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile ADİ-3 toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.341$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.249$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça fiziksel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.374$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça bilişsel anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.267$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça sosyal anksiyete duyarlılıkları artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile STAI-Sürekli puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.312$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile RSA toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.314$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça psikolojik dayanıklılıkları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.245$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.182$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile RSA alt boyutlarından yapısal stil puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.120$, $p=0.019$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça yapısal stilleri azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.133$, $p=0.009$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.392$, $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça aile uyumu azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.182$; $p=0.000$). Katılımcıların algıladıkları baba reddediciliği arttıkça sosyal kaynakları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 toplam puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.436$, $p=0.000$). Katılımcıların anksiyete duyarlılıkları arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 toplam puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.349$, $p=0.000$). Katılımcıların anksiyete duyarlılıkları arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 toplam puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.287$,

p=0.000). Katılımcıların anksiyete duyarlılıkları arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.256$, $p=0.000$). Katılımcıların fiziksel anksiyete duyarlılıkları arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından yapısal stil puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.103$, $p=0.044$). Katılımcıların fiziksel anksiyete duyarlılıkları arttıkça yapısal stilleri azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.257$, $p=0.000$). Katılımcıların fiziksel anksiyete duyarlılıkları arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.129$, $p=0.011$). Katılımcıların anksiyete duyarlılıkları arttıkça aile uyumları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından fiziksel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.185$; $p=0.000$). Katılımcıların fiziksel anksiyete duyarlılıkları arttıkça sosyal kaynakları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları ile STAI-Sürekli puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.561$, $p=0.000$). Katılımcıların bilişsel anksiyete duyarlılıkları arttıkça sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.408$, $p=0.000$). Katılımcıların bilişsel anksiyete duyarlılıkları arttıkça psikolojik dayanıklılıkları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.401$, $p=0.000$). Katılımcıların bilişsel anksiyete duyarlılıkları arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.329$, $p=0.000$). Katılımcıların bilişsel anksiyete duyarlılıkları arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.242$, $p=0.000$). Katılımcıların bilişsel anksiyete duyarlılıkları arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.301$, $p=0.000$). Katılımcıların bilişsel anksiyete duyarlılıkları arttıkça aile uyumları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.265$, $p=0.000$). Katılımcıların bilişsel anksiyete duyarlılıkları arttıkça sosyal kaynakları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları ile STAI-Sürekli puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.490$, $p=0.000$). Katılımcıların anksiyete duyarlılıkları arttıkça sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.361$, $p=0.000$). Katılımcıların sosyal anksiyete duyarlılıkları arttıkça psikolojik dayanıklılıkları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.393$, $p=0.000$). Katılımcıların sosyal anksiyete duyarlılıkları arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.327$, $p=0.000$). Katılımcıların sosyal anksiyete duyarlılıkları arttıkça gelecek algıları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı

ilişki bulunmuştur ($r=-0.254$, $p=0.000$). Katılımcıların sosyal anksiyete duyarlılıkları arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.171$, $p=0.001$). Katılımcıların sosyal anksiyete duyarlılıkları arttıkça aile uyumları azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığı puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.241$, $p=0.000$). Katılımcıların sosyal anksiyete duyarlılıkları arttıkça sosyal kaynakları azalmaktadır.

Katılımcıların STAI-Sürekli puanları ile RSA alt boyutlarından kendilik algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.605$, $p=0.000$). Katılımcıların sürekli kaygı düzeyleri arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların STAI-Sürekli puanları ile RSA alt boyutlarından gelecek algısı puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.490$, $p=0.000$). Katılımcıların sürekli kaygı düzeyleri arttıkça kendilik algıları azalmaktadır.

Katılımcıların STAI-Sürekli puanları ile RSA alt boyutlarından yapısal stil puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.214$, $p=0.000$). Katılımcıların sürekli kaygı düzeyleri arttıkça yapısal stilleri azalmaktadır.

Katılımcıların STAI-Sürekli puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.308$, $p=0.000$). Katılımcıların sürekli kaygı düzeyleri arttıkça sosyal yeterlilikleri azalmaktadır.

Katılımcıların STAI-Sürekli puanları ile RSA alt boyutlarından aile uyumu puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.282$, $p=0.000$). Katılımcıların sürekli kaygı düzeyleri arttıkça aile uyumları azalmaktadır.

Katılımcıların STAI-Sürekli puanları ile RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.195$, $p=0.000$). Katılımcıların sürekli kaygı düzeyleri arttıkça sosyal kaynakları azalmaktadır.

Tablo 3.4. Korelasyon Analizleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1. Yaş																				
2. Anne Eğitim Yılı	.173**																			
3. Baba Eğitim Yılı	.112*	.665**																		
4. A-Duygusal Sıcaklık ¹	.043	.186**	.049																	
5. A-Aşırı Koruyuculuk ¹	-.091	-.052	.060	-.066																
6. A-Reddedicilik ¹	.002	-.087	.050	-.374**	.485**															
7. B-Duygusal Sıcaklık ²	.038	.137**	.045	.732**	-.115*	-.303**														
8. B-Aşırı Koruyuculuk ²	-.095	-.085	.023	-.102*	.728**	.426**	-.126*													
9. B-Reddedicilik ²	-.021	-.055	.022	-.247**	.363**	.724**	-.418**	.454**												
10. ADI-3 ³	-.038	-.056	-.007	-.167**	.263**	.367**	-.086	.271**	.341**											
11. Fiziksel Anksiyete Duyarlılığı ³	-.016	-.017	-.018	-.078	.217**	.249**	-.026	.190**	.249**	.845**										
12. Bilişsel Anksiyete Duyarlılığı ³	-.041	-.033	.031	-.210**	.255**	.378**	-.148**	.281**	.374**	.904**	.650**									
13. Sosyal Anksiyete Duyarlılığı ³	-.041	-.096	-.032	-.146**	.215**	.332**	-.048	.236**	.267**	.869**	.566**	.708**								
14. STAI ⁴	-.076	-.020	.072	-.230**	.285**	.361**	-.253**	.293**	.312**	.570**	.438**	.561**	.490**							
15. RSA ⁵	.062	.025	-.016	.377**	-.220**	-.300**	.385**	-.206**	-.314**	-.417**	-.320**	-.408**	-.361**	-.520**						
16. Kendilik Algısı ⁵	.144**	.016	-.020	.218**	-.193**	-.282**	.202**	-.191**	-.245**	-.436**	-.347**	-.401**	-.393**	-.605**	.739**					
17. Gelecek Algısı ⁵	.091	-.034	-.074	.237**	-.191**	-.204**	.228**	-.177**	-.182**	-.349**	-.256**	-.329**	-.327**	-.490**	.708**	.535**				
18. Yapısal Stil ⁵	.071	-.029	-.070	.086	-.101*	-.063	.120*	-.083	-.120*	-.085	-.103*	-.080	-.040	-.214**	.502**	.332**	.330**			
19. Sosyal Yeterlilik ⁵	.025	.137**	.101*	.236**	-.131*	-.125*	.214**	-.122*	-.133**	-.287**	-.257**	-.242**	-.254**	-.308**	.662**	.402**	.309**	.122*		
20. Aile Uyum ⁵	-.029	.016	-.011	.461**	-.200**	-.351**	.518**	-.156**	-.392**	-.231**	-.129*	-.301**	-.171**	-.282**	.674**	.331**	.364**	.231**	.253**	
21. Sosyal Kaynaklar ⁵	-.040	-.020	-.011	.258**	-.075	-.163**	.252**	-.100	-.182**	-.265**	-.185**	-.265**	-.241**	-.195**	.745**	.361**	.365**	.189**	.508**	.512**

¹Kısıtlı Alınan Ebeveyn Tutumları Ölçeği: Anne Formu, ²Kısıtlı Alınan Ebeveyn Tutumları Ölçeği: Baba Formu, ³Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3, ⁴Spielberger Sürekli Kaygı Envanteri, ⁵Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği *p<0.005, **p<0.01:

3.5. Korelasyon Analizleri

Bu başlık altında üniversite öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracı etkisi ve anksiyete duyarlılığının aracı etkisine ilişkin bulgular ele alınmıştır.

Tablo 3.5.1.'de üniversite öğrencilerinin KAET-Ç, STAI-Sürekli, ADİ-3 ve RSA'dan aldıkları puanlar arasındaki Pearson korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

Tablo 3.5.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Matrisi

	A- Duygusal Sıcaklık	A-Aşırı Koruyuculuk	Kaygı Duyarlılığı	Sürekli Kaygı
A-Duygusal Sıcaklık				
A-Aşırı Koruyuculuk	-0.066			
ADİ-3	-0.167**	0.263**		
STAI-Sürekli	-0.230**	0.285**	0.570**	
RSA	0.377**	-0.220**	-0.417**	-0.520**
	B- Duygusal Sıcaklık	B-Aşırı Koruyuculuk	Kaygı Duyarlılığı	Sürekli Kaygı
B-Duygusal Sıcaklık				
B-Aşırı Koruyuculuk	-0.126*			
ADİ-3	-0.086	0.271**		
STAI-Sürekli	-0.253**	0.293**	0.570**	
RSA	0.385**	-0.206**	-0.417**	-0.520**

*p<0.05: istatistiksel olarak anlamlı

**p<0.01: istatistiksel olarak anlamlı

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile ADİ-3 puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.167$, $p=0.001$). Anneye ilişkin algılanan duygusal sıcaklık arttıkça anksiyete duyarlılığı azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanlarıyla STAI-Sürekli puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.230$, $p=0.000$). Anneye ilişkin algılanan duygusal sıcaklık arttıkça sürekli kaygı azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne puanları ile RSA puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.377$, $p=0.000$). Anneye ilişkin algılanan duygusal sıcaklık arttıkça psikolojik dayanıklılık artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile ADİ-3 puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.263$, $p=0.000$). Anneye ilişkin algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça anksiyete duyarlılığı artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile STAI-Sürekli puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.285$, $p=0.000$). Anneye ilişkin algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça sürekli anksiyete artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu anne puanları ile RSA puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.220$, $p=0.000$). Anneye ilişkin algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça psikolojik dayanıklılık azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile ADİ-3 toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.271$, $p=0.000$). Babaya ilişkin algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça anksiyete duyarlılığı artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile ADİ-3 toplam puanları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=-0.086$, $p=0.092$).

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile STAI- Sürekli toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.253$, $p=0.000$). Babaya ilişkin algılanan duygusal sıcaklık arttıkça sürekli kaygı azalmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak baba puanları ile RSA toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.385$, $p=0.000$). Babaya ilişkin algılanan duygusal sıcaklık arttıkça psikolojik dayanıklılık artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile STAI-Sürekli toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.293$, $p=0.000$). Babaya ilişkin algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça sürekli kaygı artmaktadır.

Katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba puanları ile RSA toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.206$, $p=0.000$). Babaya ilişkin algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça psikolojik dayanıklılık azalmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 toplam puanları ile STAI-Sürekli toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.570$, $p=0.000$). Anksiyete duyarlılığı arttıkça sürekli kaygı artmaktadır.

Katılımcıların ADİ-3 toplam puanları ile RSA toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.417$, $p=0.000$). Anksiyete duyarlılığı arttıkça psikolojik dayanıklılık azalmaktadır.

Katılımcıların STAI- Sürekli puanları ile RSA puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0.520$, $p=0.000$). Sürekli kaygı arttıkça psikolojik dayanıklılık azalmaktadır.

3.6. Aracı Değişken Analizleri

Bu çalışmada, algılanan anne ve baba tutumları ile sürekli kaygı arasındaki ilişkide anksiyete duyarlılığının aracı rolü ve psikolojik dayanıklılığın aracı rolü incelenirken Baron ve Kenny'nin (1986) önerdiği dört aşamalı yöntem izlenmiştir. Baron ve Kenny (1986) iki değişken arasındaki ilişkiye bir başka değişkenin aracılık ettiğinin gösterilebilmesi için dört koşulun sağlanması gerektiğini bildirmişlerdir:

1. Yordayıcı değişken olan bağımsız değişken, sonuç değişkeni olan bağımlı değişkeni anlamlı şekilde yordamalıdır (c yolu).
2. Yordayıcı değişken olan bağımsız değişken, aracı değişkeni anlamlı olarak yordamalıdır (a yolu).
3. Aracı değişken, yordayıcı değişkenin etkisi kontrol edildikten sonra, hala sonuç değişkenini yordamalıdır (b yolu).
4. Aracı değişkenin modele katılımından sonra yordayıcı değişkenin ya yordayıcılığı yok olmalıdır (tam aracılık etkisi) ya da azalmalıdır (kısmi aracılık etkisi), (c' yolu).

3.7. Örneklemde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Sürekli Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Etkisi

Tablo 3.7.1. Örneklemde Duygusal Sıcak Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Barron ve Kenny	Y	R	R ²	B	B _{se}	B	T	F
Adım 1 X→Y	X	0.230	0.053	- 0.05 44	0.11 7	- 0.23 0	-4.634**	21.478**
Adım 2 X→M	X	0.377	0.142	1.67 1	0.21 0	0.37 7	7.961**	63.384**
Adım 3-4 XM→Y	X	0.521	0.272	- 0.09 5	0.11 1	- 0.04 0	-0.855	71.210**
	M			- 0.02 68	0.02 5	- 0.50 5	- 10.704**	

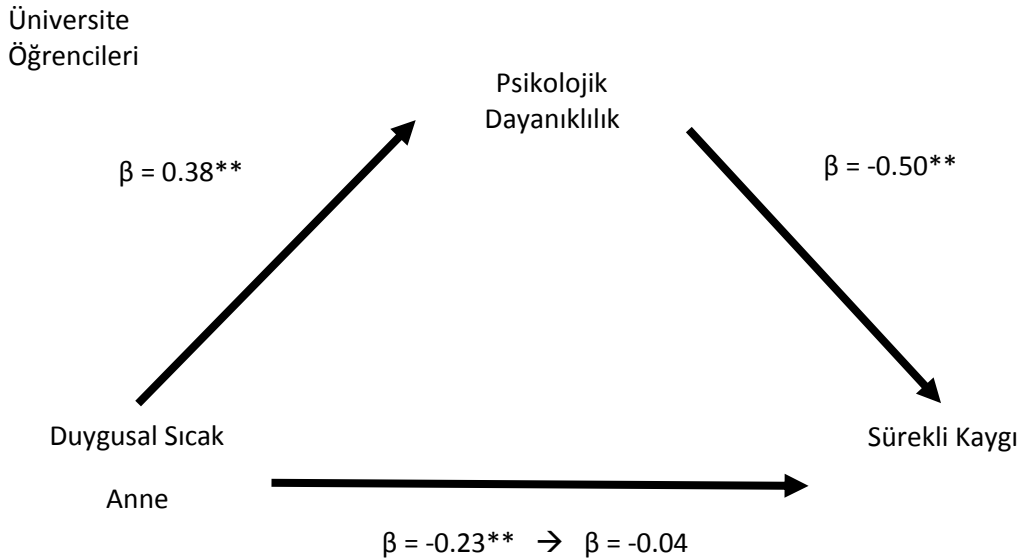
Tabloda bağımsız değişken duygusal sıcak anne X ile, aracı değişken psikolojik dayanıklılık M ile, bağımlı değişken sürekli anksiyete Y ile gösterilmiştir.

Baron ve Kenny'nin (1986) ilk adımında, katılımcıların duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %5'nin duygusal sıcak anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Annenin duygusal olarak sıcak algılanmasının sürekli kaygı düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) ikinci adımında katılımcıların duygusal sıcak anne algısının aracı değişken olan psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, psikolojik dayanıklılık aracı değişkenindeki varyansın %14'ünün duygusal sıcak anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Duygusal sıcak anne algısının psikolojik dayanıklılık aracı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir.

Baron ve Kenny'nin (1986) üçüncü ve dördüncü adımında katılımcıların duygusal sıcak anne algısı ve psikolojik dayanıklılık aracı değişkeninin sürekli kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %27'sinin duygusal sıcak anne algısı ve psikolojik dayanıklılık ile açıklandığı bulunmuştur. Duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygı bağımlı değişkeninin anlamlı şekilde yordamadığı ancak psikolojik dayanıklılığın sürekli kaygı bağımlı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin üçüncü ve dördüncü adımında psikolojik dayanıklılık aracı değişkeni analize sokulduğunda duygusal sıcak anne algısının regresyon katsayısında azalma oluşu ve artık anlamlı olmadığı, psikolojik dayanıklılığın duygusal sıcak anne algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *tam olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Duygusal sıcak anne algısının regresyon katsayısında gözlenen düşüşün anlamlı olup olmadığının ortaya konması amacıyla yürütülen Sobel testinde elde edilen z değerinin 3.29'dan büyük olduğu ($z=6.39$; $p < 0.001$), dolayısıyla aracı değişkenin tam aracılık etkisinin $p < 0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 1'de izlenebilir.

Sobel testi: $z' = 6.39$, $p < 0.001$

Şekil 1. Üniversite öğrencilerinin duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

Tablo 3.7.2. Örneklemde Aşırı Koruyucu Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Barron ve Kenny	Y	R	R ²	B	B _{se}	B	T	F
Adım 1 X→Y	X	0.285	0.081	0.55 7	0.09 6	0.28 5	5.823**	33.913**
Adım 2 X→M	X	0.022 0	0.048	- 0.80 8	0.18 3	- 0.22 0	-4.414**	19.483**
Adım 3-4 XM→Y	X M	0.549	0.301	0.35 1 0.25 6	0.08 6 0.02 3	0.18 0 - 0.48 0	4.094** - 10.952**	82.192**

Tabloda bağımsız değişken aşırı koruyucu anne X ile aracı değişken psikolojik dayanıklılık M ile bağımlı değişken sürekli anksiyete Y ile gösterilmiştir.

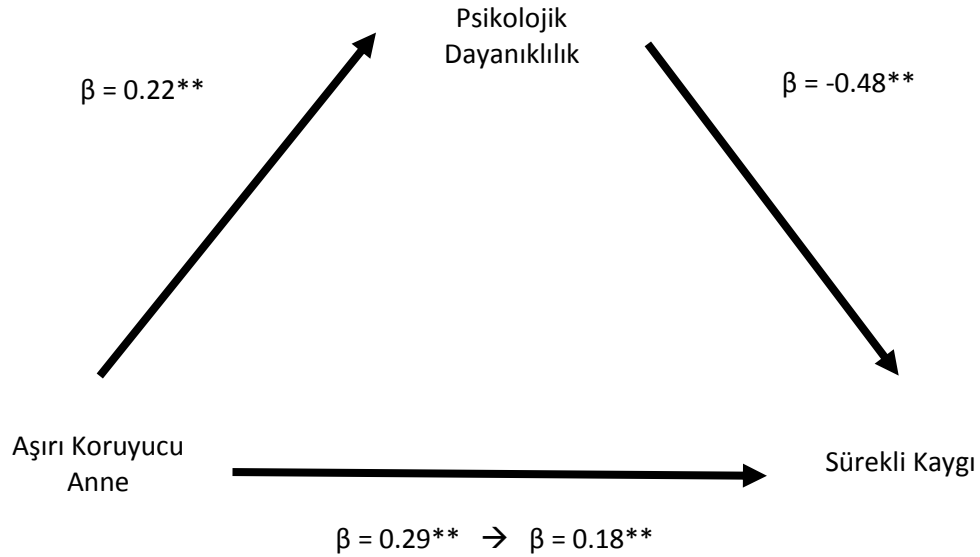
Baron ve Kenny'nin (1986) ilk adımında, katılımcıların aşırı koruyucu anne algısının sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %8'nin aşırı koruyucu anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Annenin aşırı koruyucu algılanmasının sürekli kaygı düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) ikinci adımında katılımcıların aşırı koruyucu anne algısının aracı değişken olan psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, psikolojik dayanıklılık aracı değişkenindeki varyansın %5'inin aşırı koruyucu anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu anne algısının psikolojik dayanıklılık aracı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) üçüncü ve dördüncü adımında katılımcıların aşırı koruyucu anne algısı ve psikolojik dayanıklılık aracı değişkenin sürekli kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %27'sinin aşırı koruyucu anne algısı ve psikolojik dayanıklılık ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu anne algısının ve psikolojik dayanıklılığın sürekli kaygı bağımlı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin üçüncü ve dördüncü adımında psikolojik dayanıklılık aracı değişkeni analize sokulduğunda aşırı koruyucu anne algısının regresyon katsayısında azalma olmasına rağmen hala anlamlı olduğu, psikolojik dayanıklılığın aşırı koruyucu anne algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Aşırı koruyucu anne algısının regresyon katsayısında gözlenen düşüşün anlamlı olup olmadığının ortaya konması amacıyla yürütülen Sobel testinde elde edilen z değerinin 3.29'dan büyük olduğu ($z=4.10$; $p<0.001$), dolayısıyla aracı değişkenin kısmi aracılık etkisinin $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 2'de izlenebilir.

Üniversite
Öğrencileri

Sobel testi: $z' = 4.10$, $p < 0.001$

Şekil 2. Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

Tablo 3.7.3. Örneklemede Duygusal Sıcak Baba Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Barron ve Kenny	Y	R	R ²	B	B _{se}	B	T	F
Adım 1 X→Y	X	0.253	0.064	0.539	0.105	0.253	-5.121**	26.229**
Adım 2 X→M	X	0.385	0.148	1.540	0.189	0.0385	8.154**	66.480**
Adım 3-4 XM→Y	X	0.523	0.242	0.133	0.101	0.063	-1.323	71.909**
	M			0.264	0.025	0.496	10.494**	

Tabloda bağımsız değişken duygusal sıcak baba X ile, aracı değişken psikolojik dayanıklılık M ile, bağımlı değişken sürekli anksiyete Y ile gösterilmiştir.

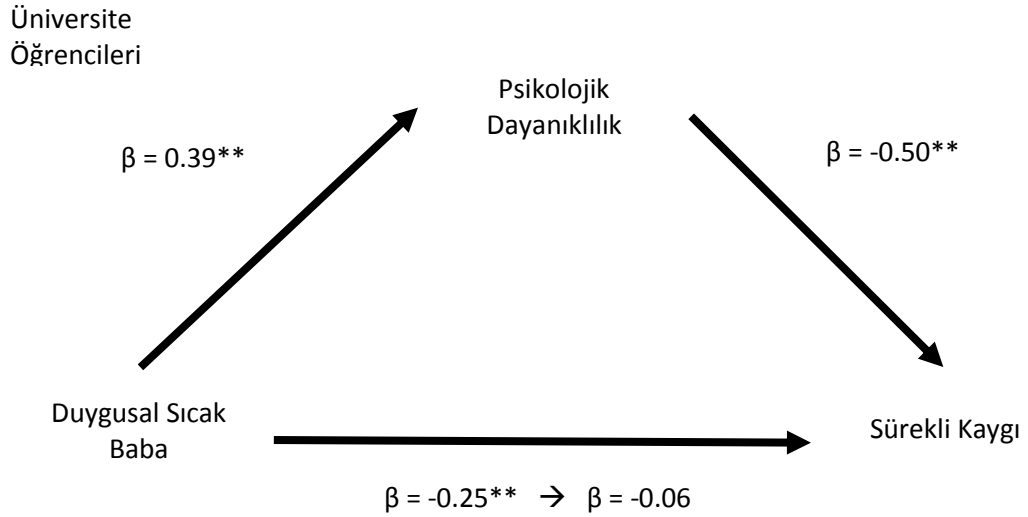
Baron ve Kenny'nin (1986) ilk adımında, katılımcıların duygusal sıcak baba algısının sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %6'sının duygusal sıcak baba algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Babanın duygusal olarak sıcak algılanmasının sürekli kaygı düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) ikinci adımında katılımcıların duygusal sıcak baba algısının aracı değişken olan psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, psikolojik dayanıklılık aracı değişkenindeki varyansın %15'inin duygusal sıcak baba algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Duygusal sıcak baba algısının psikolojik dayanıklılık aracı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) üçüncü ve dördüncü adımında katılımcıların duygusal sıcak baba algısı ve psikolojik dayanıklılık aracı değişkeninin sürekli kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %27'sinin duygusal sıcak baba algısı ve psikolojik dayanıklılık ile açıklandığı bulunmuştur.

Duygusal sıcak baba algısının sürekli kaygı bağımlı değişkenin anlamlı şekilde yordamadığı ancak psikolojik dayanıklılığın sürekli kaygı bağımlı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin üçüncü ve dördüncü adımında psikolojik dayanıklılık aracı değişkeni analize sokulduğunda duygusal sıcak baba algısının regresyon katsayısında azalma oluşu ve artık anlamlı olmadığı, psikolojik dayanıklılığın duygusal sıcak baba algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *tam olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Duygusal sıcak baba algısının regresyon katsayısında gözlenen düşüşün anlamlı olup olmadığının ortaya konması amacıyla yürütülen Sobel testinde elde edilen z değerinin 3.29'dan büyük olduğu ($z=6.45$; $p<0.001$), dolayısıyla aracı değişkenin tam aracılık etkisinin $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 3'de izlenebilir.

Sobel testi: $z' = 6.45$, $p < 0.001$

Şekil 3. Üniversite öğrencilerinin duygusal sıcak baba algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

Tablo 3.7.4. Örnekleme Aşırı Koruyucu Baba Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Barron ve Kenny	Y	R	R ²	B	B _{se}	B	T	F
Adım 1 X→Y	X	0.293	0.086	0.57 7	0.09 6	0.29 3	6.002**	36.028**
Adım 2 X→M	X	0.206	0.042	- 0.76 2	0.18 5	- 0.20 6	-4.120**	16.976**
Adım 3-4 XM→Y	X M	0.554	0.306	0.38 3	0.08 6	0.19 4	4.464**	84.362**
				0.25 5	0.02 3	- 0.48 0	- 11.017**	

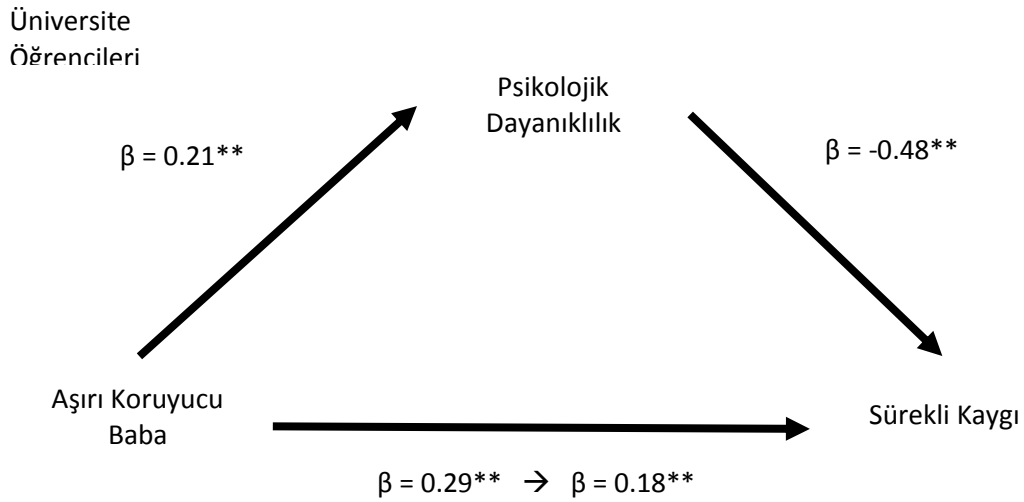
Tabloda bağımsız değişken aşırı koruyucu baba X ile, aracı değişken psikolojik dayanıklılık M ile, bağımlı değişken sürekli anksiyete Y ile gösterilmiştir.

Baron ve Kenny'nin (1986) ilk adımında, katılımcıların aşırı koruyucu baba algısının sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %9'unun aşırı koruyucu baba algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Babanın aşırı koruyucu algılanmasının sürekli kaygı düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) ikinci adımında katılımcıların aşırı koruyucu baba algısının aracı değişken olan psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, psikolojik dayanıklılık aracı değişkenindeki varyansın %4'ünün aşırı koruyucu baba algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu baba algısının psikolojik dayanıklılık aracı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) üçüncü ve dördüncü adımında katılımcıların aşırı koruyucu baba algısı ve psikolojik dayanıklılık aracı değişkeninin sürekli kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %31'inin aşırı koruyucu baba algısı ve psikolojik dayanıklılık ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu baba algısının ve psikolojik dayanıklılığın sürekli kaygı bağımlı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin üçüncü ve dördüncü adımında psikolojik dayanıklılık aracı değişkeni analize sokulduğunda aşırı koruyucu baba algısının regresyon katsayısında azalma olmasına rağmen hala anlamlı olduğu, psikolojik dayanıklılığın aşırı koruyucu baba algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Aşırı koruyucu baba algısının regresyon katsayısında gözlenen düşüşün anlamlı olup olmadığının ortaya konması amacıyla yürütülen Sobel testinde elde edilen z değerinin 3.29'dan büyük olduğu ($z=3.86$; $p<0.001$), dolayısıyla aracı değişkenin kısmi aracılık etkisinin $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 4'de izlenebilir.

Sobel testi: $z' = 3.86$, $p < 0.001$

Şekil 4. Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu baba algısının sürekli kaygıyı yordamasında psikolojik dayanıklılığın aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

3.8. Örneklemede Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Sürekli Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Etkisi

Tablo 3.8.1. Örneklemede Duygusal Sıcak Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Barron ve Kenny	Y	R	R ²	B	B _{se}	B	T	F
Adım 1 X→Y	X	0.230	0.053	-0.544	0.117	-0.230	-4.634**	21.478**
Adım 2 X→M	X	0.167	0.028	-0.571	0.172	0.167	-3.315**	10.990**
Adım 3-4 XM→Y	X	0.586	0.344	-0.328	0.099	-0.139	-3.309**	100.084**
	M			0.378	0.029	0.547		

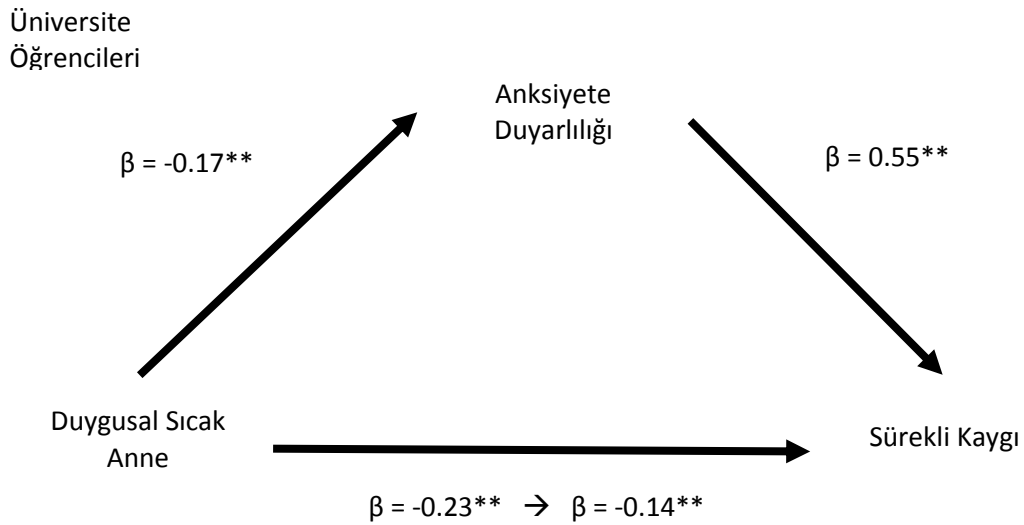
Tabloda bağımsız değişken duygusal sıcak anne X ile, aracı değişken anksiyete duyarlılığı M ile, bağımlı değişken sürekli anksiyete Y ile gösterilmiştir.

Baron ve Kenny'nin (1986) ilk adımında, katılımcıların duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %5'nin duygusal sıcak anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Annenin duygusal olarak sıcak algılanmasının sürekli kaygı düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) ikinci adımında katılımcıların duygusal sıcak anne algısının aracı değişken olan anksiyete duyarlılığı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, anksiyete duyarlılığı aracı değişkenindeki varyansın %3'ünün duygusal sıcak anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Duygusal sıcak anne algısının anksiyete duyarlılığı aracı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) üçüncü ve dördüncü adımında katılımcıların duygusal sıcak anne algısı ve anksiyete duyarlılığı aracı değişkenin sürekli kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %34'ünün duygusal sıcak anne algısı ve anksiyete duyarlılığı ile açıklandığı bulunmuştur. Duygusal sıcak anne algısının ve anksiyete duyarlılığının sürekli kaygı bağımlı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin üçüncü ve dördüncü adımında anksiyete duyarlılığı aracı değişkeni analize sokulduğunda duygusal sıcak anne algısının regresyon katsayısında azalma olmasına rağmen hala anlamlı olduğu, anksiyete duyarlılığının duygusal sıcak anne algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Duygusal sıcak anne algısının regresyon katsayısında gözlenen düşüşün anlamlı olup olmadığının ortaya konması amacıyla yürütülen Sobel testinde elde edilen z değerinin 2.58'den büyük olduğu ($z=3.22$; $p<0.01$), dolayısıyla aracı değişkenin kısmi aracılık etkisinin $p<0.01$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 5'de izlenebilir.

Sobel testi: $z' = 3.22$, $p < 0.01$

Şekil 5. Üniversite öğrencilerinin duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında anksiyete duyarlılığının aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

Tablo 3.8.2. Örneklemede Aşırı Koruyucu Anne Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Barron ve Kenny	Y	R	R ²	B	B _{se}	B	T	F
Adım 1 X→Y	X	0.285	0.081	0.55 7	0.09 6	0.28 5	5.823**	33.913**
Adım 2 X→M	X	0.263	0.069	0.74 3	0.13 9	0.26 3	5.335**	28.462**
Adım 3-4 XM→Y	X M	0.587	0.345	0.28 4 0.36 7	0.08 4 0.03 0	0.14 5 0.53 2	3.385** 12.390**	100.461**

Tabloda bağımsız değişken aşırı koruyucu anne X ile, aracı değişken anksiyete duyarlılığı M ile, bağımlı değişken sürekli anksiyete Y ile gösterilmiştir.

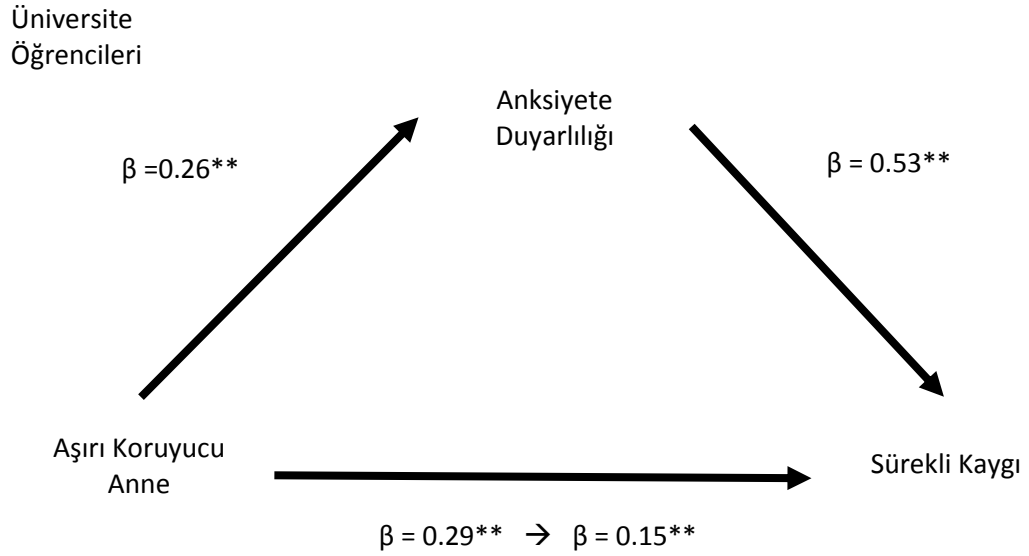
Baron ve Kenny'nin (1986) ilk adımında, katılımcıların aşırı koruyucu anne algısının sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %8'nin aşırı koruyucu anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Annenin aşırı koruyucu algılanmasının sürekli kaygı düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) ikinci adımında katılımcıların aşırı koruyucu anne algısının aracı değişken olan anksiyete duyarlılığı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, anksiyete duyarlılığı aracı değişkenindeki varyansın %7'sinin aşırı koruyucu anne algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu anne algısının anksiyete duyarlılığı aracı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) üçüncü ve dördüncü adımında katılımcıların aşırı koruyucu anne algısı ve anksiyete duyarlılığı aracı değişkenin sürekli kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %35'inin aşırı koruyucu anne algısı ve anksiyete duyarlılığı ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu anne algısının ve anksiyete duyarlılığının sürekli kaygı bağımlı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin üçüncü ve dördüncü adımında anksiyete duyarlılığı aracı değişkeni analize sokulduğunda aşırı koruyucu anne algısının regresyon katsayısında

azalma olmasına rağmen hala anlamlı olduğu, anksiyete duyarlılığının aşırı koruyucu anne algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Aşırı koruyucu anne algısının regresyon katsayısında gözlenen düşüşün anlamlı olup olmadığının ortaya konması amacıyla yürütülen Sobel testinde elde edilen z değerinin 3.29'dan büyük olduğu ($z=4.90$; $p<0.01$), dolayısıyla aracı değişkenin kısmi aracılık etkisinin $p<0.01$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 6'da izlenebilir.

Sobel testi: $z' = 4.90$, $p < 0.001$

Şekil 6. Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu anne algısının sürekli kaygıyı yordamasında anksiyete duyarlılığının aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

Tablo 3.8.3. Örnekleme Aşırı Koruyucu Baba Puanları ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Barron ve Kenny	Y	R	R ²	B	B _{se}	B	T	F
Adım 1 X→Y	X	0.293	0.086	0.57 7	0.09 6	0.29 3	6.002**	36.028**
Adım 2 X→M	X	0.271	0.073	0.77 2	0.14 0	0.27 1	5.504**	30.295**
Adım 3-4 XM→Y	X M	0.588	0.346	0.29 5 0.36 6	0.08 5 0.03 0	0.15 0 0.53 0	3.486** 12.318**	100.975**

Tabloda bağımsız değişken aşırı koruyucu baba X ile, aracı değişken anksiyete duyarlılığı M ile, bağımlı değişken sürekli anksiyete Y ile gösterilmiştir.

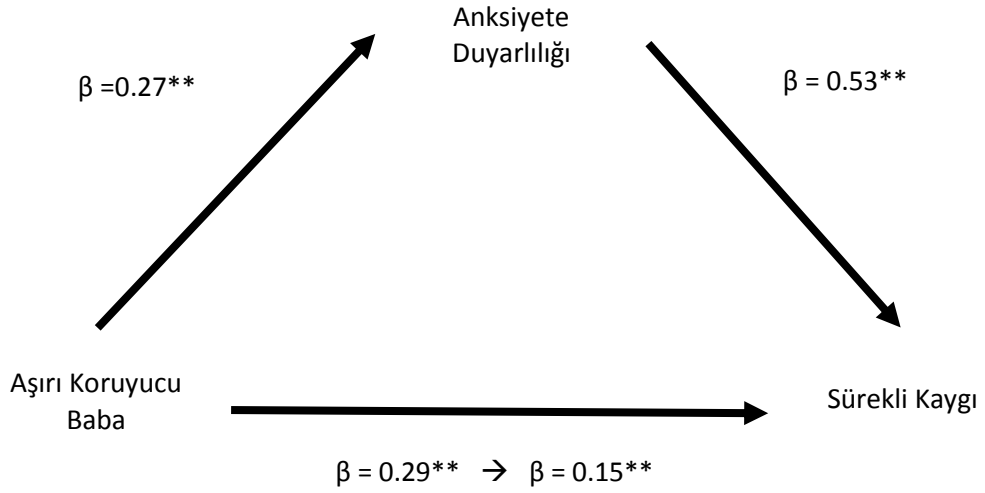
Baron ve Kenny'nin (1986) ilk adımında, katılımcıların aşırı koruyucu baba algısının sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %9'unun aşırı koruyucu baba algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Babanın aşırı koruyucu algılanmasının sürekli kaygı düzeyini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) ikinci adımında katılımcıların aşırı koruyucu baba algısının aracı değişken olan anksiyete duyarlılığı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, anksiyete duyarlılığı aracı değişkenindeki varyansın %7'sinin aşırı koruyucu baba algısı ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu baba algısının anksiyete duyarlılığı aracı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin (1986) üçüncü ve dördüncü adımında katılımcıların aşırı koruyucu baba algısı ve anksiyete duyarlılığı aracı değişkenin sürekli kaygı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon analizi sonucunda elde edilen regresyon modelinin anlamlı olduğu, sürekli kaygı bağımlı değişkenindeki varyansın %35'inin aşırı koruyucu baba algısı ve anksiyete duyarlılığı ile açıklandığı bulunmuştur. Aşırı koruyucu baba algısının ve anksiyete duyarlılığını sürekli kaygı bağımlı değişkenini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Baron ve Kenny'nin üçüncü ve dördüncü adımında anksiyete duyarlılığı aracı değişkeni analize sokulduğunda aşırı koruyucu baba algısının regresyon katsayısında azalma olmasına rağmen hala anlamlı olduğu, anksiyete duyarlılığının aşırı koruyucu baba algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Aşırı koruyucu baba algısının regresyon katsayısında gözlenen düşüşün anlamlı olup olmadığının ortaya konması amacıyla yürütülen Sobel testinde elde edilen z değerinin 3.29'dan büyük olduğu ($z=5.02$; $p<0.001$), dolayısıyla aracı değişkenin kısmi aracılık etkisinin $p<0.001$ düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu aracı değişken analizine ilişkin model Şekil 7'de izlenebilir.

Üniversite
Öğrencileri

Sobel testi: $z' = 5.02, p < 0.001$

Şekil 7. Üniversite öğrencilerinin aşırı koruyucu baba algısının sürekli kaygıyı yordamasında anksiyete duyarlılığının aracı rolüne ilişkin beta katsayılar

BÖLÜM 4

TARTIŞMA

Çalışmamızda üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve bu ilişkide psikolojik dayanıklılık ve kaygı duyarlılıklarının aracı rolleri incelenmiştir. Araştırma hipotezlerini test etmek üzere, yaşları 18 ile 33 arasında değişen 175’i kadın 210’u erkek olmak üzere toplam 385 katılımcının verileri gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmıştır.

Araştırmamıza katılan üniversite öğrencilerinden kadın katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne ortalama puanları erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öte yandan erkek katılımcıların KAET-Ç alt boyutlarından reddedici baba ortalama puanlarının kadın katılımcılara oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Çalışmamıza paralel olarak, Buschgens ve arkadaşlarının (2010) çalışmalarında erkek ergenlerin kızlara oranla anne babalarını daha reddedici algıladıkları kaydedilmiştir. Bir başka çalışmada benzer bir şekilde, erkekler babalarını kızlara oranla daha reddedici olarak algılamışlardır. Aynı çalışmada, kızlar babalarını daha duygusal sıcak olarak algılamışlar, anneleri tarafından erkeklere göre daha fazla önemsendiklerini belirtmişlerdir (Someya, Vehara, Kadowaki, Tang ve Takahashi, 1995). Benzer bir şekilde yürütülen bir diğer çalışmada, erkekler annelerini daha duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, başarı odaklı, kötümser/endişeli algılarken, babalarını küçümseyici/kusur bulucu, duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, başarı odaklı/koşullu, kontrol etmeyen/sınırsız, kötümser/endişeli, cezalandırıcı ve duygularını bastıran/değişime kapalı olarak algılamışlardır (Akhun, 2012).

Elde edilen bu sonuçlar, algılanan ebeveyn tutumlarının toplumsal cinsiyet rollerinden ve kültürel özelliklerden etkilendiğini gösteriyor olabilir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin stereotiplere bakıldığında, erkeklerin kadınlara göre duygularını daha az ifade etmesi beklenmekte (Brody ve Hall, 1993; Fabes ve Martin, 1991), kadınların erkelere göre kurdukları ilişkilerde sevgi, ilgi ve yakınlık

gösterme eğilimlerinin daha fazla olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yapılan bir çalışmada kadınların kırılganlıklarını, mutsuzluklarını ve korkularını daha fazla gösterme eğiliminde olduğu da belirtilmiştir (Briton ve Hall, 1995). Benzer sonuçların tespit edildiği bir başka çalışmada, kadınların ebeveynleri, eşleri veya arkadaşları ile problem yaşadıklarında daha açık oldukları bulgulanmıştır (Blier ve Blier-Wilson, 1989). Yapılan bir diğer araştırmada, kadınlar hem erkek hem de kadın katılımcılar tarafından akıcı, yetenekli ve ilgili iletişimciler olarak algılanırken, erkekler daha az akıcı, daha az yetenekli, huzursuz ve kaba olarak algılanmıştır (Kelley ve ark. 1978). Elde edilen bulgu ile tutarlı olarak, Brody (1997), kadınların kişilerarası ilişkilere odaklanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve duygularını ebeveynlerine ve yakın çevrelerine ifade etmeye yönelik daha çok arzu duyduklarını ifade etmiştir. Ancak, erkeklerin kendi kişilerarası ilişkilerinde duygularını ifade etmede daha fazla güçlükleri olduğunu tespit etmiştir (Brody, 1997). Bu çalışmanın sonuçlarına göre Brody, ebeveynlerin oğullarını kalıp yargıların etkisiyle sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlarda bulunmaları için güçlü olmaya zorlayabilecekleri ve bu nedenle erkek çocukların ebeveynlerinden kabul görebilmek için duygularını daha az ifade etmeye eğilimli olabileceklerini varsaymıştır.

Ayrıca, ebeveynlik tarzı toplumsal cinsiyet rollerinden ve kültürel yönlerden etkilenebilir (Brody, 1997). Yapılan bir çalışmanın sonucuna göre, annelerin kızlarına oğullarına oranla daha çok duygulardan bahsettiği gözlenmiştir (Adams, Kuebli, Boyle ve Fivush, 1995; Dunn, Bretherton ve Munn, 1987). Brody ve Hall (2000), annelerin duygusal sözleri kullanma ve kızlarıyla olan ilişkilerinde oğullarına göre duygularını ifade etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu iddia etmişlerdir. Bunun aksine, Fivush (1989) yaptığı çalışmada annelerin çocuklarına eşit derecede duygulardan bahsettiğini ancak oğullarıyla daha çok öfke duygularından, kızlarıyla ise üzüntü duygularından bahsettiğini bulgulanmıştır. Duygusal işleme ile ilgili stereotipler, erkeklerin, kadınlara göre daha sık ve yoğun bir şekilde öfke yaşadığını ve öfkelerini ifade ettiklerini, kadınların ise üzüntüyü erkeklerden daha fazla tecrübe edip ifade ettiklerini varsaymaktadır (Fabes ve Martin, 1991). Birnbaum, Nosanchuk ve Croll (1980) okul öncesi çağıdaki çocukların cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin görüşlerini incelemiş ve çocukların öfkeyi erkeklere özgü bir duygu olarak gördüklerini keşfetmişlerdir. Öte yandan, bu çocukların “korku, üzüntü ve mutluluk” duygularını kadınlara atfettikleri bulunmuştur (Birnbaum ve diğerleri, 1980).

Brody (1997) kadınların Amerikan ve Asya kültürlerinde üzüntülerini ve korkularını dile getirmek için daha fazla istekleri olduğunu, Türk kültüründe erkeklerin, ebeveynleri ya da romantik partnerleri ile olan kişilerarası ilişkilerinde duygularını daha az ifade ettiklerini ileri sürmüştür. Kültürel bağlamda ele alındığında, erkeklerin duygularını ifade etmekte zorlanmaları, Türkiye’de babaların erkek çocuk yetiştirme ile ilgili tutumlarından kaynaklanıyor olabilir. Fişek’in ‘Erkekliğin Toplumsal ve Gelişimsel İnşası’ adlı çalışmasında baba, ailedeki egemen kişi olarak kabul edilmekte ve bu egemenliğin tarifi saygı, korku, mesafe ve kısıtlanma olarak yapılmaktadır (Fişek, 2011). Katılımcıların babalarıyla ilişkilerine yönelik anlatımlarından hareketle, baba oğul ilişkisinde açık iletişim ketlenmektedir. Anlatımlarda, çoğunluk için babadan kaynaklanan ancak çocukların da katıldığı iletişimsizlik ve paylaşımsızlık hali tasvir edilmiştir. Katılımcılar babaları hakkında duygusal bir yoksunluk anlatmışlardır. Babalar çoğunlukla oğullarına zaman ayıramamakta, ilgilenmemekte, sevgi göstermemektedirler. Duygusal yakınlık paylaşım yerine daha çok birlikte yapılan işlerle kendini göstermektedir (Fişek, 2011).

Bir başka çalışmanın sonuçlarına göre, ergenler ebeveynlerini rol model olarak, özdeşleşilen ebeveynlerin benzer tutumlarını gösteriyor olabilirler. Larson ve Richards (1994), ergenlerin duygularının ebeveynlerinin duygusal durumları ile benzerlik gösterdiğini belirtmiştir. Larson ve Richards'a (1994) göre, kızların annelerini, erkeklerin ise babalarını gözleme ve duygusal ifade açısından onları rol model olarak alma olasılıklarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir (Larson ve Richards, 1994).

Yapılan çalışmaların sonuçlarından yola çıkılarak, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle annelerin kızlarıyla kurduğu ilişkilerin hem sözel hem fiziksel boyutta daha sık duygusal paylaşımları içermesi, bunun tersi olarak babaların erkek çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde duygusal açıdan mesafeli ve uzak, ilgi ve yakınlıktan yoksun bir tutum sergilemesi beklenmektedir. Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar, beklenen etki ile paralellik göstermektedir. Dolayısıyla bu durum, algılanan ebeveyn tutumlarının cinsiyetler arasında farklılık göstermesini açıklar niteliktedir. Bununla birlikte annelerin çocuklarına karşı ilgi ve yakınlık kurmaya yönelik çabalarına kız çocuklarının daha açık olması ve bu davranışlara benzer yakınlıkla daha çok karşılık vermesi, duygusal paylaşımların daha yoğun yaşanmasına zemin hazırlayabilir. Toplumsal cinsiyete özgü kalıp yargılar, duygusal paylaşımların

niteliği üzerinde de etkili olabilmektedir. Toplumsal düzeyde kabul görmediği için babaların korku, üzüntü ve mutluluk gibi kadınsı bulunan duyguları bastırmaları ve özellikle erkek çocuklarına bu tür duyguları ifade etmemeleri, buna karşılık öfke duygularını toplumsal çerçevede daha erkeksi bulunduğu için erkek çocuklarına açık bir şekilde ifade etmeleri aile içindeki ilişkilerin dinamiklerini etkileyebilir. Bu tutumların sonucunda, baba-oğul ilişkisinde kopukluklar yaşanabileceği, baba-kız ilişkisinin erkeklere oranla daha çok duygusal yakınlık içerebileceği varsayılabilir. Aynı zamanda, cinsiyet kalıp yargıları çerçevesinde kadınların kişiler arası ilişkilerde olumlu ve olumsuz duygularını açıkça ifade etmelerinin kabul edilir bulunması, annelerin çocuklarıyla duygusal açıdan daha yakın ilişkiler kurabilmesine olanak verebilir. Ataerkil toplum yapısında erkeklerin güçlü olmaları gerektiği düşünüldüğünde, erkek çocukları kız çocuklarına oranla duygularını ifade etmekten kaçınıyor olabilirler. Aksi takdirde, sosyal ortamlarda reddedileceklerini ve ebeveynleri tarafından kabul görmeyeceklerini düşünebilirler. Dolayısıyla, Bordy'nin varsayımı ile benzer olarak, erkek çocukları kendilerini zayıf göstereceğini düşündükleri olumsuz duyguları daha çok bastırma eğilimde olabilirler. Kültürel bağlamda ise babaların erkek çocuklarına duygusal açıdan mesafeli tutumları, erkeklerin duygusal olarak engellenmişlik yaşamalarına neden olarak, duygularını kurdukları ilişkilerde ifade etmelerini zorlaştırmış olabilir. Sonuç olarak çocukluktan beri cinsiyet stereotiplerine maruz kalınması, aynı cins ebeveynin davranışlarının model alma yoluyla öğrenilmesi sonucunda bu stereotipler kişiliğin bir parçası haline gelebilir.

Çalışmamıza dahil olan katılımcılardan annelerinin eğitim durumu lise ve üstü düzeyde olanların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne ortalama puanları ile duygusal sıcak baba ortalama puanları, eğitim durumu lise altı düzeyde olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda, eğitim durumu lise altı düzeyde olanların KAET-Ç alt boyutlarından aşırı koruyucu baba ortama puanlarının, eğitim durumu lise ve üstü düzeyde olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kochanska, Aksan, Penney ve Boldt'un (2007) yaptığı çalışmada, ebeveyn eğitiminin ebeveyn sıcaklığı ve ebeveyn disiplini ile önemli ölçüde ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, daha fazla davranış problemi sergileyen çocukların, daha az sıcaklık gösteren, daha düşük düzeyde uygun ve tutarlı disiplin sergileyen, daha yüksek düzeyde sert etkileşimler gösteren ebeveynleri olduğu tespit

edilmiştir. Aynı zamanda ebeveynlerin düşük eğitim seviyesi, bilgisiz, katı çocuk gelişimi kavramları ve gerçekçi olmayan ebeveynlik beklentileriyle ilişkilendirilmiştir (Kochanska, Aksan, Penney ve Boldt, 2007).

Klebanov ve arkadaşları (1994) yaşanan çevrenin ekonomik etkilerini kontrol ettikten sonra ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ebeveyn sıcaklığı arasında pozitif yönde ilişki olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte, yetersiz ebeveyn eğitiminin çocuk yetiştirme uygulamalarının kalitesinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir (Kochanska, Aksan, Penney ve Boldt, 2007). Buna örnek olarak, McCarthy ve arkadaşlarının (2016) yaptığı bir çalışmada düşük eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarına karşı daha fazla fiziksel ve psikolojik ceza uyguladıkları gözlenmiştir.

Bir diğer araştırmanın sonucunda, annelerin ve babaların eğitim düzeylerinin yaş, sosyoekonomik düzey, benlik saygısı, toplam sosyal destek, arkadaş desteği, aile desteği ve ebeveyn duygusal sıcaklığı ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Öte yandan, annelerin ve babaların eğitim düzeyleri babaların uyguladığı ceza ve gösterdikleri duygusal baskı, ebeveynlerin uyguladığı fiziksel ceza ve annelerin aşırı koruyucu tutumu ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda annelerin eğitim düzeyi ile annelerin cezalandırması ve duygusal baskı kurması arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur (Cüre, 2014).

Kağıtçıbaşı'na (2005) göre düşük eğitim düzeyine sahip anneler daha kolektivist ve geleneksel çocuk yetiştirme stilleri ve uygulamalarına sahip olabilirler. Ona göre sosyoekonomik statü, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme tutumları açısından büyük bir etkiye sahiptir. Kağıtçıbaşı (2005) daha yüksek gelir ve daha yüksek eğitim seviyesi olan insanların, bireyci kültürle ilişkili olarak çocuklarının ayrılmasına ve özerkliğine daha fazla önem verdiğini tespit etmiştir. Öte yandan düşük eğitim düzeyine sahip annelerin daha çok grup kural ve değerlerini vurguladıklarını, özerklik ve bireyleşme yerine ilişkiye daha fazla önem verdiklerini ileri sürmüştür. Bu nedenle, eğitim düzeyi düşük olan annelerin daha kolektivist bir yapısı olabilir (Kağıtçıbaşı, 2005). Yapılan çalışmalar sonucunda, düşük eğitim düzeyine sahip ve düşük gelirli annelerin çocuklarına karşı daha kolektivist tutum ve davranışları olduğu bulunmuştur (Özdikmenli-Demir ve Sayıl, 2009).

Önceki bulguların sonuçları, eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarına duygusal açıdan daha sıcak ve destekleyici tutumlar sergilediğini, eğitim

düzeyi düşük olanların ise daha koruyucu, cezalandırıcı ve kısıtlayıcı tutumlar sergilediğini ortaya koymuştur. Çalışmamızın bulguları literatürde elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Anne eğitim düzeyinin düşmesiyle babaların daha koruyucu olarak algılanması, bu ebeveynlerin daha çok kolektivist yapıya sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Babaların sergilediği aşırı koruyucu tutumlar, çocuklarının özerklik, bireyleşme süreçlerinin teşvik edilmesi yerine yakın aile ilişkilerinin sürdürülmesine ve aileye yönelik manevi bağın korunmasına daha çok önem vermelerinden kaynaklanıyor olabilir. Bununla birlikte babaların aşırı koruyucu tutumları toplumsal çerçevede babalık rolü içerisinde beklenen doğrultuda olmadığı için babalara yönelik algılanan bu tutumlar açıkça belirtilmiş olabilir. Bununla birlikte, annelerin aşırı koruyucu tutumları Türk toplumunun yapısı itibariyle duygusal sıcaklık ve yakınlık göstergesi olarak yorumlanmış, bu sebeple aşırı koruyucu olarak değerlendirilmemiş olabilir.

Araştırmamıza dahil olan katılımcılardan aile yanında yaşayanların KAET-Ç alt boyutlarından duygusal sıcak anne ortalamaları, aile yanında yaşamayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yapılan bazı araştırmalarda (Güngör, 2008; Kağıtçıbaşı,1970) Türkiye’de, kontrol ile ebeveyn şefkatinin birlikte bulunduğu ve Batı kültüründe anlaşılanın aksine, katı disiplin ve kontrolün reddetme olarak algılanmadığı, psikolojik kontrolün, çocukta kişiler arası bağlılığı ve itaati sağlamak için normatif olarak kullanıldığı, bireysel bağımsızlık ve kişisel hedeflerin, grubun yararını gözeterek şekilde feda edildiği ve bu uygulamaların da çoğunlukla sıcak ebeveynlik bağlamında gerçekleştirildiği gösterilmiştir (akt: Esen, Cesur, 2015). Benzer bir çalışmada, algılanan aşırı koruyucu/ evhamlı ebeveynlik biçiminin kültürel olarak benimsenmiş olan “anne” rolleri ile yakından ilişkili olduğu düşünülmüştür (Başbuğ, Cesur ve Batıgün 2016). Bununla birlikte, Soygüt ve Çakır (2009) yaptıkları çalışmada algılanan aşırı koruyucu/ evhamlı ebeveynlik tarzının “destek” olarak algılanabileceğini ileri sürmüştür.

Ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarının kültürel farklılıklara duyarlı olabileceğini gösteren çalışmalar mevcuttur. Batı kültürlerinde aşırı koruma ve müdahalecilik olumsuz bir tutum olarak değerlendirilirken (Finnegan, Hodges, ve Perry, 1998), ebeveynliğin bu yönü genellikle Türk kültüründe olumlu ve şefkatli ebeveynlik biçimleri olarak kabul edilmektedir. Özkan (1993) tarafından yapılan bir çalışmada, aşırı koruyucu tutum ebeveyn bakımının bir yönü olarak görülmüştür.

Araştırmamızda, öğrencilerden aile yanında yaşamayanlar, ebeveynleriyle birlikte yaşayanlara göre ebeveynlerinin kontrol alanlarından fiziksel anlamda uzaklaşarak bu tarz tutumlara daha az maruz kalmış olabilirler. Kontrole yönelik tutumlar Türk kültüründe ebeveynlerin ilgi ve sıcaklık göstergelerinin bir parçası olarak değerlendirildiğinden aile yanında yaşayan bireyler annelerini duygusal açıdan daha sıcak algılamış olabilirler.

Araştırmamıza dahil olan katılımcıların anksiyete duyarlılıkları değerlendirildiğinde, erkek katılımcıların ADİ-3'den aldıkları hem toplam puan, hem de ADİ-3 alt boyutlarından sosyal anksiyete duyarlılığından aldıkları puan ortalamaları, kadın katılımcılara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Katılımcılardan aile yanında yaşamayanların ADİ-3'ün her bir alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar, aile yanında yaşayanlara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmaların bazılarında kadın öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek kaygı duyarlılığı skorlarına sahip olduğu bulunmuştur (Reiss, 1986; Stewart, Karp , Pihl, Peterson, 1997). Başka bir çalışmada cinsiyetler arasında kaygı duyarlılığı düzeyi açısından anlamlı bir fark saptanmamıştır (Ayvaşık, 2000).

Cox ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada cinsiyetler arası anlamlı bir fark bulunmamasına rağmen, kadınların panik atak geliştirme olasılıklarının erkeklere oranla daha fazla olduğu gözlenmiştir (Cox, 1991). Stewart ve arkadaşlarının (1997) yaptığı bir çalışmada kadınların erkeklere göre fiziksel anksiyete duyarlılığı skorlarının daha yüksek olduğu, erkeklerin ise sosyal anksiyete duyarlılığı skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, kadınların toplam anksiyete duyarlılığı puanlarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yapılan bir çalışmada erkeklerin sosyal anksiyete duyarlılığına sahip olmalarının toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Buna göre, erkeklerde sosyal boyutun ağır basmasının sebebi erkeklerin kaygılarını kontrol edememelerinin veya kaygılarını toplumsal alana yansıtılmalarının, toplumsal açıdan kabul edilebilir bulunmamasıdır. Bunun sonucunda erkekler cinsiyet rollerine ilişkin beklentilerle tutarlı sosyal sözleşmelerin kırılmasından, kontrollerini kaybetmekten ve kaygılarının bir sonucu olarak utanç verici davranmaktan endişe duyabilirler (Bronson, 1966).

Araştırmamızın bazı sonuçlarıyla uyumlu olarak, erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek düzeyde sosyal anksiyete duyarlılığına sahip olması bu süreçten kaynaklanıyor olabilir.

Önceki çalışmalara dahil olan örneklemelerin özellikleri yaş aralığı, eğitim ve sosyoekonomik düzey bakımından araştırmamıza dahil olan örneklem ile benzerlik göstermektedir (Stewart ve ark. 1997, Ayvaşık, 2000). Ancak yapılan çalışmaların sonuçları araştırmamızın sonuçlarıyla uyuşmamaktadır. İlgili literatürden farklı çıkan bu sonuç dünyada değişen sosyoekonomik süreçlerin etkisiyle kadınların aile içindeki rollerinin ve kız çocuklarına yapılan yatırımın farklılaşmış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Önel (2006) sosyal, siyasal ve ekonomik alanlardaki değişmelerin, ailenin yapısını değiştireceği gibi, aile içi ilişkilerin ve bireyin yerine getireceği rollerin de farklılaşmasına sebep olduğunu iddia etmiştir. Topçu'ya (2018) göre, sanayileşmeyle beraber ücretli işgücü piyasasına katılan kadının değişen ve çeşitlenen rolleri aile yapısının değişmesinde etkili olmuştur. Bununla birlikte sanayileşme aile üzerinde doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde etkili olacaktır. Çalışma şartları ile belirli mesleki davranışların, aile hayatındaki yapıyı değiştirmesi ve sonucunda doğurganlık oranındaki azalmalarla ailenin daralması sanayileşmenin doğrudan etkisidir. Çeşitli mesleklerde bulunan ebeveynlerin, mensup oldukları sosyal tabakalara özgü davranış şekillerini göstererek aile yapısına şekil vermesi ise sanayileşmenin dolaylı etkisidir. Bu çalışmalar göz önüne alındığında, hem kadının toplumsal alandaki rollerinin çeşitlendiği, hem de üretime kadının dahil olmasıyla değişen sosyoekonomik düzeyin etkisiyle orta sınıf ve üstünde yer alan ailelerin, eğitime ve özellikle kız çocuklarının eğitime daha çok önem vermeye başladığı düşünülmektedir.

Araştırmamıza dahil olan kadın katılımcıların ailelerinden daha çok sosyal destek sağlamaları bu değişimin bir sonucu olabilir. Hem toplumsal alanda hem aile içerisinde destek gören kadınlar potansiyellerini daha açık bir şekilde ortaya koyabildikleri için anksiyete belirtilerine erkeklere oranla daha az duyarlı hale gelmiş olabilir. Dolayısıyla, geçmişten günümüze katı cinsiyet rollerinin yumuşadığı, kadına ve erkeğe atfedilen değerlerin değişikliğe uğradığı ve bu rollerin birbirine yakınlaştığı söylenebilir.

Bununla birlikte, aile yanında yaşayan bireyler, yaşamayanlara göre ebeveynlerinden daha çok duygusal yakınlık ve destek sağlıyor olabilirler. Bu durum

bu bireylerin anksiyete belirtilerine karşı duyarlılık geliştirmelerini engellemiş olabilir.

Araştırmamızda kadın katılımcıların STAI-Sürekli ortalama puanları, erkek katılımcılara oranla anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Sürekli kaygı düzeyinin cinsiyet aısından farklılaşmadığını gösteren çalışmalar kadar (Gürsoy, 2006; Başaran ve ark., 2009; Sancakoğlu ve Sayar, 2012) cinsiyetler arasında farklılığın tespit edildiği çalışmalar da mevcuttur. Anksiyete konusunda yapılan pek çok araştırmada, kadın öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Grills ve Ollendick, 2002; Pektaş, 2015; Gökçedağ, 2001; Alyaparak, 2006; Sekmenli, 2000; Rosenthal ve Schreiner, 2000; Surtees ve ark. , 2002; Rawson ve ark. , 1994; Ollendick ve ark., 1995; Campbell ve Jones, 1997).

Araştırmamıza katılan kadınların sürekli kaygı düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sonuçlar nceki araştırmaların bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Bu sonuç, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle kadınların mutluluğun yanında kaygı, korku gibi duyguları daha çok deneyimleyip daha açık bir şekilde bu duyguları ifade etmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Bununla birlikte erkekler, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle olumsuz olarak gördükleri kaygı durumunu zayıflık göstergesi olarak kabul edildiği için bastırmış ve sonucunda yapılan çalışmalarda kendilerini olduklarından daha az kaygılı bireyler olarak göstermiş olabilirler.

Katılımcılardan aile yanında yaşamayanların anksiyete duyarlılığının tüm alt boyutları (sosyal, bilişsel ve fiziksel) aile yanında yaşayanlara oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu durum, Türkiye’de ebeveyn disiplini ve sıcaklığının birbirinin karşısında değil birbirini tamamlayan boyutlar olarak değerlendirilmesinin bir sonucu olabilir. Yapılan bir çalışmada batı kültürlerinde aşırı korumaya dayalı ana babalığın olumsuz olarak algılandığı, öte yandan Türkiye’de (rn., Sümer ve Kağıtbaşı, basımda) ve Asya lkelerinde (rn., Shek, 1989) genel olarak olumlu olarak algılandığı tespit edilmiştir. Ancak bu tarz ebeveynlik tutumları bireyin özerklik gelişimini ikinci planda tutacağı için gelişimsel olarak uygun isteklerde bulunma, karar verme ve özerk davranışlarda bulunma süreçlerini sekteye uğratarak bireyler ile aileleri arasında manevi düzeyde karşılıklı bağlılık durumunun oluşmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda aileye bağımlı hale gelen bireyler, ebeveynlerinden uzaklaştığında kendilerini savunmasız

hissedebilir. Bununla birlikte stresle baş etme becerilerini yetersiz olarak değerlendiren bireyler, anksiyete belirtilerine karşı duyarlı hale gelebilir.

Araştırmamızda kadın katılımcıların hem RSA toplam puan ortalamaları, hem de RSA alt boyutlarından sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar puan ortalamaları, erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte katılımcılardan annelerinin eğitim durumu lise altı düzeyde olanların RSA alt boyutlarından sosyal kaynaklar ortalama puanları, annelerinin eğitim düzeyi lise ve üstü olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Terzi'nin (2008) yaptığı araştırma sonucunda, psikolojik dayanıklılık puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Ancak örneklemin öz yeterlik ve problem çözme odaklı başa çıkma stratejisi gibi özellikleri ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan başka bir çalışmada Vergili (2008), katılımcıların cinsiyetleri ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Ancak psikolojik dayanıklılığın alt boyutu olan sosyal kaynaklar ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Bununla birlikte kadın katılımcıların sosyal kaynaklar alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları erkeklere oranla daha yüksek bulunmuştur.

Yılmaz ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada (2013) üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılığı incelediğinde kadınların daha düşük düzeyde psikolojik dayanıklılığa sahip olduğu bulgulanmıştır (akt. Şahin, 2015). Karataş'ın (2016) özel eğitimde çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada cinsiyet ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Özcan'ın (2005) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada psikolojik dayanıklılık düzeyinin cinsiyetlere göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Terzi'nin (2008) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri incelendiğinde, anlamlı bir fark görülmemiştir. Benzer şekilde, Tümlü'nün (2012) çalışmasında cinsiyet ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Batan'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada ise psikolojik dayanıklılığın sosyal yeterlilik boyutunda erkeklerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Buna benzer olarak bazı araştırmalarda erkeklerin daha yüksek psikolojik dayanıklılık puanları aldıkları görülmektedir (Bahadır, 2009; Dayıoğlu, 2008). Ancak bunun tersine çocuk ve ergen örneklemleriyle yapılan bazı çalışmalarda erkeklerin genellikle tüm risk

faktörlerine karşı daha duyarlı ve dayanıksız görüldüğü, kızların erkeklere göre psikolojik dayanıklılık puan ortalamalarının daha yüksek bulunduğu tespit edilmiştir (Mandleco ve Peery, 2000; Oktan, 2008; Benard, 1993; Garnezy, 1993 ; Werner, 1994; Grotberg, 1995). Buna benzer olarak Oktan'ın (2008) yaptığı çalışmada, üniversite sınavında başarısızlık yaşamış kız ergenlerin psikolojik sağlık düzeyleri erkek ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur.

Werner (1989), yüksek risk altındaki çocuklarla, doğumdan 32 yaşına kadar takip ettiği boylamsal bir araştırmada, cinsiyeti sağlamlıkla ilgili bir faktör olarak belirtmiştir. Werner yürüttüğü Uluslar Arası Sağlamlık Projesi sonuçlarına göre kızların erkeklere oranla; daha güvenli ilişkiler kurdukları, özerk oldukları, daha yüksek düzeyde benlik saygısına sahip oldukları, kendilerine daha çok güvendikleri, empati kurabildikleri, gerektiğinde yardım aldıkları, iletişimde daha güvenilir oldukları, diğerlerini daha iyi anladıkları ve problem çözmede daha başarılı olduklarını tespit etmiştir (Werner, 1989). Bir diğer araştırmada genellikle erkeklerin psikolojik sıkıntılardan, aile anlaşmazlığı gibi risk faktörlerinden kadınlardan daha çok etkilendiği bulgulanmıştır. Erkekler felaket ya da ayrılık durumları ile karşılaştıklarında yıkıcı davranışlar için bir risk grubu oluşturmaktadırlar (Benard, 1993; Garnezy, 1993).

Araştırmamızın sonuçları bazı literatür çalışmalarıyla uyurken bazılarıyla uyuşmamaktadır. Ortaya çıkan bu benzerlik ve farklılıkların örneklem özelliklerindeki farklılık ve benzerliklerle ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda araştırma sonuçlarımızı desteklemeyen çalışmalar incelendiğinde, bu araştırmalara dahil olan örneklemin, çalışmamıza dahil olan örnekleme göre daha düşük eğitim düzeyine sahip olduğu (Dayıoğlu, 2008; Batan, 2016) ve yaş aralığının daha yüksek olduğu (Batan, 2016) tespit edilmiştir. Bununla birlikte, araştırmamızdan farklı sonuçlara ulaşmış başka bir çalışmaya dahil olan örneklemin özellikleri, çalışmamıza dahil olan örneklemin özellikleri ile yaş aralığı, eğitim ve sosyoekonomik düzey açısından benzerlik göstermektedir (Bahadır, 2009). Araştırmamızı destekler nitelikte sonuçlara ulaşmış bir başka çalışmadaki örneklemin sahip olduğu eğitim düzeyinin çalışmamıza dahil olanlara göre daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. (Oktan, 2008). Dolayısıyla örneklem özelliklerindeki farklılıkların elde edilen sonuçlardaki farklılıkları açıklamada yeterli bir ölçüt olmadığı tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, günümüzde bireylerin eğitime daha fazla önem vererek geçmişe oranla çalışma hayatına daha geç atıldıkları göz önünde bulundurulduğunda, ailelerinden daha uzun süre maddi destek görmeleri bireylerin aileleriyle kurdukları bağı sürdürmelerine ve dolayısıyla bağımsızlıklarının görece kısıtlanmasına neden olabilir. Bununla birlikte erkeklerin bu süreçlerden kadınlara göre daha çok etkileneceği düşünülebilir. Bunun nedeni, toplumsal cinsiyet rolleri açısından erkeklerin evin geçiminde maddi desteği sağlaması ve özellikle maddi açıdan güçlü ve bağımsız olması gerektiği düşüncesidir. Türkiye’de dünyadaki değişimlerle birlikte toplumda ve aile yaşantısında kadına yönelik bakış değişmekte, ancak bazı noktalarda geleneksel yapı görece hala korunmaktadır. Bu noktada geleneksel yapıdaki bu düşünce erkekleri olumsuz etkilerken, kadınlara yönelik değişen bu bakış, kadınların destek alanlarının ve toplumsal yaşama katılımlarının artmasına, aile içerisinde kaynaklardan erkeklerle eşit düzeyde yararlanmalarına olanak vermiş, bu da kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerini olumlu yönde etkilemiş olabilir. Bununla birlikte Werner’ in (1989) çalışmasıyla uyumlu olarak kadınların kişilerarası ilişkilerde duygusal ihtiyaçlarını daha açık bir şekilde dile getirecekleri bununla birlikte daha fazla yakınlık, şefkat gösterecekleri düşünüldüğünde, kadınların sağladığı sosyal desteğin erkeklere göre destekleyici yanının daha çok bulunabileceği düşünülmüştür.

Araştırmamızda yapılan korelasyon analizi sonucunda, katılımcıların anneye ilişkin algılanan duygusal sıcaklık algıları arttıkça kaygı duyarlılıkları ile sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin arttığı bulgulanmıştır.

Olumsuz ebeveyn tutumları ile ilgili literatür incelendiğinde, Mannuzza ve arkadaşlarının (2002) yaptığı çalışmada, algılanan ebeveynlik baskısı ile sürekli kaygı ve kaygı duyarlılığı arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, başka bir çalışmada ebeveyn sıcaklığının aktif baş etmeyle pozitif yönde ve anksiyete ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. (Landis ve Stone, 1952). Bazı araştırmalar kaygı duyarlılığının ortaya çıkmasında biyolojik faktörlerle erken dönemde yaşanan öğrenme deneyimlerinin etkili olduğunu ortaya koymuştur (Taylor, Cox, 1998; Stein, Jang ve Livesley, 1999). Literatüre bakıldığında, uyumsuz ebeveyn tutumlarının sürekli kaygı ve kaygı duyarlılığının gelişiminde bir risk faktörü oluşturacağı sonucuna varılmaktadır. Bu durum, araştırmamızın sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir.

Olumlu ebeveyn tutumları ile ilgili literatüre baktığımızda, yapılan bir çalışmada ebeveyn duygusal sıcaklığının kaygı düzeyini negatif yönde yordadığı bulunmuştur (Wolfadt, Hempel, Miles, 2003). Bir başka çalışmada, ebeveynlerle pozitif ilişkinin, psikolojik kaynakları (örneğin, benlik saygısı) artıran ve bu nedenle ergenlerin stresli olaylarla başa çıkmasını sağlayan bir sosyal destek biçimi sunduğu gösterilmiştir (Cohen ve Wills 1985; Baumrind, 1991). Werner'e göre (1989) ebeveynler sağladıkları duygusal ve davranışsal destek ile çocukların zaman zaman maruz kaldıkları tehditkar ve stresli koşullara olumlu şekilde uyum göstermelerini kolaylaştırmışlardır. Werner ve Smith (1982) çocuklarını kabul, şefkat, kontrol ve destekle olumlu bir şekilde ele alan annelerin bu deneyimleri yaşamayan çocuklarla karşılaştırıldığında daha yüksek düzeyde psikolojik dayanıklılığa sahip olduklarını belirtmiştir. Benzer bir şekilde başka bir çalışmada, sıcak, destekleyici ve çocuk merkezli ebeveynlik tarzının, çocukların olumsuz yaşam olaylarını ve yaşadıkları krizi aşma kabiliyetini artırabilecek koruyucu faktörler olduğu tespit edilmiştir (Zekari, Jowkar, Razmjoe, 2010).

Bu sonuçlardan hareketle ebeveynlerden algılanan duygusal sıcaklık, şefkat, ilgi, onay ve destek bilişsel savunmasızlık olarak tarif edilen kaygı duyarlılığının gelişimini azaltmaktadır. Ebeveynlerin bu tutumları bireylerde mevcut aile sistemi içerisinde onaylandığı, desteklendiği algısı oluşturarak bireylerin özerklik, karar verebilme, öz farkındalık ve olumsuz duygular üzerinde bilişsel kontrol sağlama, olumlu benlik algısına sahip olma, öz yeterlilik, kişilerle sağlıklı ilişkiler kurma, çevresini kendi ihtiyaçlarına göre düzenleme gibi beceriler geliştirmesine katkıda bulunacaktır. Bu becerilerle birlikte, yeterli sosyal desteğe sahip olan birey stresle etkili bir şekilde baş edecek kaynaklara sahip olduğundan anksiyete belirtilerini kendi öz değerlerini tehdit eden bir unsur olarak yorumlamayacaktır. Bu şekilde ebeveynleri ile kurdukları ilişkilerde duygusal sıcaklık ve yakınlık gören bireylerin sürekli kaygı düzeyleri diğer bireylere oranla daha düşük olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre anneye ve babaya ilişkin algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça kaygı duyarlılığı, sürekli kaygı düzeyinin arttığı ve psikolojik dayanıklılık düzeyinin azaldığı bulunmuştur.

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile ilgili literatür incelendiğinde, Erözkan'ın (2012) yaptığı çalışmada, otoriter ve aşırı korumacı ebeveynlik stillerinin kaygı duyarlılığı için risk faktörü olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde diğer çalışmalarda, ebeveynlerde aşırı koruyucu tutumun çocukların keşif deneyimlerini

engelleyerek ve eylem odaklı başa çıkma stratejilerinin öğrenilmesini engelleyerek kaygı ve endişenin gelişiminde etkili olduğu gösterilmiştir (Cheron ve ark., 2009; Nolen-Hoeksema ve ark., 1995). McLeod, Wood ve Weisz (2007) ebeveynlerin çocuklara tanıdıkları düşük özerklik seviyelerinin yüksek düzeyde çocuk kaygısı ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde yapılan diğer çalışmalarda, endişeli gençlerin ailelerinin, aşırı denetleyici ve müdahaleci, aşırı korumacı ve daha az psikolojik özerklik veren tutumlar sergiledikleri ve çocuklarını kaygısız gençlerin ebeveynlerine göre daha az kabul ettikleri bulgulanmıştır (Dumas ve Lafirenere, 1993; Hudson ve Rapee, 2001; Last ve Strauss 1996; Whaley, Pinto, Sigman, 1999).

Bir başka çalışmanın sonuçlarına göre, hem çocuklukta kaygı belirtileri ile ilgili kişisel olarak yaşanan öğrenme deneyimlerinin hem de ebeveyn kaygı belirtileri ile ilgili öğrenme deneyimlerinin, bir çocuğun yüksek kaygı duyarlılığı geliştirmesini etkileyen önemli faktörler olduğu bulgulanmıştır. (Watt, 1998). Aynı zamanda bir başka çalışmada, anksiyete belirtilerine korku tepkileri gösteren ebeveyn modellerine maruz kalan çocuklarda yüksek düzeyde kaygı duyarlılığı olduğu gözlenmiştir (Donnell ve McNally, 1990).

Araştırmamızın sonuçları literatür çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının, çocuklara düşük özerklik seviyesi tanınmasıyla çocukların dış dünyayı öğrenmeye yönelik girişimlerini kısıtlayacağı ve eylem odaklı başa çıkma stratejilerini öğrenilmelerini engelleyeceği düşünülmüştür. Bu tutumlar çocuklarda kaygı ve endişenin gelişimine zemin hazırlamaktadır. Bununla birlikte aynı tutumların, bireylerin olumsuz koşullarla başa çıkma konusunda yetersizlik yaşamasına ve dolayısıyla anksiyete belirtilerine karşı duyarlılık geliştirmesine neden olacağı varsayılmıştır. Ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarının ardında kendi çocukluk deneyimlerinin ve bunların olumsuz sonuçlarının yattığı düşünüldüğünde bu bireylerin stresle başa çıkma becerilerinde bir takım eksiklikler olabilir. Dolayısıyla anksiyete belirtilerini katastrofik olarak yorumlayan ebeveyn, bu tür davranışların çocuklar tarafından gözlemlenerek öğrenilmesine de neden olabilir.

Araştırmamızda babadan algılanan aşırı koruyucu tutum ile anneden algılanan aşırı koruyucu tutum benzer psikolojik sonuçlara yol açmıştır. Dolayısıyla anne ve babanın aşırı koruyucu tutumunun kaygı düzeyi ile pozitif ve psikolojik dayanıklılık ile negatif yönde ilişkili olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar doğrultusunda, babaların tutumlarının çocuklar üzerinde anneler ile benzer yönde benzer ölçüde etkili olduğu

söylenbilir. Dolayısıyla babaların aile içindeki rollerinin ihmal edilmemesi, aile içi iletişime daha aktif bir şekilde katılım göstermesi bireylerin ruh sağlığını pozitif yönde etkileyecektir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre, kaygı duyarlılığı arttıkça sürekli kaygı düzeyi artmakta, psikolojik dayanıklılık azalmaktadır. Aynı zamanda bu sonuçlara göre, sürekli kaygı düzeyi arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyinin azaldığı bulgulanmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde, yapılan bir çalışmada kaygı duyarlılığı ve sürekli kaygının anksiyete bozukluklarının gelişimi için savunmasızlık faktörü olarak olduğu tespit edilmiştir (Eysenck, 1992). Yapılan başka bir çalışmada benzer bir şekilde, kaygı duyarlılığının ve sürekli kaygının birbiriyle ilişkili olduğu ve anksiyete duyarlılığının anksiyete bozuklukları için bir risk faktörü olduğu bulunmuştur. (Taylor, Koch ve Crockett, 1991; Silverman ve ark., 1991).

Önceki çalışmalarda kaygı duyarlılığı ile sürekli kaygı arasında tespit edilen bu ilişki bulgularımızla tutarlıdır. Bireylerin anksiyete belirtilerine karşı duyarlı olması, benliğin zayıf, çaresiz ve savunmasız olarak değerlendirilmesinden kaynaklanabilir. Benlik tanımları bu şekilde olan bireyler, anksiyete sebep olan bir durumu kendi benliklerine yönelik bir tehdit olarak algılayabilir. Dolayısıyla kaygı duyarlılığı, sürekli kaygı düzeyini pozitif yönde etkileyen bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Kendini toparlama gücü ile ilgili yapılan literatür çalışmalarına bakıldığında, olumsuz yaşam koşullarının üstesinden gelme konusunda, pozitif olmanın (Benard, 2004; Kumpfer, 1999; Martine, Hellison, 1997), yüksek öz yeterlilik düzeyine sahip olmanın (Benard, 2004; Masten, 1994; Rak, Patterson, 1996) ve karşılaşılan stresli olaylar karşısında mücadele etme stratejisini kullanarak stresi kontrol etmenin (Dumont ve Provosk, 1999; McMillan ve Reed, 1994; Steinhardt ve Dolbier, 2008), olumsuz durumlarda kendini toparlama gücünün geliştirilmesine yardımcı olduğu görülmektedir (akt. Terzi, 2008).

Bu sonuçlar göz önüne alındığında, dayanıklı bireylerin stresli durumlar karşısında daha etkili bir şekilde baş ederek zor dönemlerin üstesinden gelip bu sürece uyum sağlayabilecekleri söylenbilir. Dolayısıyla bu bireylerin olumsuz koşullar karşısında kaygı duyarlılığı ve sürekli kaygı düzeyleri daha savunmasız bireylere göre daha düşük olacaktır.

Araştırmamızın sonucuna göre katılımcıların yaşları arttıkça kendilik algıları da artmaktadır.

Kelle'nin (2016) yaptığı çalışmanın sonuçları araştırmamızın sonuçları ile tutarlıdır. Bu sonuçlara göre yaşın artmasıyla psikolojik dayanıklılık düzeyi de artmaktadır. Yıllar geçmesiyle kazanılan deneyimlerle bireylerin duygu düzenleme becerilerinin ve stresle başa çıkma becerilerinin gelişmesi sonucu böyle bir bulgu elde edilmiş olabilir. Etkili başa çıkma, psikolojik dayanıklılığın en önemli göstergesi olarak kabul edilmiştir (Folkman ve Lazarus, 1987). Ayrıca psikolojik dayanıklılığın koruyucu ve içsel bir ögesi olarak da ele alınabilen kişilerarası öz yeterlik ile ilgili yürütülmüş bir çalışmada, öğretmenlerin hizmet yılı arttıkça kişilerarası öz yeterliğin arttığı gözlenmiştir (Çapri ve Kan, 2006). Bu sonuçlar doğrultusunda, bireylerin yaşlanması öz yeterlilik düzeylerini artırarak psikolojik dayanıklılık düzeylerinin artmasını sağlamış olabilir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre, katılımcıların anne ve baba eğitim yılları arttıkça sosyal yeterlilik düzeyleri de artmaktadır.

Eğitim bireyin kendi kişisel gelişimine yaptığı önemli bir yatırım aracı olmakla birlikte kişinin toplumsal alandaki rollerinin genişlemesini, bireysel sorumlulukların yerine getirilmesine yönelik becerilerin gelişmesini sağlayabilir. Bununla birlikte eğitim, bireyin sosyal anlamda daha girişimci olmasını sağlarken, sosyal destek anlamında da kişiye katkı sağlayabilir. Bununla birlikte kurulan sosyal bağlar, kişilerarası ilişkilerde bireylerin duygu ve düşüncelerini daha açık bir biçimde ifade etmelerine yardımcı olabilir.

Çalışmamızın sonuçlarına göre katılımcıların anne ve babalarından algıladıkları ebeveyn reddediciliği arttıkça kaygı duyarlılığının (fiziksel, bilişsel, sosyal) ve sürekli kaygı düzeylerinin arttığı ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin (kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar) azaldığı bulgulanmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda, ebeveynleri tarafından reddedilen çocuklarda daha yüksek düşmanlık, suçlu davranış ve saldırganlık, düşük benlik saygısı, duygusal istikrarsızlık ve bağımlılık görülmüştür (Palmer ve Hollin, 2000; Rohner ve Britner, 2002; Barnow, Lucht ve Freyberger, 2005). Dolayısıyla araştırma sonuçlarımız literatürde elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, reddedici tutumun ebeveynlere ilişkin algılanan en olumsuz tutum olduğu söylenebilir.

Araştırmamızın amaçlarından biri, algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracı rol üstlenip üstlenmediğini tespit etmektir. Bu amacımıza ulaşmak için yapılan aracı değişen analizlerinde, psikolojik dayanıklılığın duygusal sıcak anne ve baba algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *tam olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Anne ve babadan algılanan duygusal sıcaklık, psikolojik dayanıklılık düzeyini öngörürken, psikolojik dayanıklılık düzeyi sürekli kaygı düzeyini öngörmüştür. Yapılan analizler sonucunda, duygusal sıcak anne ve baba algısının sürekli kaygı düzeyi üzerinde psikolojik dayanıklılık vasıtasıyla dolaylı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkide üst bilişsel inançların aracı rol üstlenip üstlenmediği araştırılmıştır. Araştırmaya göre üst bilişsel inançlar cezalandırıcı/katı ebeveynlik biçimleriyle sürekli kaygı arasındaki ilişkide kısmi olarak aracılık ettiği bulunmuştur. Bunun yanında ‘kontrol edilemezlik ve tehlike’ inancı klinik düzeyde endişeyi yordayan tek üst bilişsel inanç olmuştur (Cartwright ve Hatton, 2008).

Bir diğer çalışmada, kusurluluk/utanç, zarar verebilme ve kendini kurban etme, zarara yönelik savunmasızlık şemalarının çocukluk dönemi duygusal kötü muameleyle depresyon ve anksiyete gibi psikolojik problemler arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bildirilmiştir (Wright, Crawford ve Del Castillo, 2009).

Anne babanın kabulü ve sevgisi, kısmi düzeydeki korumacılığı sayesinde kişi kendi otonomisini geliştirmeyi başarabilir ve bu sayede kaygı düzeyini daha iyi kontrol edebilir. Anne ve babanın bu tutumu bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyini arttırarak bireyin sürekli kaygı düzeyinin azalmasını sağlayabilir.

Destekleyici aile yapısı bireylerin dayanıklı olmasında önemli ölçüde etkili olmasına rağmen, bireysel farklılıklar dayanıklılık düzeyini doğrudan etkilemektedir. Benzer ebeveyn tutumlarına maruz kalan bireylerden iç kontrol odağına, yüksek düzeyde benlik saygısına ve özgüvene, sosyal kaynaklara sahip olan dayanıklı bireylerin sürekli kaygı düzeyleri erken dönem uyumsuz şemalara veya bilişsel savunmasızlık algısına sahip olan görece daha dayanıksız bireylere göre daha düşük olabilir.

Bununla birlikte uzun zamandır babanın tutum ve davranışları ile psikopatoloji arasındaki ilişkide babanın rolü ihmal edilmiştir (Bögels ve Pahares, 2008). Carlson (1984) çalışmasında, baba ilgisinin yüksek olduğu ailelerdeki çocukların bağımsız oldukları, gelişmiş iç denetim odağına ve ebeveyn rollerine ilişkin daha olumlu

görüşlere sahip olduklarını saptamıştır. Aktaş'a göre (1993) baba çocuğun zihinsel gelişiminde, çocuğuna uyarıcı bir çevre sağlaması nedeniyle önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü babalar annelere oranla çocukların çevreyi keşfetmesini cesaretlendiren bir tutum sergilerler. Bu da çocuğun zekasını önemli ölçüde etkiler. Babanın tutum ve davranışları çocuk gelişiminde önemli ölçüde etkili olsa da literatür incelendiğinde daha çok annenin tutum ve davranışlarına önem verildiği görülmüştür.

Sonuçlar incelendiğinde babadan algılanan duygusal sıcaklık, anneden algılanan duygusal sıcaklık ile benzer etkilere sahip olmuş, benzer psikolojik sonuçların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Yapılan diğer aracı değişken analizlerinde, psikolojik dayanıklılığın aşırı koruyucu anne ve baba algısı ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Anne ve babadan algılanan aşırı koruyuculuk, psikolojik dayanıklılık düzeyini öngörürken, psikolojik dayanıklılık düzeyi sürekli kaygı düzeyini öngörmüştür. Yapılan analizler sonucunda, aşırı koruyucu anne ve baba algısının sürekli kaygı düzeyi üzerinde psikolojik dayanıklılık vasıtasıyla dolaylı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bir çalışmada (Soygüt ve Çakır, 2009) algılanan ebeveynlik biçimleri ile psikolojik belirti geliştirme arasındaki ilişkilerde, kişilerarası şemaların aracı rolü incelenmiştir. Buna göre, anne ve babaya ilişkin kuralcı/kalıplı, küçümseyici/kusur bulucu ve kötümser/endişeli ebeveynlik algısı arttıkça, kişilerarası şemalardan düşmanlık boyutu artmakta; bu durumla beraber psikolojik belirtiler de artmaktadır.

Psikolojik dayanıklılığın kaygı düzeyine etkisi ile ilgili literatür incelendiğinde, güçlü bireylerin sağlıksız kişilere göre niteliksel olarak daha farklı durumları yaşamadıkları ancak bu bireylerin deneyimledikleri olayları pozitif olarak değerlendirdikleri ve bu olaylar üzerinde daha yüksek kontrole sahip oldukları görülmüştür (Rhodewalt ve Agustsdottir, 1984).

Bu sonuçlar doğrultusunda algılanan ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu tutum, bireylerin kişilerarası ilişkilerde daha bağımlı, pasif olmalarına neden olarak sürekli kaygı düzeylerinin artmasında risk faktörü oluşturduğu söylenebilir. Ancak iç kontrol odağı, dışa dönüklük, pozitif duygulara odaklanma, olumlu benlik algısı gibi bir takım kişisel özelliklere ve sosyal kaynaklara, geleceğe yönelik pozitif beklentilere sahip bireylerin benzer ebeveyn tutumlarından diğer bireylere göre daha

az etkileneceği ve dolayısıyla sürekli kaygı düzeylerinin daha düşük olacağı varsayılabilir.

Mahler'e (1971) göre bağımlı bebeklikten kendine yeterli olan oyun çocuğuna dönüşürken birey, bağımsızlığını ilk kez kazanmaya yönelik çaba gösterir. Bu süreç 'birincil ayrılma ve bireyleşme krizi' olarak adlandırılmıştır. Blos kimlik kazanmaya yönelik çabaların gösterildiği ergenlik döneminde, bu süreç benzer bir süreç yaşandığını öne sürmüştü ve buna 'ikinci bireyleşme süreci' adını vermiştir. Blos'a göre kimlik oluşturma süreci temelde 'ayrılma' yapılanmalarıdır. Buna göre bireyleşme süreci bireyin fiziksel olarak annesinden farklı bir birey olduğunu fark etmesi ile başlamakta, başkalarıyla her anlamda ayrı bir birey olduğunu içselleştirmesiyle sona ermektedir. Blos'a (1979) göre ergenin bireyleşme sürecini başarıyla tamamlaması için kendisini başkasından ayıran kesin sınırlarının bulunması gerekmektedir (Arnett, 2000). Bu bağlamda, aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının ergenlerin bireyleşme süreçlerini sekteye uğratacağı, dolayısıyla başarılı bir kimlik gelişimin önüne set koyacağı düşünülmektedir. Kimlik duygusunun bütünleştirilmesinde yaşanan bu aksaklıklar, bireyin psikopatoloji geliştirmesine zemin hazırlayabilir.

Bununla birlikte araştırmalar, babaların, çocukların gelişiminde annelerden çok farklı roller üstlendiklerini göstermiştir. Babaların, çocukların rekabet ve bağımsızlık duygularını geliştirmelerine yardımcı olduğu ve etkili babaları olan kızların sağlıklı cinsel kimliğe sahip oldukları bulgulanmıştır (Cabrera ve ark., 2000; Leinonen, Solantaus ve Punamaki, 2003). Alston ve Williams (1982) yaptıkları çalışmanın sonucunda, babasız çocukların daha olumsuz bir benlik kavramına sahip olduklarını saptamışlardır (Alston ve Williams, 1982).

Şahin'e (2011) göre anne ve babanın çocuğun eğitiminde üstlendiği rollerde de farklılıklar vardır. Babanın disiplini sağlayan, geleceği planlayan, ailenin dışındaki dünya ile etkileşimde bulunan bir birey olarak, annenin ise ailenin bir bütün olmasını sağlayan, kişiler arası ilişkileri düzenleyen bir birey olarak çocuğa model oluşturduğu düşünülmüştür. Bu noktadan hareketle aşırı koruyucu baba tutumu, babanın aile içinde beklenen rolüne ters düşmektedir. Bu sebeple babanın dünyanın tehlikeli olduğu yönünde verdiği mesajlar, bireylerin kaygı durumunu pozitif yönde etkileyecektir.

Araştırmamızın amaçlarından bir diğeri, algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkide kaygı duyarlılığının aracı rol üstlenip

üstlenmediğini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda yapılan aracı değişken analizine göre, kaygı duyarlılığının duygusal sıcak anne algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak bireylerde duygusal sıcak anne algısının sürekli kaygı düzeyi üzerinde kaygı duyarlılığı vasıtasıyla dolaylı bir etkiye sahip olduğu bulgulanmıştır.

Literatüre baktığımızda; duygusal sıcaklık ve destek, psikolojik özerklik gibi anne baba tutumları uyumlu olarak kabul edilirken, eleştirel, psikolojik kontrol kurma, aşırı koruma ve reddetmeyi içeren tutumlar bazı psikolojik problemlerle ilişkili olduğundan uyumsuz olarak kabul edilmektedir (Rapee, 1997; Rommel, Nandrino, Ducro , Anrieux, Delecourt ve Antoine, 2012).

Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, sağlıklı öz düzenleme becerilerinin benimsenmesinde çocuğun duygusal deneyimlerine ve ifadelerine cevap verme konusunda ebeveynin destekleyici tutumunun önemli olduğu gözlenmiştir (Sroufe,2000). Benzer sonuçların elde edildiği araştırmalarda, adaptif ebeveyn çocuk yetiştirme uygulamalarının öz düzenleme becerilerini geliştirdiği bulgulanmıştır (Eisenberg ve ark., 2010; Morris ve ark., 2007).

Sonuçlar doğrultusunda duygusal açıdan sıcak ve destekleyici ebeveyn tutumlarının çocukların olumlu duygularının pekiştirilmesini sağladığı, stresli durumlarda bireyi rahatlattığı varsayılabilir. Ebeveynlerinin olumlu tutumları sonucunda duygusal tepkilerini kontrol edebilen bu bireyler olumsuz koşullara uyum sağlamada daha başarılı olabilir. Dolayısıyla bu bireylerin kaygı duyarlılığı ve sürekli kaygı düzeyleri diğer bireylere oranla daha düşük olabilir.

Yapılan diğer analiz sonuçlarına göre kaygı duyarlılığının, aşırı koruyucu anne ve baba algısı ile sürekli kaygı arasındaki ilişkiye *kısmi olarak aracılık* ettiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, aşırı koruyucu anne ve baba algılarının sürekli kaygı düzeyi üzerinde kaygı duyarlılığı vasıtasıyla dolaylı bir etkiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda özellikle, ebeveynin reddedici ve aşırı koruyucu tutumunun endişe, (Brand, Hatzinger, Beck ve Holsboer-Trachsler, 2009; Brown & Whiteside, 2008), depresyon ve anksiyete (Anlı ve Karşlı, 2010; Baker ve Hoerger, 2012; Fentz, Arendt, O'Toole, Rosenberg ve Hougaard, 2011) ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yapılan bir diğer çalışmada, kaygı duyarlılığı yüksek olan kişilerde duyguların düzenleme gücünün yüksek olduğu görülmüştür (Kavurma, 2014). Kashdan,

Zvolensky ve McLeish (2008) kaygı duyarlılığı yüksek olanlarda anksiyöz uyarılmanın ve endişenin arttığını, duygulanımı düzenlemeye uygun yeterlilikte kaynakların azlığında anksiyöz uyarılma, endişe ve agorafobik bilişlerin yükseldiğini belirtmişlerdir.

Benzer sonuçların tespit edildiği bir diğer çalışmada çocukların duygularına yönelik cezai ve ihmal edici cevapların, kaçınma veya intikam alma gibi uyumsuz düzenleme stratejileriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Jones, Eisenberg ve Fabes, 2002; Eisenberg, Fabes ve Murphy, 1996). Bununla birlikte daha az etkili öz-düzenleme becerilerinin de psikopatoloji ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Eftekhari, Zoellner ve Vigil, 2009; Eisenberg ve arkadaşları, 2010).

Yapılan bir başka çalışmada anksiyete, depresyon ve somatizasyon gibi klinik sunumların içselleştirmeye yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Baker ve Hoerger, 2012). Çocukluk ve ergenlik döneminde yapılan boylamsal çalışmalar, öz-düzenlemenin, ebeveyn çocuk yetiştirme ve psikopatoloji (içselleştirme ve dışsallaştırma) arasında aracı rol üstlendiği ortaya çıkmıştır (Eiden, Edwards ve Leonard, 2007; Eisenberg ve ark., 2005; Kim ve Cicchetti, 2010).

Beck, Emery ve Greenberg (1985) savunmasızlık kavramını, kişinin içsel veya dışsal tehlikelere maruz kaldığında kontrolünün eksik olduğuna ya da kendisini yeterince güvende hissetmediğine yönelik algısı olarak tanımlamıştır. Kaygı duyarlılığı bir tür savunmasızlık olarak değerlendirildiğinde bu süreçte, aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının böyle bir algının ortaya çıkmasında önemli rolü olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda duygu düzenleme becerilerinde eksiklik yaşayan ebeveynlerin bu tür tutumları göstereceği varsayılmaktadır. Bu tutumlar sonucunda bireylerin, duygusal tepkilerini amaçlarına uygun biçimde kontrol etmelerinde eksiklikler yaşayacağı ve bunun sonucunda uyum sorunlarının ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Yaşanan bu güçlük, stresli koşullarda anksiyete belirtilerine ilişkin duyarlılığın gelişmesine ve sürekli kaygı düzeyinin artmasına neden olabilir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmamızda ebeveyn stillerine doğrudan yer verilmemiş bunun yerine bu stillerin nasıl algılandığı üzerinden çalışmamız gerçekleştirilmiştir. Bununla ilgili olarak, araştırmalar, ebeveynliğin hem ebeveynin hem de çocuğun iletişimine katılımını içerdiğini göstermiştir (Bell ve Chapman, 1986). Ayrıca, ebeveyn davranışlarının zihinsel temsillerinin çocuklar üzerinde etkileri olduğu ortaya çıkmıştır (Main ve ark. 1985). Yapılan bazı çalışmalarda gerçek ebeveyn davranışlarının ve çocuğun bu davranışları nasıl algıladığının, çocuktan çocuğa farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve bu yüzden ebeveynlik çalışmalarında çocukların algıları dikkate alınmıştır (Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk ve Arrindell, 2003). Genellikle ebeveyn tutumları ile ilgili araştırmalar, çocuklar veya ergenlerle yapılmıştır. Araştırmalarda ya gözlem ya da öz bildirim ölçekleri kullanılarak ana baba tutumları doğrudan incelenmiştir. Yetişkinlerle yapılan nispeten daha az olan çalışmalarda ise, ebeveyn tutumları yetişkinlerin çocukluk döneminde ebeveynleriyle kurdukları ilişkilerde algıladıkları tutumlar bakımından değerlendirilmiştir.

Daha önceki çalışmalarda kaygı duyarlılığının panik bozukluk gelişiminde bir risk faktörü olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte anksiyete duyarlılığının alt boyutlarından bilişsel anksiyete duyarlılığının OKB ve depresyon ile sosyal anksiyete duyarlılığının sosyal fobi ile fiziksel anksiyete duyarlılığının ise panik bozukluk ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Literatürde kaygı duyarlılığının algılanan ebeveyn tutumları ve sürekli kaygı düzeyi ile ilişkisini inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Araştırmamız bu anlamda literatüre katkı sağlamaktadır.

Yapılan çalışmamızda ebeveyn kontrolünün kısmen ebeveyn ilgisi olarak algılandığı, normalize edildiği ve duygusal sıcaklık boyutu içerisinde değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Araştırmamızın sonuçları incelendiğinde, anne ve babaya yönelik algılanan tutumların benzer psikolojik sonuçlara yol açtığı görülmektedir. Algılanan aşırı koruyucu ve reddedici ebeveyn tutumlarının, kaygı duyarlılığı ve psikolojik dayanıklılık gibi bireylere özgü değişkenleri

olumsuz yönde etkileyerek, sürekli kaygı düzeyinin artmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre her iki ebeveynin reddedici ve aşırı koruyucu tutumunun, kaygı duyarlılığı ve sürekli kaygı düzeyi gibi psikolojik belirtilerin ortaya çıkmasında risk faktörü olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, her iki ebeveynin duygusal katılımının, çocuğun ruhsal işleyişinin sağlıklı olmasında önemli olduğunu vurgulamaktadır. Uyumsuz ebeveynlik, yetişkin psikopatolojisi için ciddi tehditlere sahip olduğundan, bu uyumsuz aile kalıplarını mümkün olduğunca erken tespit etmek ve düzeltmek önemlidir. Bu nedenle, riskli ailelerin kendi ebeveynlik davranışlarının değerlendirilmesine dayanan eğitim programları veya aile müdahaleleri için teşvik edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte yetişkinlerde, sürekli kaygı düzeyi ile yapılan çalışmalarda etkili müdahaleler belirlenirken, ele aldığımız değişkenlerin göz önünde bulundurulması, psikolojik belirtilerin temelinin daha iyi anlaşılması sağlayacak ve bu da tedavi sürecini kolaylaştıracaktır.

Sonuçlar neticesinde uyumsuz ebeveyn tutumlarının, yetişkinlik döneminde sadece belirli psikopatolojilerin ortaya çıkmasını öngörmeyeceği, aynı zamanda psikopatolojinin gelişmesine zemin hazırlayan bilişsel savunmasızlığa da yol açacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızda bir takım sınırlılıklar mevcuttur. Öncelikle, araştırmamızın örneklemini 18-33 yaş arasında lisans düzeyinde eğitim gören 385 kişi ile sınırlıdır. Araştırmamızda algılanan ebeveyn tutumları incelenmiş ancak bu tutumların kültürel boyutu göz ardı edilmiştir. Üniversite öğrencileri, Türkiye'nin sanayileşmiş bölgelerinde yaşayan bireylerden seçildiği için Türkiye'de yer alan farklı sosyoekonomik ve kültürel yapıya sahip bireylerin hepsi temsil edilmemektedir. Bununla birlikte, araştırmaya ebeveynlerin kendi ebeveynliklerine yönelik tutumlarına ilişkin algıları dahil edilmemiştir. İleri araştırmalarda, bu durumun dahil edilmesi önerilmektedir. Bu şekilde hangi ebeveyn tutumlarının ileride bireylerin hangi tutumları sergilemelerine yol açacağı öngörülebilir. Bununla birlikte, ileriki çalışmalarda ebeveynlerin kendi ebeveynlik tutumlarına ilişkin öz bildirim ölçekleri kullanılabilir. Bu şekilde, gerçekte olan tutumlarla bu tutumların bireyler tarafından nasıl algılandıkları yorumlanabilir. Çalışmamızın bir diğer kısıtlılığı kesitsel bir çalışma olmasıdır. Bu konuda boylamsal bir çalışma yürütülerek ergenlik dönemi ile yetişkinlik döneminde algılanan ebeveyn tutumlarının yaşanan döneme bağlı olarak değişip değişmediği tespit edilebilir. Aynı zamanda sürekli kaygı düzeyleri yüksek

bireylere uygulanacak müdahale yöntemlerinden (şema terapi, bilişsel davranışçı terapi ve ye psikodinamik psikoterapi, vs.) biri seçilerek bu tedavi yönteminin bireyler üzerindeki etkisini incelemek amacıyla boylamsal bir çalışma gerçekleştirilebilir.

Çalışmamıza katılan öğrencilerin bir kısmına uygulanan anketler öğrencilerin vize sınavları sonrasında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin yaşadıkları sınav kaygıları, araştırmamızda belirttikleri kaygı düzeylerini pozitif yönde etkilemiş olabilir. Araştırmaya dahil olan katılımcıların anketi içten ve doğru bir şekilde cevapladığı varsayılmıştır. Ancak katılımcılar sosyal arzu edilirlilik doğrultusunda cevap verme eğilimlerinden dolayı, verdikleri yanıtlarda olmasını istediği anne baba tutumunu (duygusal sıcak) yansıtmış olabilirler. Subjektif bir değerlendirme olan kişisel algı her zaman gerçeği yansıtmayabilir. Kişinin kişisel özellikleri de bu süreci etkileyebilir. Kişinin kavrayışı sahip olduğu özellikler çerçevesinde gerçekleşeceğinden, tutumlara yönelik algısı test sonuçlarını etkileyebilir.

Ebeveynleri ölmüş olan bireyler ve ya ebeveynleri dışındaki bireylerden bakım alan bireyler araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu süreçte gelecekteki çalışmalar, araştırma sorularını genişleterek bu bireyleri de araştırmaya dahil edebilir. Bu şekilde literatüre farklı şekillerde katkıda bulunabilir.

KAYNAKLAR

- Adams, S., Kuebli, J., Boyle, A., Fivush, R. (1995). Gender differences in parent child conversations about past emotions: A longitudinal investigation. *Sex Roles*, 33(5-6), 309-323.
- Adler, A. (1964). *Social Interest: A Challenge to Mankind*. New York: Capricorn Books.
- Aktaş, Y. (1993). *Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri*, 9. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara, 308-316.
- Akhun, M.(2012). *Üniversite Öğrencilerinde, Algılanan Ebeveynlik Biçimleri, Erken Dönem Uyumsuz şemaları, Benlik Kurguları, Ayrılma-Bireyleşme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Psikolojik Belirtilerle İlişkisi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Allen, J.P., Hauser, S.T., Bell, K.L., O'Connor, T.G. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of adolescent ego development and self-esteem. *Child Development*, 65(1), 179 – 194.
- Alisinanoğlu, F., Ulutaş D. (2000), Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler, *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19. Alnaes, R, Torgersen, S. (1990). Parental representation in patients with major depression, anxiety disorder and mixed conditions, *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 81(6),518-522.
- Alston, D. N.-W.(1982). Relationship between father absence and self-concept of black adolescent boys, *Journal of Negro Education*, 51 (2), 134-138.
- Alyaprak, İ. (2006). *Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerde Sınav Kaygısını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.

- Andrews, G., Creamer, M., Crino, R., Hunt, C., Lampe, L., Page, A. (2003). *The treatment of anxiety disorders: Clinician guides and patient manuals* (2nd ed.). Melbourne: Cambridge University Press.
- Anlı, İ., Karslı, A. (2010). Perceived parenting style, depression and anxiety levels in a Turkish late-adolescent population. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 724-727.
- Arbel, N., Stravinsky, A. (1991). A retrospective study of separation in the development of adult avoidant personality disorder. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 83, 174-178.
- Arnett J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *The American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arrindell W.A., Emmelkamp P.M., Brilman E., Monsma A.(1983). Psychometric evaluation of an inventory for assessment of parental rearing practices. A Dutch form of the EMBU. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 67(3), 163-177.
- Arrindell, W. A., Sanavio, E., Aguilar, G., van der Ende, J.(1999). The development of a short form of the EMBU: Its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27(4), 613-628.
- Aydın, B. (1996). Benlik Kavramı ve Ben Şemaları, M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, 41-47.
- Ayvaşık, H. B. (2000). Kaygı duyarlılığı indeksi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 43-57.
- Aquilino, W.S., Supple, A.J. (2001). Long-term effects of parenting practices during adolescence on well-being outcomes in young adulthood. *Journal of Family Issues*, 22(3), 289 – 308.
- Azarian, A., Farokhzadian A. A., Habibi E. (2016). Relationship between psychological Hardiness and Emotional Control Index: A Communicative Approach. *International Journal of Medical Research & Health Sciences*, 5(5), 216-221.

- Basım, H. N. ve Çetin, F. (2011). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.
- Bahadır, E. (2009). *Sağlıkla İlgili Fakültelerde Eğitime Başlayan Öğrencilerin Psikolojik Sağlık Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Baloğlu, M. (2001). *An Application of Structural Equation Modeling Techniques in the Prediction of Statistics Anxiety Among College Students*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Faculty of The Graduate School of Texas, A&M University, Texas, USA.
- Ballash N., Leyfer O., Buckley A. F., Woodruff-Borden J.(2006). Parental control in the etiology of anxiety. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 9(2), 113-133.
- Bandura A., (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191 - 215.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1-26.
- Barlow, D. H. (2004). Psychological treatments. *The American Psychologist*, 59(9), 869-878.
- Barrett, P. M., Rapee, R. M., Dadds, M. R., Ryan, S. (1996). Family enhancement of cognitive style in anxious and aggressive children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24(2), 187–203.
- Barlow D. H., Vermilyea J., Blanchard E. B., Vermilyea B. B., DiNardo P. A., Cerny J. (1985). The phenomenon of panic. *Journal of Abnormal Psychology*, 94(3), 320–328.

- Barnow, S., Lucht, M., Freyberger, H. J.(2005).Correlates of aggressive and delinquent conduct problems in adolescence. *Agressive Behavior*, 31(1), 24-39.
- Başaran, H.M., Taşkın, Ö., Sanioğlu, A ., Taşkın, K.E. (2009). Examination of the level of state-trial anxiety of sportsmen according to some variables. *Selçuk University Journal of Social Science*, 21, 534-542.
- Başbuğ, S., Cesur, G., Batıgün, D.A., (2016). Algılanan ebeveynlik biçimi ve yetişkin ayrılma anksiyetesi kişilerarası bilişsel çarpıtmaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27, 1-13.
- Batan, S. N.(2016). *Yetişkinlerde Psikolojik Dayanıklılık ve Dini Başa Çıkmanın Yaşam Doyumuna Etkileri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental controlon child behavior. *Child Development*, 37 (4), 887-908.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Beck, A.T. (1976). *Cognitive Therapy and the Emotional Disorders*, New York, International Universities Press.
- Beck, A. T., Emery, G., Greenberg, R. L. (1985). *Anxiety disorders and phobias: A cognitive perspective*. New York, NY: Basic Books.
- Beck J. S. (2005). Cognitive therapy for challenging problems. *What to do when the basics don't work*. New York: Guilford Press.
- Beck, A. T. (2008). *Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar*, Özakkaş, T., editör. Öztürk, V., Türkcan, A. (Çeviri editörleri). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Beck, A. T., Emery, G., Greenberg, R. L. (2011). *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler: Bilişsel Bir Bakış Açısı* (2.Baskı). (V. Öztürk, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1985.)

- Bell, R., Chapman, M.(1986). Child Effects in Studies Using Experimental or Brief Longitudinal Approaches to Socialization. *Developmental Psychology*, 22(5),595-603.
- Benard, B.(1993). Fostering Resiliency in Kids, *Educational Leadership*, 51(3), 44-48.
- Benard, B. (2004). *Resiliency: What We have Learned*, San Francisco: West ed.
- Benetti, C., Kambouropoulos, N. (2006). Affect-regulated indirect effects of trait anxiety and trait resilience on self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 41(2), 341-352.
- Berg-Nielsen, T. S., Vikan, A.,Dahl, A. A.(2002).Parenting related to child and parental psychopathology: A descriptive review of the literature. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7(4), 529-552.
- Biggam, F. H., Power K. G.(1998). The quality of perceived parenting experienced by a group of Scottish incarcerated young offenders and its relation to psychological distress. *Journal of Adolescence*, 21(2), 161-176.
- Birnbaum, D., Croll, W. L., Nosanchuk, T. A. (1980). Children's stereotypes about sex differences in emotionality. *Sex Roles*, 6(3), 435-443.
- Blatt, S. J., Homann, E. (1992). Parent-child interaction in the etiology of dependent and self-critical depression. *Clinical Psychology Review*, 12(1), 47-91.
- Blier, M. J., Blier-Wilson, L. A. (1989). Gender differences in self-rated emotional expressiveness. *Sex Roles*, 21, 287-295.
- Blos, P. (1979). *The adolescent passage: developmental issues*. New York: International Universities Press.
- Blum, R. W. and Rinehart, P.M. (1998). *Reducing the risk: Connections that make a difference in the lives of youth*. Minneapolis, MN: University of Minnesota, Division of General Pediatrics, Adolescent Health.

- Bogels, S. M., Bamelis, L., van der Bruggen. (2008). Parental rearing as a function of parent's own, partner's and child's anxiety status: fathers make the difference. *Cognition and Emotion*, 22, 522–538.
- Bonanno G. A.(2004). Loss, trauma, and human resilience: have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events. *The American Psychologist*, 59(1), 20-28.
- Bouvard M., Cottraux J., Talbot F., Mollard E., Duhem S., Yao S-N, Arthus M., Note I., Cungi C. (1998). Cross-cultural validation of the Agoraphobic Cognitions Questionnaire. *Psychother Psychosom*, 67, 249–253.
- Bögels S. M., Brechman-Toussaint M. L.(2006). Family issues in child anxiety: attachment, family functioning, parental rearing and beliefs. *Clinical Psychology Review*, 26(7), 834-56.
- Bögels S. , Phares V.(2008). Fathers' role in the etiology, prevention and treatment of child anxiety: a review and new model. *Clinical Psychology Review*, 28(4), 539-558.
- Bögels S. M., Lehtonen A.(2010). Restifo K. Mindful parenting in mental health care. *Mindfulness*, 1(2), 107–120.
- Brand, S., Hatzinger, M., Beck, J., Holsboer-Trachsler, E. (2009). Perceived parenting styles, personality traits, and sleep patterns in adolescents. *Journal of Adolescence*, 32(5), 1189-1207.
- Briton, N. J., Hall, J. A.(1995). Beliefs about male and female nonverbal communication. *Sex Roles*, 32(1), 79-90.
- Brody, L. R., Hall, J. A. (1993). Gender and emotion. In M. Lewis & J. M. Haviland (Eds.), *Handbook of emotions* (pp. 447–460). New York: Guilford Press.
- Brody, N. (1997). Intelligence, schooling, and society. *American Psychologist*, 52(10), 1046-1050.
- Brooks R. B. (1994) Children at risk: Fostering resilience and hope. *American Journal of Orthopsychiatry*, 64(4),545-53.

- Bronson, W. C.(1966). Control orientations: A study of behavior organization from childhood to adolescence. *Child Development*, 37(1), 125-155.
- Brown, A. M., Whiteside, S. P. (2008). Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. *Anxiety Disorders*, 22(2), 263-272.
- Bruch, M. A., Heimberg, R. G. (1994). Differences in perceptions of parental and personal characteristics between generalized and nongeneralized social phobics. *Journal of Anxiety Disorders*, 8, 155-168.
- Burbach, D. J., Kashani, J. H., Rosenberg, T. K. (1989). Parental bonding and depressive disorders in adolescents. *Child Psychology, Psychiatry and Allied Disciplines*, 30(3), 417-429
- Buri, J.R., Louiselle, P.A., Misukanis, T.M., Mueller, R.A. (1988). Effects of parental authoritarianism and authoritative on self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14(2), 271 – 282.
- Buschgens C. J. M., van Aken M. A. G., Buitelaar J., Swinkels S. H. N. (2010). Externalizing behaviors in preadolescents: Familial risk to externalizing behaviors and perceived parenting styles. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 19(7), 567-575.
- Campbell, E., ve Jones, G. (1997). Precompetition anxiety and self-confidence in wheelchair sport participants. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 14 (2), 95-107.
- Campbell-Sills L, Cohan SL, Stein MB. (2005). Relationship between resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy* 44(4), 585–599.
- Carle, A. C., Chassin, L. (2004). Resilience in a community sample of children of alcoholics: Its prevalence and relation to internalizing symptomatology and positive affect. *Applied Developmental Psychology*, 25(5), 577-595.
- Carlson, B. E. (1984). The fathers contribution to child care effects on childrens perceptions of parental roles, *American Journal of Orthopsychiatry*, 54 (1), 123-136.

- Cattell, R. B., Scheier (1955). The nature of anxiety, A review of 13 multivariate analyses comparing 814 variables. *Psychological Reports*, Monograph Supplement, 5, 351-388.
- Cattell, R B, Scheier I. H. (1999). *The meaning and measurement of neuroticism and anxiety*, New Dumont, M., Provost, M. A. Resilience in adolescents: Protective role of social support, coping strategies, self-esteem, and social activities on experience of stress and depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(3), 343-363.
- Cerezo M. A., D'Ocon A., Dolz L. (1996). Mother-child interactive patterns in abusive families versus nonabusive families: An observational study. *Child Abuse and Neglect*, 20(7), 573-587.
- Clark D.M., Beck, 1988, Cognitive Approaches, In C. Last and M. Hersen (eds.), *Handbook of Anxiety Disorders*, Elmsford, NY: Pergamon Press, 363-385.
- Cheron D. M., Ehrenreich J. T., Pincus D. B. (2009). Assessment of parental experiential avoidance in a clinical sample of children with anxiety disorders. *Child Psychiatry and Human Development*, 40, 383-403.
- Chorpita, B. F., Albano, A. M., Barlow, D. H. (1996). Cognitive processing in children: Relation to anxiety and family influences. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25(2), 170-176.
- Chorpita B. F., Barlow D. H. (1998). The development of anxiety: the role of control in the early environment. *Psychological Bulletin*, 124(1), 3-21.
- Chambless D.L., Caputo G.C., Bright P., Gallagher R. (1984). Assessment of fear of fear in agoraphobics: the Body Sensations Questionnaire and the Agoraphobic Cognitions Questionnaire. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 52(6), 1090-1097.
- Chambless DL, Gracely EJ. (1989). Fear of fear and the anxiety disorders. *Cognitive Therapy Research*, 13(1), 9-20.
- Cicchetti, D., Luthar, S. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Developmental Psychopathology and Child Psychotherapy*, 12(4), 857-885.

- Cox B. J., Endler N. S., Swinson R. P., Brian, J. (1991) Clinical and nonclinical panic attacks: An empirical test of a panic anxiety continuum. *Journal of Anxiety Disorders*, 5(1), 21-34.
- Cohen, S., Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310– 357.
- Çakır, Z., Soygüt, G.(2009). Ebeveynlik biçimleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerde kişilerarası şemaların aracı rolü: Şema odaklı bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20 (2), 144-152.
- Çapri, B., Kan, A. (2006). Öğretmen Kişilerarası Öz-yeterlik Ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 48-61.
- Çifter, İ. (1985). *Psikiyatri I*. Ankara: Gata EğitimYayımları.
- Dayıoğlu, B. (2008). *Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Adaylarda Psikolojik Sağlamlık: Öğrenilmiş Güçlülük, Algılanan Sosyal Destek ve Cinsiyetin Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Dağ, İ. (1999). Psikolojinin ışığında kaygı. *Doğu Batı Dergisi*, 6, 167-174.
- Deacon B. , Abramowitz J.(2006). A pilot study of two-day cognitive-behavioral therapy for panic disorder, *Behavior Research and Therapy*, 44(6), 807-817.
- Deacon B. , Abramowitz J.(2006). Anxiety sensitivity and its dimensions across the anxiety disorders. *Journal of Anxiety Disorder*, 20, 837-857.
- Dirik, G., Yorulmaz, O. ve Karancı, A.N. (2015). Çocukluk Dönemi Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi: Kısıtlanmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Dollard, J. ve Miller, N. E. (1950). *Personality and Psychotherapy. An Analysis in Terms of Learning, Thinking, and Culture*. New York: McGraw-Hill Book Company, Inc.

- Donnell, C. D., McNally, R. J. (1989). Anxiety sensitivity and history of panic as predictors of response to hyperventilation. *Behaviour Research and Therapy*, 27, 325-332.
- Donnell, C., McNally R.(1990). Anxiety sensitivity and panic attacks in a nonclinical population, *Behaviour Research and Therapy*, 28(1), 83-85.
- Dong, X., Chen, R., ve Simon, M. A. (2014). Anxiety among community-dwelling U.S. Chinese older adults. *The Journals of Gerontology. Series A. Biological Sciences and Medical Sciences*, 69 (2), 61-67.
- Dönmez, Z. (1998), *Cerrahi Kliniklerine Ameliyat Olmak Üzere Yatan Hastaların Hastaneye Yatıştaki Anksiyeteleri ve Anksiyeteyi Gidermede Hemsirelik Yaklaşımının Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Dugan, T., Coles, R. (1989). *The Child in Our Times*. New York, NY: Brunner Mazel Publishers.
- Dumas, J. E., LaFreniere, P. J., Serketich, W. J. (1995). Balance of power: A transactional analysis of control in mother-child dyads involving socially competent, aggressive, and anxious children. *Journal of Abnormal Psychology*, 104(1), 104–113.
- Dunn, J., Bretherton, I., Munn, P. (1987). Conversations about feeling states between mothers and their young children. *Developmental Psychology*, 23(1), 132-139.
- Duncan G. J., Brooks-Gunn J., Klebanov P. K.(1994). Economic deprivation and early childhood development. *Child Development*, 65(2 Spec No), 296-318.
- Eftekhari A. , Zoellner L. A. , Vigil S. A.(2009). Patterns of emotion regulation and psychopathology. Anxiety, Stress and Coping. *An International Journal*, 22(5), 571–586.
- Ehlers A. (1993). Interoception and panic disorder, *Advances in Behaviour Research and Therapy*, 15(1), 3–21.
- Ehlers, A. (1993). Somatic symptoms and panic attacks: A retrospective study of learning experiences. *Behaviour Research and Therapy*, 31(3), 269-278.

- Eiden R.D., Edwards E.P., Leonard K.E.(2007). A conceptual model for the development of externalizing behavior problems among kindergarten children of alcoholic families: Role of parenting and children's self-regulation. *Developmental Psychology*, 43(5), 1187–1201.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Murphy, B. C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: Relations to children's social competence and comforting behavior. *Child Development*, 67(5), 2227–2247.
- Eisenberg N, Zhou Q, Spinrad TL, Valiente C, Fabes RA, Liew J.(2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three- wave longitudinal study. *Child Development*, 76(5),1055–1071.
- Eisenberg N., Eggum N. D., Sallquist J., Edwards A. Relations of self-regulatory/control capacities to maladjustment, social competence, and emotionality. In: Hoyle RH, editor. *Handbook of personality and self-regulation*. Malden, MA: Wiley-Blackwell; (2010). pp. 21–46.
- Engles, R.C.M.E., Finkenauer, C., Meeus, W., Dekovic, M. (2001). Parental attachment and adolescents' emotional adjustment: The associations with social skills and relational competence. *Journal of Counseling Psychology*, 48(4), 428–439.
- Englund, M.M., Levy, A.K., Hyson, D.M., and Sroufe, L.A. (2000). Adolescent social competence: Effectiveness in a group setting. *Child Development*, 71(4), 1049– 1073.
- Eroğlu H.(2006). *Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi ile Algılanan Stres Kontrol Düzeyi ve Stresle Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Erten, E.(2011). Psikanalitik psikoterapiler: temel kavramlar, kuramlar ve yöntemler, Ali Algın Köşkdere (editör), *Dinamik psikoterapi*, pp. 25-32, Türk Psikiyatri Derneği Yayını: Ankara.
- Ertürk, S. (1994). *Anksiyete Bozukluklarında İşlevsel Olmayan Tutumların llmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Erözkan, A. (2012). Examination of relationship between anxiety sensitivity and parenting styles in adolescents. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(1), 52-57.

- Eschleman, K. J., Bowling, N. A., Alarcon, G. (2010). A meta-analytic examination of hardiness. *International Journal of Stress Management*, 17, 277-307.
- Esen, M. A., Cesur, S. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Ebeveynlik Stillerini Algılayışları ve Bu Algının Ebeveyn-Çocuk Değer Benzerliğine Etkisi, *Psikoloji Çalışmaları*, 35(2), 1-24.
- Eysenck, H. J. (1957). *The Dynamics of Anxiety and Hysteria: An Experimental Application of Modern Learning Theory to Psychiatry*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Eysenck, M.W. (1992). *Anxiety: The cognitive perspective*. Hove, UK: Lawrence Erlbaum.
- Fabes, R. A., Martin, C. L. (1991). Gender and age stereotypes of emotionality. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(5), 532-540.
- Fentz, H. N., Arendt, M., O'Toole, M. S., Rosenberg, N. K., & Hougaard, E. (2011). The role of depression in perceived parenting style among patients with anxiety disorders. *Journal of Anxiety Disorders*, 25(8), 1095-1101.
- Fiske, S., Taylor, S.E. (1991). *Social Cognition*. New York: McGraw-Hill.
- Fiske, S. T., Morling, B. (1996). Controlling self and others: A theory of anxiety, mental control and social control. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(2), 115-124.
- Finnegan R. A., Hodges E. V., Perry D. G. (1998). Victimization by peers: associations with children's reports of mother-child interaction, *Journal Personality and Social Psychology*, 75(4), 1076-1086.
- Fişek, G. O. (2011). Baba işlevleri, babalık halleri: Araştırmaların düşündürdükleri. *Psikanalitik Bakışlar Sempozyumu*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Fivush, R. (1989). Exploring sex differences in the emotional content of mother-child conversations about the past. *Sex Roles*, 20 (11), 675-691.
- Fletcher, A. C., Sellers E. B., Steinberg, L. (1999). Adolescents' Well-Being as a Function of Perceived Interparental Consistency, *Journal of Marriage and Family*, 61(3), 599.

- Flammer, A. (1995). Developmental analysis of control beliefs. In A. Bandura's *Self-efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press.
- Fleming JS.(2012). Erikson's psychosocial developmental stages. <http://psychology.about.com/od/psychosocialhtheries/a/psychological.htm>
- Fredrickson B. L. (2001). The Role of Positive Emotions in Positive Psychology, *American Psychologist*, 56(3), 218-226.
- Fromm, E. (1955). *The Sane Society*. New York: Rinehart.
- Furnham, A., Cheng, H. (2000). Perceived parental behavior, self esteem and happiness. *Society of Psychiatry Psychiatric Epidemiol*, 35(10), 463 – 470.
- Garmezy, N. (1993). Children in poverty: Resilience despite risk. *Psychiatry*, 56(1), 127-136.
- Gallagher B. , Cartwright-Hatton S. (2008).The relationship between parenting factors and trait anxiety: mediating role of cognitive errors and metacognition, *Journal of Anxiety Disorder*, 22(4), 722-733.
- Gauze, C., Bukowski, W.M., Aquan-Assee, J., Sippola, L.K. (1996). Interactions between family environment and friendship and associations with self-perceived well-being during early adolescence. *Child Development*, 67(5), 2201 – 2216.
- Geer, C. G., Shields, S. A. (1996). Women and emotion: Stereotypes and the double bind. In J. C. Chrisler, C. Golden, P. D. Rozee (Eds.), *Lectures on the psychology of women* (pp. 63–73). (1st ed.). New York: McGraw-Hill.
- Gençtan, E. N. (1997). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal dışı Davranışlar*, (13.basım),İstanbul: Remzi Kitabevi A. Ş.
- Gerlsma, C., Emmelkamp, P. M., Arrindell, W. A. (1990). Anxiety, depression, and perception of early parenting: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 10(3), 251-277.
- Goldstein, A. J., Chambless, D. L. (1978). A reanalysis of agoraphobia. *Behavior Therapy*, 9, 47-59.

- Gorman, J. M., Kent, J. M., Sullivan, G. M., Coplan, J. D. (2000). Neuroanatomical hypothesis of panic disorder, revised. *American Journal of Psychiatry*, 157(4), 493-505.
- Gottman, J.M., Katz, F. L., Hooven, C. (1997). *Meta-emotion: How families communicate emotionally*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gökçalp, P. (2011). Psikanalitik psikoterapiler: Temel kavramlar, kuramlar ve yöntemler, Ali Algın Köşkdere (editör), *Kaygı Bozuklukları*, pp. 346-355, Türk Psikiyatri Derneği Yayını: Ankara.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Kaygı Düzeyi Üzerinde Anne-Baba Tutumlarının Etkilerinin Belirlenip Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gökçen, G., (2015). *Madde Kullanan ve Kullanmayan Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi.
- Gray, J. A. (1978). The neuropsychology of anxiety. *British Journal of Psychology*, 69(4), 417-434.
- Grills, A. E., ve Ollendick, T. H. (2002). Peer Victimization, Global Self-Worth, and Anxiety in Middle School Children. *Journal of Clinical Child ve Adolescent Psychology*, 31 (1), 59.
- Grotmol K. S., Ekeberg Ø., Finset A., Tyssen R. (2010). Parental Bonding and Self-Esteem as Predictors of Severe Depressive Symptoms, *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(1), 22-27.
- Grotberg, E. (1995). *A Guide to Promoting Resilience in Children: Strengthening the Human Spirit*. The Hague: Bernard Van Leer Foundation.
- Grüner K., Muris P., Merckelbach H.(1999). The relationship between anxious rearing behaviours and anxiety disorders symptomatology in normal children, *Journal of behaviour therapy and experimental psychiatry*, 30(1), 27-35.
- Gutton, P.(2006). La parentalite, *Adolescence*, no:55, L'esprit du temps, Le Buscat, s. 9-32.

- Gupta S., Bonanno G. A. (2010). Trait self-enhancement as a buffer against potentially traumatic events: a prospective study. *Psychological Trauma*, 2, 83–92.
- Güngör, D. (2008). The meaning of parental control in migrant, sending and host communities: adaptation or persistence? *Applied Psychology: An International Review*, 57(3), 397-416.
- Gül, G. (2016). *Evlilik Biçimleri Açısından Evlilik Uyumu, İlişkilerde Yükleme Tarzları ve Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerinin İncelenmesi*, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gürsoy, F. T. (2006). Farklı Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 183.
- Haaland, A. T., Vogel, P. A., Launes, G., Haaland, V. Ø., Hansen, B., Solem, S. ve Himle, J. A. (2011). The role of early maladaptive schemas in predicting exposure and response prevention outcome for obsessive-compulsive disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 49, 781-788.
- Haase, J. (2004). Resilience. In S. Peterson, T. Bredow (Eds.), *Middle range theories: Application to nursing research* (pp. 341-367). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Harris, A. E. ve Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy and Research*, 26(3), 405-416.
- Hanton, S., Neil, R. and Evans, L. (2013). Hardiness and anxiety interpretation: An investigation into coping usage and effectiveness, *European Journal of Sport Science*, 13(1), 96-104.
- Herrman H., Stewart D.E., Diaz-Granados N., Berger E.L., Jackson B., T. (2011). What is resilience, *Canadian Journal of Psychiatry*, 56(5), 258-65.
- Hibbs, E. D., Hamburger, S. D., Kruesi, M. J., Lenane, M. (1993). Factors affecting expressed emotion in parents of ill and normal children, *American Journal of Orthopsychiatry*, 63(1), 103–112.

- Hibbert G.A. (1984). Ideational components of anxiety. *British Journal of Psychiatry*, 144,618–624.
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., van der Laan, P. H., Smeenk, W., Gerris, J. R. M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: a meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749-775.
- Holmbeck, G. N., Johnson, S. Z., Wills, K.E.,Mckernon, W.,Rose, B.,Erklin S.,Kemper, T. (2002). Observed and perceived parental overprotection in relation to psychosocial adjustment in pre adolescents with a physical disability: The mediational role of behavioral autonomy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(1), 96-110.
- Hollahan, C.J., Roos, M.H.(1985). Life stress and health: Personality, coping, and family support in stress resistance, *Journal of Personality and Social Psychology*,49(3), 739-747.
- Horney, K. (1945). *New ways in psychoanalysis*. New York: Norton Publishing.
- Hudson J.L., Rapee R. M. (2001). Parent-child interactions and anxiety disorders: an observational study, *Behaviour and Research Therapy*, 39(12), 1411-1427.
- Hudson J., Rapee R. (2005). Parental perceptions of overprotection: Specific to anxious children or shared between siblings? *Behaviour Change*, 22(3), 185-194.
- Hullmann, S. E., Wolfe-Christensen, C., Meyer, W. H., McNall-Knapp, R. Y. & Mullins, L.L.(2010). The relationship between overprotection health-related quality of life in pediatric cancer: The mediating role of perceived child vulnerability. *Quality of Life Research*, 19(9), 1373-1380.
- Ingram, R. E., Price, J. (2001). (Eds.). *Vulnerability to Psychopathology: Risk Across the Lifespan*. New York: Guilford Press.
- Işık, E. (1996). *Nevrozlar*. Ankara: Kent Matbaası.
- İpek, A, (1998). *Eğitimde dramanın zihinsel engelli çocukların sosyal gelişimleri üzerinde etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

- Jaffe, M.L. (1998) *Adolescence*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Jones, S., Eisenberg, N., Fabes, R. (2002). Parents' reactions to elementary school children's negative emotions: Relations to social and emotional functioning at school. *Merrill-Palmer Quarterly*, 48(2), 133–159.
- Jung, C. G. (1959). *The Archetypes and the Collective Unconscious* (Trans., R. F. C. Hull,) *Collected Works*, Vol. 9, Part I. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kagan, J. (1978). *The growth of the child: Reflections on human development*. New York: Norton.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1970). Social norms and authoritarianism: a Turkish American comparison. *Journal of Personality And Social Psychology*, 16(3), 444-451.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context, *Journal of Cross Cultural Psychology*, 36(4), 403–422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, Self, and Human Development Across Cultures, Theory and Applications* (2nd ed.). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kaplan, H.B. (1999). Toward an understanding of resilience: A critical review of definitions and models. M.D. Glantz & J.L. Johnson (Eds), *Resilience and Development: Positive Life Adaptations*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York.
- Karacan E, İşcan C, Şener Ş.(1998). Klinik ve terapi sürecinin kendilik psikolojisi açısından değerlendirilmesi: bir ergen olgu sunumu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1, 51-55.
- Karancı, A. N., Abdel-Khalek, A. M. , Glavak, R., Richter, J., Bridges, K. R., Dirik, G., Yorulmaz, O., Arrindell, W. A. (2006). Extending the cross-national invariance of the parental warmth and rejection dimensions: Evidence from Arab countries, Croatia, and Turkey by applying the Short-EMBU. Oral presentation in 1st International Congress of Interpersonal Acceptance and Rejection. Istanbul, Turkey.
- Karataş, R. (2016). Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ve Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Kashdan T. B., Zvolensky M. J., McLeish A. C.(2008). Anxiety sensitivity and affect regulatory strategies: individual and interactive risk factors for anxiety-related symptoms. *Journal of Anxiety disorders*, 22(3), 429-440.

Kavurma, M.(2014). *Major Depresyon, Yaygın Anksiyete Bozukluğu ve Panik Bozukluğunda Duygu Düzenleme Güçlüklerine Mizaç-Karakter Özelliklerinin ve Anksiyete Duyarlılığının Etkisi*, Tıpta Uzmanlık Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Kelley, H. H., Thibaut, J. W. (1978). *Interpersonal relations: A theory of interdependence* (1st ed.). New York, NY: Wiley.

Kendler, K. S., Neale, M. C., Kessler, R. C., Heath, A. C., Faves L. J.(1992).The genetic epidemiology of phobias in women: The interrelationship of agoraphobia, social phobia, situational phobia and simple phobia, *Archives of General Psychiatry*, 49(4), 273- 281.

Kesebir S., Kavzoğlu S. Ö., Üstündağ M. F.(2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.

Keser, V. (2004). Psikanaliz yazıları, *Nevrozlar*, 1.basım. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kroger J.(1993). *Discussions on Ego Identity*. Hillsdale, NJ, England, Lawrence Erlbaum Associates.

Kirsner D., Strozier C. B.(2001). Heinz Kohut: The Making of a Psychoanalyst. New York.

Kim J., Cicchetti D. (2010). Longitudinal pathways linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(6), 706–716.

Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality and health: An inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1–11.

Kochanska, G., Aksan, N., Penney, S. J., Boldt, L. J. (2007). Parental personality as an inner resource that moderates the impact of ecological adversity on parenting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(1), 136-150.

- Kohlmann, C. W., Krohne, H.W.(1998).Erziehungstildeterminanten schulischer Leistungsangstlichkeit (Parental style as a determinant of test anxiety in school), *Zeitschrift für Padagogische Psychologie*, 2, 271-279.
- Koon, J. O. (1997). Attachment to parents and peers in late adolescence and their relationship with self-image. *Adolescence*, 32(126), 471 – 483.
- Kutanis, R. Ö., Tunç, T. (2013). Hemşirelerde benlik saygısı ile durumluk ve sürekli kaygı arasındaki ilişki: Bir üniversite hastanesi örneği. *İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15(2), 1-15.
- Kulaksızoğlu, A. (2003). *Kişisel gelişim uygulamaları*.(1.baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). *Ergenlik psikolojisi*. (7. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Küçük, Ş. (1987). *The validity of the Turkish form of the PARI subscales II, III, IV*. Unpublished Master's Thesis, Bogazici University.
- Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L., Dornbusch (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049– 1065.
- Landis, P. H., Stone, C. L. (1952). *The relationship of parental authourity patterns of teenage adjustments*. Bull. No: 538, Dupman, Wash, State Collage of Washington.
- Larson, R. W., Richards, M. H. (1994). *Divergent realities: The emotional lives of mothers, fathers, and adolescents*. New York: Basic Books.
- Lazarus, R.S., Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Leinonen J. A. , Solantaus T. S. , Punamäki R. L. (2003).Social support and the quality of parenting under economic pressure and workload in Finland: The role of family structure and parental gender. *Journal of Family Psychology*, 17(3), 409–418.

- Leon, C. A., Leon, A. (1990). Panic disorder and parental bonding. *Psychiatric Annals*, 20(9), 503-508.
- Lieb, R., Wittchen, H., Hoßler, M., Fuetsch, M., Stein, M. B., Merikangas, K. R. (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: A prospectivelongitudinal prospectivelongitudinal community study. *Archives of General Psychiatry*, 57(9), 859–866.
- Lilienfeld S. O., Turner, S. M., Jacob R. G. (1996). Further comments on the nature and measurement of anxiety sensitivity: a reply to Taylor (1995), *Journal of Anxiety Disorders*, 10(5), 411-424.
- Lima, A. R., Mello, M. F., de Jesus Mari, J.(2010).The role of early parental bonding in the development of psychiatric symptoms in adulthood, *Current Opinion in Psychiatry*, 23(4), 383-387.
- Luthar, S., Cicchetti, D. ve Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Maccoby, E. E. (1980). *Social Development Psychological Growth and the Parent-Child Relationship*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.
- Maccoby, E. E., Martin, J. A. (1983). Socialization in the con- text of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (Vol. 4. 4th ed., pp. 1-101). New York: Wiley.
- Manassis, K., Bradley, S. J. (1994). The development of child- hood anxiety disorders: Toward an integrated model. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 15(3), 345-366.
- Manfredi, C., Caselli G., Rebecchi D., Rovetto F., Ruggiero G. M., Sassaroli S., Spada M. M. (2011). Temperament and parental styles as predictors of ruminative brooding and worry, *Personality and Individual Differences*, 50(2), 186–191.
- Mantar, A., Yemez, B., Alkın, T. (2010). Anksiyete Duyarlılığı İndeksi-3'ün Türkçe Formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(3), 225- 234.

- Mailler, R. G., Reiss S.(1992).Anxiety Sensitivity in 1984 and panic attacks in 1987, *Journal of Anxiety Disorders*,6, 241-247.
- Main, M., Kaplan, N., Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. In I. Bretherton & E. Waters (Eds.). *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50 (1-2, Serial No. 209, pp. 66-106).
- Mahler, M. S. (1971). A study of the separation-individuation process and its possible application to borderline phenomena in the psychoanalytic situation, *The Psychoanalytic Study of The Child*, 26, 403-424.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. (Ed: M.C. Wang ve E.W. Gordon) *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*, pp. 3–25, Hillsdale, NJ: Lawrance Erlbaum.
- Mannuzza, S., Klein, R. G., Moulton, J. L., Scarfone, N., Mal-loy, P., Vosburg, S. K., et al. (2002). Anxiety sensitivity among children of parents with anxiety disorders: A controlled high- risk study. *Journal of Anxiety Disorders*, 16, 135-148.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. (Ed: M.C. Wang ve E.W. Gordon) *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*. Hillsdale, NJ: Lawrance Erlbaum.
- Masten A. S.(2001). Ordinary magic. Resilience processes in development, *The American Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Markus, M. T., Lindhout, I. E., Boer, F., Hoogendijk, T. H. G. & Arrindell, W. A. (2003). In: *Personality and Individual Differences*. 34,(3), 503-519.
- Martinek, T. J. ve Hellison, D. R. (1997). Fostering resiliency in underserved youth through physical activity. *Quest*, 49(1), 34-49.
- McCarthy, R. J., Crouch, J. L., Basham, A. R., Milner, J. S., Skowronski, J. J. (2016). Validating the voodoo doll task as a proxy for aggressive parenting behavior. *Psychology of Violence*, 6(1), 135-144.

- McLeod, B. D., Wood, J. J., Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A metaanalysis. *Clinical Psychology Review, 27*(2), 155–172.
- McMillan, J. H., Reed, D. F. (1994). At risk students and resiliency: Factor contributing to academic success. *The Clearing House, 67*(3), 137-140.
- McNally, R. J. (1989). Is anxiety sensitivity distinguishable from trait anxiety? Reply to Lilienfeld, Jacob, and Turner (1989). *Journal of Abnormal Psychology, 98*(2), 193-194.
- McNally, R. J.(1994).Panic disorder: A critical analysis, Guilford Press, New York.
- McWilliams, L. A., Cox, B., J.(2001). How distinct is anxiety sensitivity from trait anxiety? A re-examination from a multidimensional perspective, *Personality and Individual Differences, 31*(5), 813-818.
- Melby, J. N., Conger, R. D. (1996). Parental behaviors and adolescent academic performance: A longitudinal analysis. *Journal of Research on Adolescence, 6* (1), 113 – 137.
- Meites T. M., Ingram R. E., Siegle G. J.(2012). Unique and shared aspects of affective symptomatology: The role of parental bonding in depression and anxiety symptom profiles *Cognitive Therapy and Research, 36*, 173-181.
- Moreland, R.L., Sweeney, P.D. (1984). Self-expectancies and reactions to evaluations of performance. *Journal of Personality, 82*, 213-225.
- Morris A. S., Silk J. S., Steinberg L., Myers S. S., Robinson L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation, *Social Development, 16*(2), 361–388.
- Morris AS, Silk JS, Steinberg L, Aucoin KJ, Keyes AW. (2007). Parental influences on children’s emotion regulation and emotionality. Manuscript submitted for publication.

- Morton, T.L., Mann, B.J. (1998). The relationship between parental controlling behavior and perceptions of control of preadolescent children and adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 159(4), 477 – 491.
- Mousavi S. E. , Low W. Y. and Hashim A. H.(2016). The Relationships between Perceived Parental Rearing Style and Anxiety Symptoms in Malaysian Adolescents: The Mediating Role of Early Maladaptive Schemas, *Journal of Depression and Anxiety*,1, S2:009.
- Mowrer, O.H. (1960). *Learning Theory and Behavior*. New York: John Wiley&Sons.
- Muris, Merckelbach H. (1998). Perceived parental rearing behaviour and anxiety disorders symptoms in normal children. *Personality and Individual Differences*, 25,1199-206.
- Muris, P., Mayer, B., Meesters, C. (2000). Self-reported attachment style, anxiety, and depression in children. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 28(2), 157-162.
- Neal, J. (2001). The effects of parenting styles and childhood attachment patterns on intimate relationships. *Journal of Instructional Psychology*, 78(3),178-183.
- Nolen-Hoeksema S., Wolfson, A. R.,Mumme, D.,Guskin, K.(1995). Helplessness in Children of Depressed and Nondepressed Mothers, *Developmental Psychology*, 31(3), 377-387.
- Ollendick, T, H., Yang, B., Dong, Q., Xia Y., ve Lin, L. (1995). Perceptions of fear in other children and adolescent-the role of gender and friendship status. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 23 (4), 439-452.
- Oktan, V.(2008).*Üniversite Sınavına Hazırlanan Ergenlerin Psikolojik Sağlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Ottaviani R., Beck AT. (1987). Cognitive aspects of panic disorders. *Journal of Anxiety Disorder*, 1(1), 15–28.

- Ök, M. (1990). *13-15 Yaş Grubu Ortaöğretim Öğrencilerinde Kaygı Düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Öktem, Ö. (1981). *Anksiyetenin Öğrenme ve Hafızaya Etkisi*. İstanbul: Güryay Matbaası.
- Önel, N. (2006). *İş-Aile Çatışmasının Çalışan Kadının Aile İlişkileri Üzerine Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Öner, N. (1977) Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin Türk Toplumunda Geçerliği, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Öner, N. ve A. Le Compte (1985), Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, No: 333, İstanbul.
- Öner, N. (1998). *Sürekli Durumluk/ Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.
- Öst, L. G.(1987). Age of onset in different phobias, *Journal of Abnormal Psychology*, 96(3), 223- 229.
- Özcan, B. (2005). *Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise Öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdikmenli-Demir, G., Sayıl, M.(2009). Individualism-collectivism and conceptualizations of interpersonal relationships among Turkish children and their mothers, *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(4), 371-387.
- Özlem, K.(2016). *What Makes Us Resilient: The Predictors of Resilience*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özkan, S. (1993). *Psikiyatrik tıp: Konsültasyonlizeyon psikiyatrisi*. İstanbul: Roche.

- Özgüven, İ. E. (1994), *Psikolojik Testler*, Yeni Doğus Matbaası, Ankara.
- Özusta, S. (1993). *Çocuklar için durumluk-sürekli kaygı envan-terinin uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Palmer, E. J. & Hollin, C. R. (2000). The interrelations of socio-moral reasoning, perceptions of own parenting and attributions of intent with self-reported delinquency. *Legal and Criminological Psychology*, 5, 201–218.
- Pardeck, J.A., Pardeck, J.T. (1990). Family factors related to adolescent autonomy. *Adolescence*, 25, 311 – 319.
- Parsons, T., Bales, R. F. (1955). Family socialization and interaction process, *Social Forces*, 34(2), 181.
- Parker, G., Tupling, H., Brown, L. B. (1979). A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52(1), 1-10.
- Parker, G. (1979). Reported parental characteristics of agoraphobics and social phobics. *British Journal of Psychiatry*, 135,555-560.
- Pektaş, (2015).*Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi ile Depresyon ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe üniversitesi.
- Perris, C., Jacobson, L., Linstorm, H., Von Knorring, L., Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behavior. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 61(4), 265-274.
- Perris, C. , Arrindell, W.A., Eisemann, M. (Eds.). (1994). Parenting and Psychopathology. Chicester, UK: John Wiley and sons.
- Pietromonaco, P.R., Barrett, L.F. (2000). The internal working models concept: what do we really know about the self in relation to others? *Review of General Psychology*, 4(2),155-175.

- Rapee R. M. 1985. Distinction between panic disorder and generalised anxiety disorder: clinical presentation. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 19, 227–232.
- Rachman S, Levitt K, Lopatka C. (1987). Panic: the links between cognitions and bodily sensations-1. *Behaviour Research Therapy*, 25, 411–424.
- Rachman, J. (2004). *Anxiety Clinical Psychology: A Modular Course*, New York, Psychology Press.
- Raikes H. A., Thompson R. A.(2008). Attachment security and parenting quality predict children's problem-solving, attributions, and loneliness with peers, *Attachment and Human Development*, 10(3), 319-344.
- Rak, C., Patterson, L., (1996) Promoting Resilience in At-Risk Children. *Journal of Counseling & Development*, 74 (4), 368-373.
- Rank, O.(2017). *Doğum Travması ve Psikanalizdeki Anlamı*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Rawson, H, E., ve Blomer, K., ve Kendall, A. (1994). Stress, anxiety depression, and physical illness in college-students. *Journal of Genetic Psychology*, 155 (3), 321-330.
- Reiss, S., McNally, R. J. (1985). Expectancy model of fear. In: S. Reiss, R. R. Bootzin (Eds.), *Theoretical issues in behavior therapy* (pp. 107–121). New York: Academic Press.
- Reiss, S., Peterson, R. A., Gursky, M. & McNally, R. J. (1986). Anxiety, sensitivity, anxiety frequency, and the prediction of fearfulness. *Behaviour Research and Therapy*, 24(1), 1-8.
- Reiss S. (1987). Theoretical perspectives on the fear of anxiety. *Behavior Therapy*, 19, 84–91.
- Reiss, S. (1991). Expectancy model of fear, anxiety, and panic. *Clinical Psychology Review*, 11(2), 141–153
- Reitman, D., Asseff, J.(2010). Parenting practices and their relation to anxiety in young adulthood. *Journal of Anxiety Disorder*, 24(6), 565-572.

- Richardson, G.E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, 58, 307-321.
- Ritter, E. N. (2005). Parenting styles: Their impact on the development of adolescent resiliency. *Doctoral dissertation*. Capella University.
- Rodriguez B. F., Bruce S. E., Pagano M. E., Spencer M. A., Keller M. B.(2004). Factor structure and stability of the Anxiety Sensitivity Index in a longitudinal study of anxiety disorder patients, *Behavior research and therapy*,42(1),79-91.
- Rohner, R. P., Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance–rejection: review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross Cultural Research: The Journal of Comparative Social Science*, 36, 15–47.
- Rohner R. P., Khaleque A., Cournoyer D. E. (2004). Cross-National Perspectives on Parental Acceptance-Rejection Theory, *Marriage & Family Review* 35(4),85-105.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental Acceptance-Rejection: Theory, Methods, Cross-Cultural Evidence, and Implications. *Ethos*, 33(3), 299-334.
- Rosenthal, B. S., ve Schreiner, A. C. (2000). Prevalence of psychological symptoms among undergraduate students in an ethnically diverse urban public college. *Journal of American College Health*. 49 (1), 12-18.
- Rhodewalt, F., Agustsdottir, S. (1984). On the relationship of hardiness to the Type A behavior pattern: Perception of life events versus coping with life events. *Journal of Research in Personality*, 18(2), 211-223.
- Rutter, M. (1981). Stress, coping and development: Some issues and some questions. *Journal of Child Psychology*, 22, 323 – 356.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598– 611.

- Sargin, N.(1990). *Lise I,ve Lise III, Sınıf Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeylerinin Belirlenip Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Sandin B., Chorot P., McNally R.J.(2001). Anxiety sensitivity index: normative data and its differentiation from trait anxiety, *Behaviour research and therapy*, 39(2), 213-219.
- Sancakoğlu, S., Sayar, M. K. (2012). Relation Between Socioeconomic Status and Depression, Anxiety, and Self-esteem in Early Adolescents. *Yeni Symposium*, 50(4), 207-220.
- Scher C.D., Stein M. B.(2003). Developmental antecedents of anxiety sensitivity. *Journal of Anxiety Disorders*,17(3), 253-269.
- Schmidt, N. B., Lerew, D. R., Jackson, R. J.(1997).The role of anxiety sensitivity in the pathogenesis of panic: Prospective evaluation of spontaneous panic attacks during accute stress, *Journal of Abnormal Psyhcology*,106(3), 355-364.
- Schmidt N. B, Lerew D. R, Joiner T. E.(1998). Anxiety sensitivity and the pathogenesis of anxiety and depression: evidence for symptom specificity, *Behaviour Research and threapy*, 36(2), 165-77.
- Sezer Ö.(2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1*, 1-19.
- Sroufe, L. A. (2000). Early relationships and the development of children. *Infant Mental Health Journal*, 21(1), 67–74.
- Shek, D.T.L. (1989). Perceptions of parental treatment styles and psychological well-being in Chinese adolescents, *Journal of Genetic Psychology*, 150, 403-415.
- Siqueland, L., Kendall, P. C., & Steinberg, L. (1996). Anxiety in children: perceived family environments and observed family interaction. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25(2), 225–237.

- Someya T., Vehara T., Kadowaki M., Tang S. W. ve Takahashi. S. (1995). Characteristics of perceived parenting styles in Japan using the EMBU scale, *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 100(4), 258-262.
- Silverman, W. K., Fleisig, W., Rabian, B., & Peterson, R. A. (1991). Childhood anxiety sensitivity index. *Journal of Clinical Child Psychology*, 20, 162–168.
- Siqueland, L, Kendall, P. C., Steinberg L.(1996). Anxiety in children: Perceived family environments and observed family interactions. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25, 225–237.
- Smith, S. M., Petty, R. E. (1995). Personality moderators of mood congruency effects on cognition: The role of self-esteem and negative mood regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(6), 1092-1107.
- Spielberger, C. D.(1966). The effects of anxiety on complex learning and academic Achievement, *Ansdety and bevanor*, New York Acadeimc Press.
- Spielberger, G. D., Gorsuch, R. L ve Lushene, R. E. (1970). *Manual for the State-Trait Anxtety Inventory* Palo Alto, Gakf Gonsultmg Psychologists Press.
- Spielberger, C. D. (1972). Anxiety as an emotional state, *Anxiety Current trends theory and research*, Vol I, New York Academic Press.
- Smith, C.A. and Lazarus, R.S. (1990). Emotion and Adaptation. In: Pervin, L.A., Ed., *Handbook of Personality: Theory and Research*, Guilford, New York, 609-637.
- Starcevic, V., Berle, D.(2006). Cognitive specificity of anxiety disorders: a review of selected key constructs, *Depression and Anxiety*, 23(2), 51 – 61.
- Stewart, M., Reid, G., Mangham, C.(1997). Fostering childrens resilience, *Journal of Pediatric Nursing*, 12(1), 21-31.
- Stewart S. H., Karp J., Pihl R. O., Peterson R. A.(1997). Anxiety sensitivity and self-reported reasons for drug use. *Journal of Substance Abuse*, 9, 223-240.

- Stein M. B., Jang K. L., Livesley W. J. (1999). Heritability of anxiety sensitivity: A twin study. *American Journal of Psychiatry*, 156(2), 246-251.
- Steinberg, L., Lamborn, S.D., Dornbusch, S.M., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266 – 1281.
- Steinhardt, M., Dolbier, C. (2008). Evaluation of a resilience intervention to enhance coping strategies and protective factors and decrease symptomatology. *Journal of American College Health*, 56(4), 445-453.
- Strage, A. A. (1998). Family context variables and the development of self-regulation in college students. *Adolescence*.
- Sullivan, R. (2001). What Makes a Child Resilient? *Time Magazine*, 157 (11), p.35-38.
- Surtees, P. G., Wainwright, N. W. J., ve Pharoah, P. D. P. (2002). Psychosocial factors and sex differences in high academic attainment at Cambridge University. *Oxford Review of Education*, 28 (1), 21-38.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry* (H.S. Perry & M.L. Gawel, Eds.). New York: W. W. Norton.
- Sümer, N. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (baskıda). *Culturally relevant parenting predictors of attachment security: Perspectives from Turkey*.
- Şahin, Y. (2015). *Takıntılı Olma Düzeyinin Kişilerin Genel Kaygı, Benlik Algısı ve Psikolojik Dayanıklılık Durumları Açısından Değişimlerinin Eğitim Düzeyleri, Cinsiyetleri ve Kardeşleri Olup Olmamasına Göre İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi.
- Taşkıntuna N, Özçürümez G. (2011). Mükemmeli ararken: bir iç dünya araştırması. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14(2), 103-114.
- Taylor, S., Koch, W. J., Crockett, D. J. (1991). Anxiety sensitivity, trait anxiety, and the anxiety disorders. *Journal of Anxiety Disorders*, 5, 293–311.

- Taylor, S. E., Kemeny, M. E., Aspinwalk L .G., Schneider, S. C., Rodriguez, R., Herbert, M. (1992). Optimism, coping, psychological distress, and high-risk sexual behavior among men at risk for AIDS. *Journal of PersonalitiO' and Social Psychology*, 63, 460-473.
- Taylor S., Koch W. J., Woody S., McLean P. (1996). Anxiety sensitivity and depression: how are they related. *Journal of Abnormal Psychology*, 105(3),474-479.
- Taylor, S. E., Brown, J. D. (1988). Illusion and well-being: a social psychological perspective on mental health. *Psychological bulletin*, 103(2), 193.
- Taylor S., Cox B.J. (1998). An expanded anxiety sensitivity index: evidence for a hierarchic structure in a clinical sample. *Journal of Anxiety Disorders*, 12(5),463-483.
- Taylor, S. (1999). *Anxiety sensitivity: Theory, research, and tre-atment of the fear of anxiety*. New Jersey: Erlbaum, Mahwah.
- Taylor, R., Wang, M. (2000). *Resilience Across Contexts: Family, Work, Culture, and Community*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlabaum Associates, Publishers.
- Taylor, S. E., Lerner, J. S., Sherman, D. K., Sage, R. M. & McDowell, N. K. (2003). Are self- enhancing cognitions associated with healthy or unhealthy biological profiles? *Journal of personality and social psychology*, 85(4), 605.
- Taylor S., Jang K. L., Stewart S. H., Stein M. B.(2008). Etiology of the dimensions of anxiety sensitivity: a behavioral-genetic analysis. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(5), 899-914.
- Tearnan, B. H., Telch, M. J. (1988). Etiology of agoraphobia: An investigation of perceived childhood and parental factors. *Phobia Practice and Research Journal*, 1(1), 13-24.
- Terri L., Messman-Moore T.L., Coates A. A. (2007). The impact of childhood psychological abuse on adult interpersonal conflict, *Journal of Emotional Abuse* ,7(2), 75-92.

- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (HU Journal of Education)*, 35, 297-306.
- Tezel Şahin, F. (2011). *Sosyal değişim sürecinde değişen babalık rolü*. Z. Dilek, M. Akbulut, Z. C. Arda, Z. B. Özer, R. Gürses, B. Karababa Taşkın (Haz.). Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi “Kültürel Değişim, Gelişim ve Hareketlilik”: 10-15 Eylül 2007 – Ankara: Bildiriler (s. 765-773-Cilt 2). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Thimm, J. C. (2010). Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 41(1), 52-59.
- Thurman, S.K., Widstrom, A.H. (1990). *Infant and young children with special needs*. Baltimore: Brookes Publishing Co.
- Thomasgard, M., Metz, W. P., Edelbrock, C., Shonkoff, J. P. (1995). Parent-child relationship disorders. Part I. Parental overprotection and the development of the Parent Protection Scale. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 16(4), 244-250.
- Thomsen, K. (2002). *Building Resilient Students*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.
- Tiryaki, M.G. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Tugade, M. M., Fredrickson, B. L. (2004). Resilient individuals use positive emotions to bounce back from negative emotional experiences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(2), 320-333.
- Turkat, I. D. (1982). An investigation of parental modeling in the etiology of diabetic illness behaviour. *Behaviour Research and Therapy*, 20(6), 547-552.
- Tümlü, G. Ü. (2012). *Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Temas Engellerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

- Tümlü, G., Recepoğlu, E. (2013). Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(29), 205-213.
- Tükel, R. (2011). Psikanalitik Psikoterapiler: Temel kavramlar, kuramlar ve yöntemler, Ali Algin Köşkdere (editör), *Sigmund Freud (1856-1939)*, pp. 75-88, Türk Psikiyatri Dergisi Yayınları: Ankara.
- Ulutaş, İ. (1999). *İlköğretim okullarına devam eden on yaş çocuklarının denetim odağı ve kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Unger, M. (2005). *Handbook for Working with Children and Youth*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Üre, Ö. (1989), *Grupla Psikolojik Danışmanın ve Grup Rehberliğinin Kanserli Hastaların Kaygıları, Benlik Tasarımları ve Psikolojik Rahatsızlıkları Üzerine Etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Vandeleur, C. L., Perrez, M., Schoebi, D. (2007). Associations between measures of emotion and familial dynamics in normative families with adolescents. *Swiss Journal of Psychology*, 66(1), 5-16.
- Vasey, M. W., Ollendick, T. H. (2000). Anxiety. In M. Lewis, A. Sameroff (Eds.), *Cognitive interference: Theory, methods, and findings* (pp. 117–138). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Vasey M. W., Dadds M. R. (2001). *The developmental psychopathology of anxiety*. Oxford University Press, New York.
- Varela R. E. , Niditch L. A. , Hensley-Maloney L. , Moore K. W., Creveling C. C.(2013). Parenting practices, interpretive biases, and anxiety in Latino children. *Journal of Anxiety Disorders*, 27,171-177.
- Vergili, M.(2018). *Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Biçimleri ile Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi.
- Yavuzer, H.(1998). *Çocuk Psikolojisi*. 16.basım. İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Yahav, R. (2006). The relationship between children's and adolescents' perceptions of parenting style and internal and external symptoms. *Child: Health, Care, and Development*, 33, 460-471.
- Yüksekkaya, S. (1995). *Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Zekari, H., Jowkar, B., Razmjoe, M.(2010). Parenting styles and resilience. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5(3), 1067-1070.
- Zinbarg, R. E., Barlow, D. H. (1996). The structure of anxiety and the anxiety disorders: A hierarchical model. *Journal of Abnormal Psychology*, 105(2), 181-193.
- Zinbarg, R. E., Mohlman, J., Hong, N. N. (1999). *Dimensions of anxiety sensitivity*. In S. Taylor (Ed.), *The LEA series in personality and clinical psychology. Anxiety sensitivity: Theory, research, and treatment of the fear of anxiety*, pp. 83-114.
- Watt, M. C., Stewart, S. H., Cox, B. J.(1998). A retrospective study of learning history origins of anxiety sensitivity, *Behaviour Research and Therapy*, 36(5), 505-525.
- Welsh, J.A. and Bierman, K.L. (1998). Social Competence. Gale Encyclopedia of Childhood and Adolescence. http://www.findarticles.com/cf_0/g2602/0004/260200487/print/html
- Werner, E. ve Smith, R. (1982). *Vulnerable but invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. Adams, Bannister, and Cox, New York.
- Werner, E. E.(1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years, *American Journal of Orthopsychiatry*, 59(1), 72-81.
- Werner, E. E. (1993). Risk, resilience, and recovery: Perspectives from the Kauai Longitudinal Study. *Development and Psychopathology*, 5(4), 503– 515.
- Werner, E. .E.(1994). *Resilient Children*, Young Children, pp. 68-72.

- Westling B. E, Öst L. G. 1993. Relationship between panic attack symptoms and cognitions in panic disorder patients. *Journal of Anxiety Disorders*, 7(3), 181–194.
- Whaley, S. E., Pinto, A., Sigman, M. (1999). Characterizing interactions between anxious mothers and their children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67(6), 826–836.
- Whitehead, W. E., Busch, C. M., Heller, B. R., Costa, P. T. (1986). Social learning influences on menstrual symptoms and illness behaviour. *Health Psychology*, 5(1), 13-23.
- Winfield, L. F. (1994). Developing Resilience in Urban Youths. North Central Regional Education Laboratory's Urban Education Monograph Series, 1 – 27.
- Wolfradt, U., Hempel, S., Miles, J. N. V. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety, and coping behavior in normal adolescents. *Personal Individual Differences*, 34, 521-32.
- Wood J. J., McLeod B. D., Sigman M., Hwang W. C., Chu B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: theory, empirical findings, and future directions, *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 44(1), 134-151.
- Wright M. O., Crawford E., Del Castillo D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse and Neglect*, 33 (1), 59-68.
- Wyman P. A. , Cowen E. L., Work W. C. , Hoyt–Meyers L. , Magnus K. B. , Fagen D. B. (1999). Caregiving and developmental factors differentiating young at-risk urban children showing resilient versus stress-affected outcomes: A replication and extension. *Child Development*, 70(3), 645–659.

EKLER
EK A

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

“ Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın ve anksiyete duyarlılığının aracı rolünün incelenmesi”

Başlıklı Tez/Proje Araştırması İçin

Katılımcı için Bilgiler:

Tarih: ...../...../.....

Bu araştırmanın amacı, algılanan ana baba tutumları ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın ve anksiyete duyarlılığının aracı rolünün incelenmesidir.

Araştırma için sizden yapmanızı istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Anlamadığınız sorularda araştırmacıdan yardım isteyebilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmanız halinde kişisel bilgilerinizin gizliliğine saygı gösterilecek, araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında da özenle korunacaktır. Veriler, kimlik bilgileriniz gizli kalmak koşuluyla bu ve farklı araştırmalarda kullanılacaktır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz.

Bu yazıyı okuduktan sonra araştırmamıza gönüllü olarak katılmak istiyorsanız aşağıdaki onay bölümünü doldurunuz ve imzalayınız.

Katılımcının Beyanı:

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı’ndan Özge Demirsu tarafından yürütülen bu çalışma hakkında verilen yukarıdaki bilgileri okudum. Yapılan tüm açıklamaları ayrıntıları ile anlamış bulunuyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Tarih: ...../...../.....

Katılımcı Adı Soyadı:

Tel:

İmza:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar için:

Veli veya Vasi Adı Soyadı:

Tel:

İmza:

Tanık Adı Soyadı:

Tel:

İmza:

Araştırmacı Adı Soyadı:

Tel:

İmza:

EK B

Sosyodemografik Ve Diğer Bilgiler Formu

- 1) Yaşınız : .....
- 2) Cinsiyetiniz :
Kadın   Erkek
- 3) Annenizin eğitim durumu nedir?
 Okur yazar değil   İlköğretim mezunu
 Üniversite ve üzeri   Lise mezunu
- 4) Annenizin okula gittiği toplam yıl sayısı : .....
- 5) Babanızın eğitim durumu nedir?
 Okuryazar değil   İlköğretim mezunu
 Üniversite ve üzeri   Lise mezunu
- 6) Babanızın okula gittiği toplam yıl sayısı : .....
- 7) Medeni durumunuz nedir?
 Bekar   Evli   Boşanmış
- 8) Gelir düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?
 Düşük   Orta   Yüksek
- 9) Kiminle yaşıyorsunuz?
 Ailemle   Arkadaşlarımla   Akrabalarımla   Yalnız   Yurtta
- 10) Anneniz sağ mı?
 Evet   Hayır
- 11) Babanız sağ mı?
 Evet   Hayır
- 12) Sizi anne ve babanız mı büyüttü?
 Evet   Hayır
- 13) Hayır ise sizi kim büyüttü : .....
- 14) Şu anda psikiyatrik rahatsızlık nedeniyle ilaç kullanıyor musunuz?
 Evet   Hayır

15) Evet ise psikiyatrik rahatsızlık nedeniyle kullandığınız ilaç nedir : .....

16) Geçmişte psikiyatrik rahatsızlık nedeniyle ilaç kullandınız mı?

Evet

Hayır

EK C

KISALTILMIŞ ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI ÖLÇEĞİ-ÇOCUK FORMU (KAET-Ç)

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz:

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın çocukken size karşı davranışlarını tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da, her birimizin çocukluğumuzda anne ve babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.
2. Her bir soru için anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin. Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın.

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.

	Hiç bir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

2. Anne ve babam beni överlerdi.

	Hiç bir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.

	Hiç bir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

4. Anne ve babam bana hak ettiğimden daha fazla fiziksel ceza verirlerdi.

	Hiç bir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımı hesabını vermek zorundaydım.

	Hiç bir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

11. Anne ve babamın bana bir şey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

12. Benim için bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissettim.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

13. Bana ailenin “yüz karası” ya da “günah keçisi” gibi davranırdı.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurdu.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

18. Anne ve babamın, yaptığım her şeye karıştıklarını hissedirdim.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

19. Anne ve babamla, aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

21. Anne ve babam, küçük kabahatlerim için bile beni cezalandırırlardı.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissedirdim.

	Hiç bir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

EK D

ANKSİYETE DUYARLILIĞI İNDEKSİ-3 (ADİ-3)

Lütfen her maddede sizin için en uygun olduğunu düşündüğünüz sayıyı daire içersine alınız. Eğer her hangi bir madde şimdiye kadar hiç yaşamadığınız bir şeyle ilgiliyse (örn: toplum içinde bayılmak), böyle bir deneyimi yaşamadığınız halinde nasıl hissedebileceğinizi temel alarak cevaplayınız. Bunun dışında, tüm maddeleri kendi deneyiminizi temel alarak cevaplayınız. Her madde için sadece bir sayıyı daire içersine almaya dikkat ediniz ve lütfen tüm maddeleri cevaplayınız.

	Çok Az	Az	Biraz	Fazla	Çok Fazla
1. Sinirli görünmemek benim için önemlidir.	0	1	2	3	4
2. Kafamı bir işe veremediğim zaman, aklımı kaçıyorum diye endişelenirim.	0	1	2	3	4
3. Kalbimin hızlı çarpması beni korkutur.	0	1	2	3	4
4. Midem rahatsız olduğunda, ciddi bir hastalığım olabilir diye endişelenirim.	0	1	2	3	4
5. Zihnimi bir işe verememek beni korkutur.	0	1	2	3	4
6. Başkalarının yanında titrediğimde, insanların benim için neler düşüneceğinden korkarım	0	1	2	3	4
7. Göğsüm sıkıştığında, düzgün bir şekilde soluk alamayacağımdan korkarım.	0	1	2	3	4
8. Göğsümde ağrı hissettiğimde, kalp krizi geçireceğim diye endişelenirim.	0	1	2	3	4
9. Diğer insanlar huzursuzluğumu fark edecek diye endişelenirim.	0	1	2	3	4
10. Kendimi tuhaf ya da boşlukta gibi hissettiğimde, ruhsal bir hastalığım olabileceğinden endişelenirim.	0	1	2	3	4
11. İnsanların önünde yüzümün kızarması beni korkutur.	0	1	2	3	4
12. Kalbimin teklediğini fark ettiğimde, bende ciddi bir sorun olabileceğinden endişelenirim.	0	1	2	3	4
13. Topluluk önünde terlemeye başladığımda, insanların hakkımda olumsuz düşüncelerinden korkarım.	0	1	2	3	4
14. Düşüncelerim hızlanır gibi olduğunda, aklımı kaçıyorum diye endişelenirim.	0	1	2	3	4
15. Boğazım sıkılmış gibi hissettiğimde, boğularak öleceğimden endişelenirim.	0	1	2	3	4
16. Net (berrak biçimde) düşünmekte zorluk çekersem, bende bir sorun olabileceğinden eminim.	0	1	2	3	4
17. Toplum içinde bayılmanın benim için korkunç bir şey olduğunu düşünürüm.	0	1	2	3	4
18. Zihnimde boşluk hissettiğimde, bende korkunç bir sorun olmasından endişelenirim.	0	1	2	3	4

EK E

SÜREKLİ ANKSİYETE ENVANTERİ - YÖNERGE

Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin anında nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Her zaman
21	Genellikle keyfim yerindedir.	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Genellikle çabuk yorulurum.	(1)	(2)	(3)	(4)
23	Genellikle kolay ağlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
24	Başkaları kadar mutlu olmak isterim.	(1)	(2)	(3)	(4)
25	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
26	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
27	Genellikle sakin,kendime hakim ve soğukkanlıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)
28	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
29	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
30	Genellikle mutluyum.	(1)	(2)	(3)	(4)
31	Herşeyi ciddiye alır ve endişelenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
32	Genellikle kendime güvenim yoktur.	(1)	(2)	(3)	(4)
33	Genellikle kendimi emniyette hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
34	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
35	Genellikle kendimi hüznü hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
36	Genellikle hayatımdan memnunum.	(1)	(2)	(3)	(4)
37	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
38	Hayal kırıklıklarımı öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam.	(1)	(2)	(3)	(4)
39	Aklı başında ve kararlı bir insanım.	(1)	(2)	(3)	(4)
40	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor.	(1)	(2)	(3)	(4)

EK F
YETİŞKİNLER İÇİN DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

1. Beklenmedik bir olay olduğunda					
Her zaman bir çözüm bulurum					Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planların ...					
Başarılması zordur					Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır...					
Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda					Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda
4... olmaktan hoşlanıyorum					
Diğer kişilerle birlikte					Kendi başıma
5. Ailemin hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı					
Benimkinden farklıdır					Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları ...					
Hiç kimseyle tartışmam					Arkadaşlarımla / Aile- üyeleriyle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi					
Çözemem					Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi ...					
Nasıl başaracağımı bilirim					Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir işe/ projeye başladığımda ...					
İleriye dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım					Ayrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/ esnek olmak...					
Önemli değildir					Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissedirim					
Çok mutlu					Çok mutsuz
12. Beni ...					
Bazı yakın arkadaşlarım/ aile üyelerim cesaretlendirebilir					Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim...					
Olduğuna çok inanırım					Konusunda emin değilim
14. Geleceğimin ... olduğunu hissediyorum					
Ümit verici					Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir...					
Zamanımı planlama					Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir					
Kolayca yapabildiğim					Yapmakta zorlandığım

EK F
YETİŞKİNLER İÇİN DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

17. Ailem şöyle tanımlanabilir...					
Birbirinden bağımsız					Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşlarımla arasındaki ilişkiler...					
Zayıftır					Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma ...					
Çok fazla güvenmem					Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım ...					
Belirsizdir					İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ...					
Günlük yaşamımda yoktur					Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak...					
Benim için zordur					Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda ailem ...					
Geleceğe pozitif bakar					Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında ...					
Bana haber verilir					Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken...					
Kolayca gülerim					Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu, olduğunda ailem şöyle davranır:					
Birbirlerini desteklemez biçimde					Birbirlerine bağlı biçimde
27. Destek alırım					
Arkadaşlarımdan/ Aile üyelerimden					Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır					
Her şeyi umutsuzca gören bir					Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için...					
Zordur					Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda ...					
Bana yardım edebilecek kimse yoktur					Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımda kontrol edemediğim olaylar(ile)...					
Başta çıkmaya çalışırım					Sürekli bir endişe/ kaygı kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz...					
İşleri bağımsız olarak yapmayı					İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarım/ aile üyeleri ...					
Yeteneklerimi beğenirler					Yeteneklerimi beğenmezler

Öz Geçmiş

29 Ekim 1992'de Gebze'de doğdu. 2014 yılında İstanbul Üniversitesi Psikoloji bölümünden yüksek onur derecesiyle mezun oldu. 2014 yılında Türk Psikologları Derneği'nden Çocuk Değerlendirme Paketi eğitimi aldı. 2014-2016 yılları arasında Rorschach ve Projektif Testler Derneğinden Yrd. Doç. Bengi Pirim Düşgör'den Rorschach Testi eğitimi aldı. Gönüllü stajlarını Sevdâ Sabancı Kreşi'nde, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde yaptı. Zorunlu stajlarını ise Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde tamamladı. 2015-2016 yılları arasında Özel Eyüp Sağlık Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde psikolog olarak çalıştı. 2016-2017 yılları arasında Prof. Dr. Emine Tefvika İkiz'den TAT eğitimi aldı. 2016 yılında FMV Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'na 1. olarak kabul oldu. 2018 yılında FMV Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'ndan mezun oldu.